12
24.A
7

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
24 A
7

OBSERVATIONES

Excerptæ ex prælectionibus publicis, privatisque collegiis
Viri Clarissimi

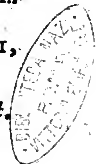
THEODORI CRAANEN,

Olim in Leidensi Academia Med. Proff.
Nunc Consil. & Archiatr. aug. ac potentissimi electoris BRANDEBURGICI.
Nec non Curat. Acad. Duisburg.

Quibus emendatur & illustratur V. Institutionum Liber.

DANIELIS SENNERTI,
De auxiliorum Materiâ.

Auctore P. V. D. *Med. Doct.*

LUGD. BATAV.
Apud JACOBUM MOUQUE,
Anno 1687.

PRÆFATIO
Ad LECTOREM.

uantæ neceſſitatis ſit ars Medica, & ejus praxis, oſtendit ſignis evidentibus quotidiana experientia. artis tam nobilis, tamque neceſſariæ cognitionem, ut aſſequatur, ſtudiis medicis deditus, ante omnia ſciat, oportet, in quo conſiſtat remediorum vis, ex quo particularum genere ſingula ſimplicia ſint conflata, & quô pactô operentur in corpore humano. Hâc re bene perſpectâ non ſolum videbit confeſtim, omnia ſimplicia remedia non conſtare ex unô eodemque genere particularum (antiquos diviſionem medicamentorum non ſanô judicio feciſſe, illis ipſis non

bene cognitum fuisse, in quo consisteret temperies vel intemperies, calor, frigus, siccitas & humiditas medicamentorum, ut neque quâ ratione medicamenta partes corporis nostri emollirent, indurarent, aperirent, quâ ratione pus producerent, carnem procrearent, & cuticulæ illam contegerent, & quæ sint alia ejus modi) sed etiam, quænam medicamenta in curam hujus vel illius morbi debeant conjungi.

Ut adolescentibus φιλύτεροις via pateret ad hæc sacra, multum operæ insumsit vir magni nominis *Theodorus Craanen*, cum Leidæ medicam profiteretur, præcipue vero cum in hunc finem tum in publicis prælectionibus, tum in privatis collegiis, aggre-

aggrederetur expoſitionem libri quinti inſtitutionum *Danielis Sennerti*, de materia auxiliorum.

Sed cum vir ille iverit illuc, quò evocatus eſt ab ipſâ fortunâ, nihil quidem *Batavis* exſpectandum ab ore ejus. Quapropter ut in tanto damno nanciſcamur aliquod ſolatium, exhibemus omne id, quod ex viri prælectionibus & collegiis petitum, & maximâ diligentiâ chartæ mandatum eſt, ad illuſtrationem & emendationem *Sennerti*. in Calce libelli addidimus, quô pactô remedia, non, ſecundum antiquorum placita, juxta operationes eorum in noſtro corpore, ſed verò juxta particularum magnitudinem, figuram, poros, ramoſitatem,

flexilitatem, rigiditatem & cohæsionem debebant dividi, quę omnia ab ipso professore jam dicto, dictata & in chartam conjecta sunt.

Habet porro libellus hic tres indices, quorum prior indicat generalia capitum argumenta, & omnes sectiones ipsorum.

Alter omnia auxilia, quæ citantur in hoc libello: at vero cum antiqui divisérent medicamenta secundum effectus, quos ex iis in nostro corpore viderent, necessariò debuere uno eodemque remedio uti in scopos varios, & ita diversis in locis, capitibusque illa citare, ut exempli gr. locuta sunt de absinthio, de quo dixere c. 3. §. 6 esse calidum in gradu secundo, & §. 17. esse siccum gradu tertio,

tio, c.4.§.12, esse stomachicum §.14. esse hepaticum, §.16. esse nephriticum, c.6.§.7. esse aperiens, §.10. esse extergens, & obstructiones aperiens, c.8.§,2. esse repellens, c.16.§.1. esse menses movens, & c.21. esse alexipharmacum & sic porro. Quod non opus erat ita facere, si divisiones suas instituissent pro figurâ particularum. Observare quoque est in Indice secundo literam c. signare Caput, & signum §. hoc, sectionem. Lector itaque scire volens, quibus effectibus veteres Media destinaverint, inspiciat in Indice primo caput atque sectionem, & hoc pacto inveniet omnia, prout jam de absinthio diximus: at si forte signum, quod sectionem demonstrat,

ſtrat, ubique non ſit expreſſum, notulæ arithmeticæ, quæ capita ſignat, poſt ſe habebunt (:) duo puncta, & nota iſta numeri, quæ præcedentem notam excipit, ſectionem exhibebit.

Tertius Index indicat auxilia, quæ rationibus ſuis *Craanius* illuſtravit.

Accipe itaque Lector, benevolà manu libellum hunc, é quo multa & certa ad te manabit utilitas.

VALE.

EXA-

EXAMEN Medicamentorum.

Cap. I.

Quid sit Medicamentum.

§. I.

Ltima super est Medicinæ pars θεραπευτικὴ, quæ hominem in morbos prolapsum pristinæ sanitati restituit, morbosque hominem infestantes è corpore expellit. Ut autem hunc suum finem assequatur Medicus, duobus omnino instructus sit, necesse est, primo *Methodo*, qua per Indicationes juvantia inveniat; deinde *instrumentis* seu materia auxiliorum, qua id, quod per indicationes inventum est, exsequatur.

§. 2. Auxiliorum autem materia ad tria capita commode redigitur, δίαιταν, χειρουργίαν, & φαρμακευτικήν.

§. 3. Principio autem monendum, discernendum esse inter βοηθήματα, seu auxilia, & inter ὕλην βοηθημάτων, seu materiam auxiliorum. Auxilium enim est id, quod ab Indicante ad agendum præcipitur, semperque unum est; ut calefaciendum esse: Materia autem auxilii est id, per quod à Medico id, quod indicans jubet, peragitur, quod multiplex esse potest, ut dum calefaciendum est, potest id fieri pipere, zingibere, absinthio, &c.

§. 4. Cum autem de Materia diætetica satis *libro præcedente* dictum sit, superest ut de Medicamentis & Chirurgia dicamus. Et primo Medicamenta quod attinet, per *Medicamentum* intelligimus omne id, quod ἀλλοιωτικόν est τῆς φύσεως, quod corpus nostrum alterare potest, & à statu preternaturali ad naturalem reducere.

Qua

Qua ratione ab alimento & veneno differt. Alimentum enim, quatenus tale, solum est αὐξητικὸν τῆς οὐσίας, seu corpus nostrum instaurat & auget, Medicamentum alterat, non instaurat. Si quid vero simul corpus alere & alterare potest, est [a] alimentum medicamentosum. [b] Venena verò neque corpus nostrum alunt, neque alterant; sed φθαρτικὰ sunt τοῦ σώματος, corpusque nostrum corrumpendi vim habent.

(a) *Alimentum medicamentosum.*] Videtur compositum quid; ut multa dantur talia. nempe quod constat ex alimento & medicamento: particulæ enim alimentosæ & medicamentosæ in illo sunt. alimentosæ particulæ transmittunt materiam æthercam, convenientem nostro sanguini: Medicamentosæ vero transmittunt per poros æthercm inconsuetum, nempe non convenientem ætheri nostri sanguinis, qui tunc luctam aliquam seu fermentationem excitat: & si fermentatio nostri sanguinis (nempe consueta) major sit, quam peregrinam, tunc ejiciuntur particulæ peregrinum ætherem transmittentes, ut fæces ejiciun-

ciuntur ex recenti cerevisia, quæ particulæ sunt, quæ motum fermentationis obsequi non possunt, ita fit in purgatione, de qua postea latius.

Hinc oritur quæstio, quare natura dicatur medicamento assuescere, assuescere nempe non alterare, nam idem est, ac si diceremus medicamentum non alterat: ratio est, quia tamdiu idem medicamentum usurpamus, particulæ æthereæ per illum medicamentum fluentes, ibi ita multiplicantur, ut prædominantur, sicque constituunt naturam sanguinis, ut ab eodem medicamento non alteretur magis, sed fiat quid indifferens, quod nec sit medicamentum, nec alimentum.

Hinc sequitur, quod in omnibus morbis chronicis utile sit, medicamentum, quamvis optimum, mutare, quia nullus datur amplius conflictus inter medicamentum & sanguinem: æther enim tunc valde similis fitætheri, in nostro sanguine existenti, ideo satius est medicamentum aliud earundem virium adhibere, ut possit, ex diversitate materiæ æthereæ, major pugna excitari.

In affectibus non inveteratis, nocet quotidie mutare medicamenta, quamvis singula sunt bona; quia pori hoc medicamento vix confirmati, altero iterum destruuntur, quod pessimum est.

(b) *Ve-*

(b) *Venena vero neque corpus nostrum alant neque alterant.*] Negativa sunt, hæc nihil docent.

Venena sunt duplicia, aut habent vim vehementer pungendi, & scindendi, adeoque vehementer sunt corrosiva, & horum qualitas non est occulta, sed apertissima.

Alterum genus magis est occultum, quia ibi nulla possit adverti vis scindens, aut pungens, sed pori hic sunt considerandi, qui transmittunt materiam æthereum admodum peregrinam, qualis non est in toto nostro composito, & si ille æther in nostro sanguine prævalet, moritur homo, si vero æther nostri sanguinis prævalet, homo restituitur.

CAPUT II.

De Facultatibus medicamentorum in genere.

§. 1.

SUnt autem medicamenta duplicia, alia simplicia, alia composita. *Simplex* est, quod à sola natura tale est, nihilque ex arte permixtum habet; *Composita* vero sunt, quando ab arte plures naturales res in unius

medicamenti formam commiſcentur.

§. 2. Simplicia petuntur *è plantis*, *animalibus*, *& mineralibus*. *Plantaque* ſumuntur vel integræ, vel earum partes, radices, ligna, medulla, cortex, folia & ſurculi, flores, ſemina, fructus, ſucci, gummi, reſinæ, olea, liquores, ut vinum.

§. 3, *Animalia* quoque vel integra adhibentur, vel eorum partes, ut cornu cervi, medullæ, caro; vel quæ in iis generantur, ut lac, ova; vel eorum opera ſunt, ut mel, cera; vel excrementa, ut fel, urina.

§. 4. [a] Sub *mineralibus* comprehenduntur non ſolum proprie dicta mineralia, vitriolum, antimonium, ſulphur & metalla, ac eorum recrementæ; verum etiam varia terrarum genera, ut terra Lemnia, ſigillata, bolus Armenus: ut & lapides & gemmæ omnes; item ſalium varia genera, & ſucci in terra concreti, cujuſmodi eſt naphtha: item aquæ ther-

thermales. In quam classem & [b]manna referenda, si non alia ei constituenda sedes.

(a) *Sub mineralibus.*] Per mineralia hic intelligit omnia, quæ è terra effodiuntur

(b) *Et manna.*] Est species roris ex aëre, nocturno tempore, descendentis.

§. 5. Rerum tam variarum facultates sunt variæ, atque hinc variæ medicamentorum divisiones. Primo enim medicamenta alia dicuntur actu talia, alia potentia talia. [a] *Actu* talia dicuntur, quæ id, quod dicuntur esse, actu quasi absoluto & præsente obtinent, atque adeo expromta ἐνεργείᾳ, & primo quoque contactu corpus nostrum ea, qua prædita sunt, qualitate afficere possunt. Ita aqua & glacies actu frigida sunt, quia quocunque modo corpori applicata illud mox refrigerare possunt. [b] *Potestate* vero talia sunt, quorum vis primo contactu non percipitur, sed quasi

quasi sopita delitescit, nec actu sese exserit, donec à calore nostro aliquo modo immutetur, exuscitetur, atque in actum deducatur. [c] Ita piper & vinum, etsi ad tactum sint frigida, nihilominus calefaciunt.

(a) *Medicamenta actualia.*] Sunt ferra ignita; quibus aduruntur partes affectæ, veluti ossa carie affecta. Medicamenta actualia sunt, quorum particulæ sunt in actuali motu, ut ferra, &c.

(b) *Potentialia sunt.*] Quæ habent particulas, juxta se quiescentes, aut saltem minus motas, sic spiritus vini possit dici actu frigidus, quamvis sit potentiâ calidus, cum in actum in corpore nostro educitur.

Sic nihil possit concipi calidum à nobis, nisi quod habet majorem motum, quam particulæ, in nostro corpore contentæ: Estque calor relativum quid ad nostrum corpus.

(c) *Ita piper.*] Tunc calidum dicitur, cum ejus particulæ sunt disjunctæ, & in statu motus positæ.

§ 6. Etsi vero medicamentorum vires variæ sint: commodissimè tamen

men dividi possunt in manifestas & a occultas. *Manifestæ* appellantur eæ, quæ sensus nostros afficiunt, seu quæ qualitates, quæ sensu deprehenduntur, in patiente excitant, & quarum causa manifesta reddi potest.

(a) *In occultas.*] Est in ignoratas.

§. 7. *Occultæ* vero sunt, quæ non qualitates sensui obvias producunt in patiente, sed abdita proprietate aliquid agunt; humorem nimirum certum expurgant, membrum aliquod roborant, venenum expugnant, aut quæ extra corpori appensa & gestata in id agunt, quarum causæ manifeste explicari non possunt, nullaque alia ratio reddi, quam quod talis vis ex peculiari naturæ proprietate ipsis competat. Etsi vero sunt, qui occultas qualitates rejiciunt: tamen ad manifestas omnia deducere qualitates, summam impudentiam esse, recte censet J.C.Scaliger, *exerc.* 218. *sect.* 8. & qui hoc tentant, rationes

vel ineptas & ridiculas afferunt; vel ea etiam negant, quæ experientia confirmata sunt. Suntque toto genere hæ facultates atque actiones ab illis diversæ, ut tum ex aliis, quæ supra *lib.* 2. *part.* 2. *c.* 12. dicta sunt, tum ex eo inprimis, quod vires harum qualitatum longe sunt majores, quam primarum qualitatum, & in minimo corpore maxima sæpe earum efficacia est.

§. 8. Sunt autem utræque & manifestæ & occultæ medicamentorum facultates atque actiones variæ.

§. 9. Manifestæ qualitates [a] aliæ sunt primæ, aliæ secundæ, aliæ tertiæ. *Primæ* habent vim calefaciendi, refrigerandi, humectandi, siccandi. *Secundæ* emollire, indurare, condensare, rarefacere, resolvere, attenuare, incrassare, attrahere, repellere. *Tertiæ* urinam movere, menses ciere & sistere, vomitum movere, carnem generare, calculos frangere possunt; etsi proprietati totius sub-

ſubſtantiæ vis calculos frangendi commodius tribui poſſit, ut infra. *cap.* 17. dicetur.

(a) *Aliæ ſunt primæ, aliæ ſecundæ, aliæ tertiæ.*] Diviſionem in tres qualitates, quam authores faciunt, omnino improbamus.

Authores enim retulerunt medicamenta in ordinem quendam, ita ut, quæ illis videbantur manifeſtiora, dicebantur primæ qualitatis; quæ minus manifeſta, ſecundæ qualitatis; & quæ minime, tertiæ: quamvis manifeſtiores non intellixerunt, multo minus ſequentes. Nam in illis medicamentis, neque calor eſt, neque frigus, neque ſiccitas, neque humiditas. Illi nunquam noverunt, quid ſit in objecto, quid in mente noſtra, quid excitat calorem, frigus, ſiccitatem & humiditatem.

Idea caloris confuſa eſt, nam in idea caloris nihil eſt, quod commune eſt cum idea agitationis particularum Non autem ideæ confuſæ dicuntur, quia inter ſe confunduntur, ſed quia nobis non detegunt eſſentias rerum, ideo *Carteſius* eas vocavit confuſas.

Calefactionem veteres conſideraverint in re ipſa, ſed eſt in mente noſtra. Idea enim caloris eſt toto cælo diverſa à calore

in re ipsa, si veram caloris ideam velimus habere, debemus considerare illud, quod in re ipsa est.

Medicamenta calida nobis erunt, quæ in nobis excitant ideam caloris: Frigida, quæ frigoris ideam excitant, &c.

Videamus nunc, quæ sint *calida*, & quæ *frigida*. *calida* sunt quæ habent majorem motum quam nostrum corpus: *Frigida*, quæ minorem habent motum, ita ut tantum sint respectiva ad nostrum corpus.

Frigida sunt etiam quidem calida, sed paululum frigidiora nostro corpore, sunt quidem in motu, sed non tanto, ac nostri corporis humores ex. gr. si aqua est tepida, quæ necessario aliquem calorem habet, tamen nobis erit frigida, si nostri humores sint in majori motu.

Sic etiam videmus, corpus ab uno homine dici calidum, quod ab alio rursus dicitur frigidum, & hoc sensu, corpus potest esse calidum, & frigidum. Exinde videmus calorem & frigus meras esse ralationes. Gradus quietis non dantur, sed illi inter se sunt æquales

Quæritur nunc, quâ ratione unum corpus solidum potest esse frigidius alio corpore solido?

Respondetur, Quod hic considerandi sint diversi pori, & per illos fluere diversam materiam æthercam; sic per unum corpus fluit

fluit plus materiæ primi elementi quam per aliud, & ex majori transfluxu illius materiæ primi elementi major fit calor: vel etiam, quia in uno corpore, plures sunt pori, quam in alio.

Objicitur, Si corpus, quò sit porosius, eò majorem quantitatem materiæ æthereæ transmittat, glacies debebit calidior esse marmore; atqui falsum est posterius, ergo prius.

Respondetur, Verum quidem esse glaciem esse porosiorem, quod ex levitate ejus patet, sed præterea ejus poros esse tantos, ut transmittant materiam, sive globulos secundi elementi, & ut calor adsit corpori, opus est, ut multum materiæ primi elementi transmittatur, & ut globuli secundi elementi excludantur.

Si pori sint tanti, ut non solum materiam æthereain transmittant, sed etiam globuli secundi elementi, tunc nobis tale corpus non potest dici calidum: & si pori sint accurate figurati, ad recipiendam materiam secundi elementi, tunc minime erit corpus calidum, & vix aderit primi elementi materia.

Si vero contingit, ut pori sint tam parvi, ut excludantur secundi elementi materia, vel ut in ipsis poris sint obstacula, quò minus transire possint, tunc manebunt interstitia, per quæ non fluit, nisi materia æ-

therea primi elementi, & quò corpora plura habent interſtitia, eò dicuntur calidiora.

Ex præcedentibus audivimus, & intellexinus, naturam caloris & frigoris, quæ non niſi relativa erant ad noſtrum corpus.

Naturam temperatorum jam ex dictis facile intelligimus, nam etiam illa, ut relata ſint conſideranda.

§. 10. Occultæ ſunt trium generum. Vel enim humorem certum peculiari facultate evacuant; vel cum membro aliquo peculiarem cognationem habent, unde dicuntur cephalica, *καρδιακὰ*; vel venenis reſiſtunt.

§. 11. Omnium autem medicamentorum facultates ſecundum mutationes, quas in corpore noſtro efficiunt, ad *ſex claſſes* referri poſſunt. *Primo* alia ad ἀλλοίωσιν novæque qualitatis inductionem ſpectant; qualia ſunt, quæ qualitatibus primis efficacia dicuntur, calefacientia nimirum, frigefacientia, humectantia, ſiccantia. Verum quia non quodlibet alterans

rans cuilibet parti toto adhiberi potest: merito alterantibus subjunguntur appropriata cuilibet membro. Deinde huc referuntur, quæ è secundarum numero sunt, μαλακτικὰ κ̀ σκληρωτικὰ, emollientia & indurantia: χαλαστικὰ, laxantia, ἀραιωτικὰ καὶ πυκνωτικὰ, rarefacientia & condensantia: στεγνωτικὰ ἢ συνακτικὰ, stipantia & obstruentia. στυπτικὰ, adstringentia, καὶ ἀναστομωτικὰ, aperientia: λεπτύνοντα καὶ παχυντικὰ, attenuantia & incrassantia, ἐμπλαστικὰ implentia, & ἐκφρακτικὰ detergentia. Tandem huc pertinent ἀνώδυνα, ναρκωτικὰ, ὑπνωτικὰ, somnum conciliantia.

§. 12. In secunda classe sunt, quæ in motu conciliando valent: ἑλκτικὰ καὶ ἐπισπαστικὰ, attrahentia, ἀποκρουστικὰ, repellentia.

§. 13. Ad tertiam classem referuntur, quæ in generatione alicujus consistunt: πεπτικὰ, maturantia, ἐκπυητικὰ, pus generantia, σαρκωτικὰ carnem generantia, κολλητικὰ, glutinantia,

nantia, ἐπȣλωτικὰ, cicatricem inducentia, γάλακτ☉ καὶ σπέρματ☉ γεννητικὰ, quæ lac & ſemen generant.

§. 14. Ad quartam claſſem referuntur, quæ corrumpunt, καθαιρετικὰ, corrodentia, σηπτικὰ, putrefacientia; ἐσχαρωτικὰ cruſtam inducentia, καυστικὰ, adurentia; γάλακτ☉ κ) σπέρματ☉ σβεστικὰ, lac & ſemen corrumpentia.

§. 15. Quinta claſſis complectitur ea, quæ in ablatione alicujus rei conſiſtunt: ὑπαγωγὰ, lenientia καθαρτικὰ. purgantia, ἐμετικὰ vomitoria, ȣρητικὰ, urinam cientia, ἱδρωτικὰ, ſudorifera, & διαφυρητικὰ ἐμμηνίων ἀγωγὰ; menſes cientia, ſecundinam expellentia, & ἐκβόλια, quæ fœtum mortuum extrahunt, λίθων θρυπτικὰ, calculum frangentia & expellentia, errhina, πταρμικὰ, ſternutatoria, ἀποφλεγματίζοντα, pituitam purgantia, βηχικὰ, thoracem expurgantia, ac quæ vermes necant & expellunt.

§. 16. In ultimam claſſem referri poſſunt

possunt venenis resistentia & alexipharmaca.

CAPUT III.
De Primis medicamentorum facultatibus.

PRimam classem quod attinet, & primo [a] Alterantia medicamenta, ad hominen ea collata quæ dicuntur [b] Temperata, quædam nullam in caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate in homine pariunt mutationem; eaque vel simpliciter, & in omnibus qualitatibus talia, vel in duabus tantum. Intemperata autem sunt, quæ calorem aut humiditatem corporis nostri mutandi vim habent.

(a) *Alterantia.*] Hæc non solum spectant adfacultatem primam.

(b) *Temperata.*] Igitur sunt, quæ gradum tremoris in fibroso nostri corporis contectu, nec augent, nec imminuunt: quando augent dicuntur calida; quando imminuunt frigida dicuntur.

Vel

Vel *temperata* sunt, quæ neque maiorem, neque minorem gradum caloris habent, quam nostri humores: ita ut relationes maxime considerandæ sint, & in quibus etiam consistit alimentum nostri corporis, & medicamentum. Ordinem medicamentorum differemus ad finem usque quia tunc melius intelligemus, quid in illo ordine sit.

§.2. Dividuntur porro à Medicis hæ qualitates [a] in gradus quosdam, qui commodissime ab effectibus æstimantur. *Primus* gradus est, ubi obscure & vix sensibiliter medicamentum corpus nostrum alterat. *Secundus* gradus est, quando manifeste, citra tamen læsionem, noxam, molestiam, corpus alteratur. *Tertius* gradus est, quando non solum manifeste, sed & vehementer, neque citra molestiam & noxam, sine corruptione tamen, corpus alteratur. *Quartus* gradus est, qui vehementissime, & non sine gravissima læsione corpus nostrum alterat.

(a) *In gradus quosdam.*] Ordo, & divisio medicamentorum in certos gradus ab authore, est admodum confusa.

§. 3. In his gradibus singulis quædam adhuc constituuntur latitudines, quas *mansiones* vulgo nominant, prout intense, vel remisse, vel medio modo alterant; quod appellant in *principio*, *medio*, *fine*.

§. 4. Temperata sunt: *Adiantum*, *asparagus*, *glycyrrhiza*, *oleum dulce*, *pini nuclei*, *jujubæ ficus*, *sebesten*, *uvæ passæ*, *dactyli*, *gummi elemi*, *tragacanthum*, *sevum vitulinum*, *caprinum*, *pinguedo suilla*.

§. 5. Calida in primo: Folia & Herbæ; *althæa*, *borrago*, *buglossum*, *beta*, *brassica*, *chamæmelum*, *cuscuta*, *eupatorium seu agrimonia*, *fumaria*, *linaria*, *melilotus*, *malabatrum*, [a] *nardi spica*, *scolopendrium verum*, *symphytum*, *tussilago*.

Flores: *borraginis*, *buglossi*, *betonicæ*, *buphthalmi*, *meliloti*, *chamæmeli*, *populi nigræ*, *stœchados Arabicæ*, *senecionis*.

Fructus; *amygdalæ dulces*, *castaneæ*, *jujubæ*, *nuces cupressi*, *nuces juglandes*

des virides, uvæ, mora matura, poma dulcia suaveolentia.

Semina; [b] *coriandri, fænigraci, lini, lithospermi, lupini, sesami, oryzæ.*

Radices; *althææ, brancæ ursinæ, betæ, buglossi,* [c] *glyzyrrhizæ satyrii.*

Cortices, [d] *guajaci, tamarisci.*

Liquores; succi & gummi; *saccharum, bdellium, ladanum,* al. 2. *gummi hederæ.*

Sevum; *capreoli, damæ, cervi, butyrum recens.*

(a) *Nardi spica.*] Insigniter est calida.

(b) *Semen coriandri.*] meretur numerari inter gradum secundum.

(c) *Radix glyzyrrizæ.*] Etiam inter gradum secundum.

(d) *Cortex ligni guajaci.*] Sunt calidiores ipso ligno, & merentur numerari in confinio secundi, & tertii gradus.

Omnia quæ author dicit sunt præter propter vera.

§ 6. Calida in secundo: *Absinthium, anagallis, anethum viride, angelica, apium. artemisia, betonica,*

ca, calamus odoratus, chamapitys, fœnumgracum, hypericum, hedera, lupulus, melissa, marrubium, matricaria, myrrhis, ocymum, al. 3. *pimpinella, peucedanum, polium, rosmarinus, satureia, salvia, scabiosa, scordium*, al. 3. *stœchas, parthenium.*

Flores; *amomi, croci*, al. 1. *caryophyllorum, schænanthum, lavendulæ, lupuli, melissæ, rorismarini.*

Fructus; *capparis, nux moschata, pistacia, ficus siccæ, nuces sicca.*

Semina; *anethi, apii, erobi seu ervi, erucæ, ocymi, urticæ.*

Radices: *apii, capparum, peucedani, pimpinella, napi, zedoariæ, rhodia.*

Cortices; *cassia lignea, cinamomum*, al. in 3. *thuris, cappar. radic.*

Liquores, gummi, resinæ; *vinum non antiq. ladanum, aloë, galban. myrrha, mast. thus, pix arida, resina, styrax.*

Adeps; *leonina, pardi, ursina, vulpina.*

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Calida

Calida in tertio: Metallica; *flos æris*, *æs æstum*, *squama æris*, *ærugo*, *diphryges*, *alumen*, *sal*, *nitrum*, *sulphur*, *chalcitis*.

Herbæ seu folia; *abrotanum*, al. 2. *asarum*, *agnus castus*, *arum*, *amomum*, *ammi*, *anethum siccum*, *baccharis*, *dictamnum*, *caryphyllam*, *chamedrys*, *cnicus*, id est, *cartamus*, *centarium majus*, *minus*, *chelidonium*, *calamintha*, *conyza*, *mentastrum*, *fœniculum*, *epithymum*, *juniperus*, *helenium*, *hyssopus*, *laurus*, *majorana*, *marum*, *mentha*, *nigella*, *œnantha*, *origanum*, *periclymenum*, *petroselinum*, *ptarmica*, *pulegium*, *resta bovis*, *ruta*, *sabina*, *serpellum*, *sisym*, *brium*, al. 2, *thymum*, *trifolium*, *verbenaca*, *urtica*.

Flores; *agni casti*, *epithymi*, *leucoii*, *œnanthæ*, *periclymeni*.

Fuctus; *baccæ juniperi*, *caryophylli*, *carpobalsamum*, *anacardia*, *piper*, al. 4.

Semina; *ammi*, *anisi*, *amomi*, *carvi*, *cardamomi*, *cartami*, Galeno: Fern.

Fern. 2. *fœniculi*, *cumini*, *dauci*, *nigellæ*, *napi petroselini*, *seselios*, *staphidis agriæ*, *viticis*.

Radices; *acori*, al. in 2. *asari*, *ari*, *scillæ*, *dictamni*, *doronici*, *fœniculi*, *galangæ*, *hellebori utriusque*, *helenii*, *iridis*, *petroselini*, *raphani*.

Cortices; *macis*.

Liquores, lacrymæ, gummi; *vinum vetustius*, *asa dulcis*, *fœtida*, *ammoniacum*, *cedria pix*, *opoponax*, *moschus*.

§. 8. Calida in quarto: Metallica; *vitriolum*, *auripigmentum*, *sandaracha*, *chrysocolla*, *misy*, *sory*, *melantheria*.

Herbæ seu folia; *lepidium*, *nasturtium utrumque*. al. 3. *porrum capitatum*, *struthium*, *thapsia*, *tithymallus*.

Fructus; *piper*.

Semina; *nasturtii*, *sinapi*.

Radices; *allium*, *cepa*, *costus*, *porrum capitatum*, *pyrethrum*,

Gummi; *euphorbium*

§. 9. Frigida in primo: Herbæ seu Her-

folia; *atriplex*, *oxylapathum*, *malva*, *myrtus*, *parietaria*.

Flores; *malvæ*, *rosæ*, *violarum*.

Fructus; *citri caro*, *cydonia mala*, *pyra*, *pruna*.

Semina; *hordeum*, *milium*.

Radices; *malvæ*.

Succi concreti; *acacia*, al. in 2. *sanguis draconis*.

Lapides; *hyacinthus*, *sapphirus*; *smaragdus*.

§. 10. Frigida in secundo; Folia & Herbæ; *blitum*, *chondrilla*, *lactuca*, *lens palustris*, *intybus*, *hyacinthus*, *oxalis sive acetosa*, *plantago*, *polygonum*, *psyllium*, *solanum*.

Flores; *anemonæ luteæ*, *cichorii*, *nymphææ luteæ*.

Fructus; *cucurbita*, *cucumis*, *galla*, *aurantia mala*, *punica*, *pruna Damascena*, *pepones*, *persicà*.

Semina; *acetosæ*, *cichorii*, *alkekengi*.

Lignum; *santali*.

§. 11. Frigida in tertio: Herbæ seu

ſeu folia; *portulaca, mandragora, ſempervivum, hyoſcyamus*, al. in 4.

Flores; *balauſtia.*

Fructus; *mala aurea, mala inſana.*

Semina; *cituta, hyoſcyami, papaveris.*

Radices; *mandragora.*

Succus; *hypociſtidis.*

§. 12. Frigida in quarto: Herbæ ſeu folia; *cicuta, papaver.*

Fructus; *ſtrammonea.*

Liquores concreti; *meconium, opium*, ſecundum vulgarem ſententiam, ſed minus recte: calidum enim eſt.

§. 13. Humida in primo: Herbæ: *bugloſſum, helxine, malva.*

Flores; *bugloſſi*, [a] *malva, intybi.*

Fructus; *citri caro, jujuba* [b] *amygdala dulces.*

Semina; *malva, ſeſami.*

Radices; [c] *ſatyrii*, [d] *bugloſſi*, [e] *glyzyrrhiza, malva*, [f] *rapi.*

(a) *Flores & radices malva.*] Potius in-

ter emollientia sunt numerandæ, quam inter humida.

(b) *Amygdalæ dulces.*] Quamvis sint oleosæ, non tamen dici possunt aquosæ.

(c) *Radix satyrii.*] Est mediocre calidum.

(d) *Buglossi radix.*] Non humida.

(e) *Radix glycirrhizæ.*] Est sicca. Siccum voca quod sali abundat.

(f) *Rapæ.*] Non sunt humidæ, sed coctæ multum humidi imbibunt, quodammodo sunt quidem oleosæ.

Frigiditas & viscositas possunt peccare humido adjunctæ.

§. 14. [a] Humida in secundo: Herbæ; *violaria*, *nymphæa*, *artiplex*, *blitum*, *lactuca*, *lens palustris*, *portulaca*.

Flores; *nymphææ*, *violarum*.

Fructus; *cucurbita*, *melones*, *pepones*, quorum succum aliqui in 3. ponunt, *persica*, *pruna Damascena*, *uvæ maturæ*, [b] *saccharum*.

(a) *Humiditas.*] Tertium & quartum gradum humiditatis author omisit, quia tertius gradus erat, in quo corpus non citra molestiam, & noxam alteratur. Et quar-

quartus gradus erat, qui corpus nostrum cum gravissima. læsione & destructione alterat.

Humidum minime potest destruere & cum læsione corpus nostrum alterare.

Intemperies humida nunquam potest peccare, imo est amica nostro corpori.

Corpora viva non possunt esse sine humiditate, sed necessario debent esse humida, & non possunt esse nimis humida, si modo humiditas sit sola.

In hydrope non peccat humiditas, sed obstructiones, quæ impediunt, quo minus humida possunt excerni, alias natura posuit sufficientia emunctoria, ut per transpirationem insensibilem, per nares, per vasa salivalia in ore, per renes, & cum fæcibus per alvum: ita ut humiditas in nostro corpore nunquam peccet, nisi adsit frigus vel viscositas, inde obstructiones, & ex illis ruptiones fiunt vasorum lymphaticorum.

In abdomine potest aqua colligi, primo, quando pori non sunt satis patuli, quo transpiratio impeditur, secundo, quando pori vesicæ non pateant ad humidum imbibendum; & tertio quoque, cum pori intestinorum sunt angustati, ita ut humidum superfluum intra fistulam recipere non possit.

Quid humidius aquæ, & tamen author

illius non facit mentionem, neque per se peccare potest, quoniam particulæ humidæ, propter suam flexibilitatem, possint sese accommodare ad omnium pororum figuras.

In thorace etiam aqua potest colligi, cum pori pulmonum sint obstructi, ita ut vapores, in thorace existentes, non possint transire; sed potissima causa aquæ in thorace, abdomine aliisque partibus nostri corporis, est obstructio vasorum lymphaticorum, unde illorum ruptio.

Autor bene fecit, quod tertium & quartum gradum omiserit humiditatis, sed quam ob causam hoc fecerit, nobis latet.

Humiditas, quæ est in herbis, fluit per illarum fibras, & eo sensu humida dicuntur, sed cum sint exsiccatæ, quis tunc dicet, illas esse humidas.

(b) *Saccharum*] Absurdè ponitur inter humida, est inter oleosa & calida, quia scatet oleo & sali.

§. 15. [a]Sicca in primo: Herbæ & folia; *beta*, *brassica*, *chamæmelum*, *fæniculum*, *hyacinthus*, *malabathrum*, *myrtus*, *verbascum*.

Flores; *buphthalmi*, *croci*, *hyacinthi*, *meliloti*, *rosarum*, al. 2.

Fructus;

Fructus; *baccæ, juniperi, castaneæ.* Semina; *fabæ, fœnigræci, hordei.*

Radices; *bryoniæ, œnanthæ, rubiæ, tamarisci, althææ, ari.*

Gummi; *thus.* al. 2.

(a) *Siccæ sunt.*] Quæ habent aquam non admixtam

Considerabimus sicca dupliciter. Aut quatenus habent plus, aut minus aquæ admixtum: Aut quatenus calore suo magis, vel minus humida excutiunt.

Prioris generis faciunt sanguinem siccum sola admixtione particularum terrestrium, nam tunc accipiunt majorem proportionem in sanguine.

Quomodo vinum dicetur siccum? nimirum, quia humidum è corpore nostro excutit, nam una particula sicca (sic dicta) quæ est in ipso vino discutit quidem decem humidas particulas & ideo dicitur vinum siccum, quatenus reliquum humidi in sanguine discutit.

Particula illa sicca non per se hoc facit, sed materia primi elementi, per illam particulam fluens, expellit omnes illas humidas particulas, & sic tandem illa particula sicca evanescit.

Illa autem, quæ diu in corpore manent, magnum in corpore habent effectum, propter pororum constantiam, ut sunt corallia, lapides, &c.

§. 16. Sicca in secundo: Herbæ; *Anagallis*, *artemisia*, al. primo, *anethum viride*, *betonica*, *cuscuta*, *calamus odoratus*, *intybum*, *marina brassica*, *bursa pastoris*, *equisetum*, *gingidium*. *mentha*, *mentastrum*, *plantago*, *rosmarinus*, *spica nardi*, *symphytum*, *fumaria*, *pimpinella*, *oxalis*, *verbenaca*, *virga pastoris*.

Flores; *paoniæ*, *anemon*, *chamæpityos*, *periclimeni*, *stæchadis*.

Fructus; *balunus myrepsica*, *cappares*, *cydonia mala*, *nux cupressi*, *nux moschata*, *pyra*, *pestacia*.

Semina; *fæniculi*, *carthami*, *lentes*, *ervum seu orobus*, *milium*, *oryzæ*, *papaveris*, *solani*.

Radices; *capparum*, *cichorii*, *raphani*.

Lignum; *Santali*. Lacrymæ, gummi, resinæ; *galbanum*, *opopanax*, *pix*

pix arida, myrrha, ſtyrax, maſtiche, mel.

§. 17. Sicca in tertio: Metallica; *flos æris, es uſtum, ſquamma æris, ærugo diphryges, alumen,* [a] *ſal, nitrum, ſulphur, chalcitis.*

Herbæ & folia; *filix, millefolium, quinquefolium, polium, trifolium, abſinthium, abrotanum uſtum, anethum uſtum, apium, aſarum, ammi, calamintha, chamædrys, chamæpitys, epithymum, hyſſopus, juniperus, majorana, marrubium, origanum, peucedanum, petroſelinum, ptarmica, ruta, ſabina, ſalix, ſiſymbrium, thymus, ſerpillum.*

Flores; *balauſtia, epithymi, chamæpityos, periclymeni.*

Fructus; *caryophylli, carpobalſamum, galla, piper, juniperi baccæ.*

Semina; *grana tinctorum, anethi, apii, ammi, amoni, aniſi, carvi, cumini, coriandri, nigellæ, petroſelini, milii, viticis.*

Radices & cortices; *acori, radix cava, galangæ, ſcillæ, pentaphylli, trifolii,*

lii, asari, apii, doronici seu carnabadii, hellebori, cinamomi.

Succi & gummi; *aloe, acetum, acacia, camphora, moschus.*

(a) *Sal & nitrum.*] Non sunt adeo sicca.

§. 18. Sicca in quarto: Metallica; *chalcanthum, auripigmentum, sandaracha, chrysocolla, misy, sory, milantheria.*

[a] Herbæ & folia; [b] *ruta sylvestris, allium, nasturtium,* [c] *sinnapi.*

(a) *Herba vero illa in quarto gradu.*] Impetuose agunt in nostro corpore, sed non diu.

(b) *Ruta.*] Non meretur poni in quarto gradu.

(c) *Sinapi.*] Etiam vix intra tertium gradum numerari potest. Particulæ, quæ se insinuant in poros nostri corporis & ibi manent, destruuntque illos, non tam dici possunt sicca, quam corrosiva, quia poros corrodunt.

CAPUT IV.

De Medicamentis cuilibet menbro propriis, seu corroborantibus.

§. 1.

CUm vero qualitatibus primis sæpe occulta conjuncta sit, non eadem alterantiæ æque omnibus partibus sunt accommodata, sed ea elegenda, [a] quæ totius substantiæ ratione cuilibet parti sunt cognata, & [b] ob occultas quasdam proprietatis cum ea singularem habent συμπάθειαν, quæ medicamenta ob id vulgo appropriata & [c] roborantia nominantur. Ita enim cum manifestis qualitatibus occultæ concurrunt, & in agendo conspirant.

(a) *Quæ totius &c.*] Veteres suis distinctionibus nihil explicuerunt, nam quid hoc est dicere, totius substantiæ ratione esse cognatum.

(b) *Et ob occultas proprietates. & per sympathiam roborare.*] Variis terminis qui-

dem voluerunt suas res explicare, sed nihil fecerunt.

In primâ qualitate illæ distinctiones sunt inutiles, nam omniâ totâ suâ substantiâ calefaciunt, & frigefaciunt. illi has distinctiones fecerunt, quando res erant compositæ ex diversis generis particulis, vel quando aliquid est in illis, quod non potest explicari per illorum quatuor elementa. Nam potest esse in illis aliquid salsum vel acidum.

Videamus nunc, quid sentiendum sit de medicamentis singulis partibus dicatis, pro fundamento sciendum est, quod pori nostri corporis sint respiciendi, & quod non sint adamantini illi pori sed obsequiosi, adeoque se facile accommodant variis particularum figuris. Pori in cartilagine, ut etiam in ossibus, quamquam multo stabiliores sunt, minusque sequaces, tamen quodammodo obsequuntur in magnitudine & figura Mutatio illa pororum potest etiam ex cicatrice, quæ nimis exsiccantibus medicamentis indurata est, etiam malo curata, ita ut particulæ aëreæ, in tempestate admodum impetuosæ, non facile penetrant poros cicatricis, unde calendarium in hominibus.

(c) *Roborantia.*] Est vox admodum obscura & ambigua, quia, quod uni corroborat, alteri nocet. *Roborantia*, sunt illa

sive

(ſive alimentum ſive medicamentum ſit) quæ poros partium linquunt in naturali ſitu, figura & magnitudine.

Rogatur? An dentur medicamenta roborantia, vel caput, vel lienem, vel hepar, vel alias partes.

Reſpondetur, cum grano ſalis accipiendum eſſe, quatenus ſc. dentur medicamenta, quorum particulæ facilius transeunt poros hujus, quam illius viſceris, ſed quatenus eædem particulæ æque facile transeunt poros v. gr. lienis, hepatis, cerebri, &c. Eatenus non magis huic quam illi parti ſpecifica dici poſſunt, ſuntque per conſequens indifferentia.

Et ut partes noſtri corporis facile mutant poros ſuos ſic particulæ alimentoſæ facile tranſmittantur & applicantur omnibus partibus.

Præterea non poſſunt dici parti alicui ſpecifica, quia æque transeunt poros unius partis, quam alterius, & quamvis non tam bene transireat alias partes, tamen vim faciendo illis partibus, & poros partium mutant, & ipſæ mutantur particulæ, ita ut æque dicata huic parti quam illi.

§. 2. [a] Cephalica calefacientia & ſiccantia: *Betonica*, *majorana*, *ſalvia*, *hyſſopus*, *meliſſa*, *roſmarinus*, *folia*

lauri, bacca lauri, satureia, ruta, calamintha, serpillum, spica, lavendula, origanum, herba paralysis, lilium convallium, stœchas Arabica, chamamelum, ocymum caryophyllatum, melilotus, pœonia. Semen *sileris montani, fæniculi:* Radix *ireos, garyophyllatæ.* Flores *tiliæ, bacca juniperi, coriandrum, anacardi, nux moschata, ambra, moschus, xyloaloe, caryophylli, cubebæ, cardamomum, calamus aromaticus, acorus, macis, galanga, castoreum, viscus quercinus, succinum:* ut & quæ extra fere applicantur; *benzoe, gummi juniperi, hederæ, tacamahaca, nigellæ semen, ladanum mastiche, styrax calamita, thapsia, adeps ursi.*

(a) *Cephalica calefacientia sunt.*] Quæ subtilia satis sunt, ut possint transire cerebri poros, & subtilia vascula capitis.

Cephalicum & calidum idem est, sive sint *sicca* sive alterius generis, idem hoc est.

§. 3. [a] Cephalica frigefacientia & humectantia. [b] *Rosa* [c] *viola* [d] *flores*

nym-

nymphææ, [c] *actuca: folia & semen*, [f] *portuluca*, [g] *semen papaveris*, & alia frigida [h] *acetosa*, [i] *cucurbita*; quibus ob humectationem addere licet, præcipue in melancholicis, *borraginem, buglossum, poma odorata, amygdalas dulces:* ut & quæ extra fere capiti applicantur, [k] *folia vitis, salicis, psyllium, capita papaveris, lac muliebre recenter mulctum, succus cucumeris, cucurbitæ*, & humectationis gratia, *semen lini, fænigræci, amygdalæ dulces, flores sambuci.*

(a) *Cephalica frigefacientia.*] sunt, quæ inepta sunt, ut ad caput ascendant, sed quæ potius deorsum detruduntur, atque ideo male dicuntur cephalica.

(b) *Rosa.*] Non possunt numerare inter frigida.

(c) *Viola.*] Sunt temperatè calidæ.

(d) *Flores nymphæ.*] Non sunt frigidæ, nam eò ipso, quò sunt flores sunt volatiles, quoniam flores sunt subtiliores partes herbarum.

(e) *Lactuca.*] Esse cephalicam nunquam audivit C. vir.

(f) *Portulaca.*] Non est calida.

(g) *Semen papaveris.*] Etiam non est calidum:

(h) *Acetosa.*] Est frigida.

(i) *Cucurbita.*] Est frigidissima.

(k) *Folia vitis. Folia salicis.*] quatenus habent salem, possent quodammodo cephalica nominari.

§ 4. [a] Capiti nocentia; *viticis semen, absinthii succus, lac in potu, glandes quercinæ in cibo, olivæ nigræ, arbuti fructus, ervum*, quod & articulos exsolvit. Amplius offendunt, *thus, hederæ cacumina, lentisci fructus, corcus, peucadanum, cyclaminis sicca cum vino epota, mandragora, cicuta, semen lolii. Styrax copiose sumtus.*

(a) *Capiti nocentia.*] omnia sunt, quæ sunt crassa, viscosa, sive simul fuerunt salsa, sive acida, sive non.

§. 5. [a] Ophthalmica: *Fœniculum, euphragia, ruta verbena, chelidonium, majorana, betonica, helenium, rad. valerianæ, sem. hormini.* [b] Oculis nocent: *semen cannabis,* [c] *caules lactucæ,*

lentes

lentes faba, [c] *raphanus*, [c] *sinapi*, [d] *cape*, *porrum*.

(a) *Ophtalmica.*] Sunt spiritus valde subtiles, tenues & mobiles, & non debent, nec crassare humores oculorum, nec obstruere poros menbtanorum, alias radii luminis aliquam invenient resistentiam.

(b) *Oculis nocentia.*] Sunt crassa, frigida, & adstringentia, aut etiam quæ habent salem corrosivum, ut *sinapi*, *raphanus*, *capa*.

(c) *Caules lactuca.*] Multum salis nitrosi habent.

(d) *Cape.*] Spiritus cæpæ dicitur aurum solvere.

§ 6. [a] Aures calefaciunt: *Cephalica, ut ruta, laurus, costus, nigella, castoreum, item* [b] *amygdala amara, cepe, helleborus albus cum melle, moschus cum lana bombycina impositus.*

(a) *Aures calefacientia.*] Quæ poros aurium facile transeunt, & etiam volatilia sunt.

(b) *Amygdala amara.*] Quatenus multum salis in oleo habent, sed non magis dicatæ auri, quam aliis partibus.

§. 7. Au-

§. 7. [a] Aures refrigerant: *lac muliebre tepidum, rosa, malva, viola, althaea salicis folia, lactucae, nymphaea.*

(a) *Aures refrigerantia.*] Quae etiam alias partes refrigerant.

§. 8. [a] Thoracica & pneumonica calefacientia, [b] & siccantia: *hyssopus, scabiosae, capillus veneris, tussilago, marrubium, calamintha, betonica, veronica, botrys, carduus benedictus, glycyrrhiza, helenii & ireos radices, scilla, aristolochia rotunda, semen urticae, foeniculi, ficus, uvae passae, amygdalae, pineae,* [c] *pulmo vulpis, radix dracuntii, ari, pimpinella, lini semen,* [d] *flores sulphuris.*

(a) *Thoracica & pneumonica.*] Haec iterum autor revocat ad calida, & sicca, frigida & humida, quae calefacientia vocat & siccantia scatent multo sali volatili, uti ex ejus catalogo videri potest.

Quae hic enumerantur, partim sunt simpliciter volatilia, partim multo sali scatentia, & non magis dicata pulmonibus, quam aliis nostri corporis partibus.

(b) Sic-

(b) *Siccantia.*] Nunquam possunt prodesse corpori vivo, sed in illo semper humida esse debent.

Error authorum de medicamentis siccantibus provenit ex eo, quod irrationales chyrurgi cum curarent tumorem quendam quod hoc volebant facere exsiccantibus medicamentis, & non considerabant obstructiones, quę erant tollendæ; ablatis enim obstructionibus, tumor est curatus; cum vero humoreş, obstructionem facientes, exsiccantur, duriores fiunt, ut patet in muco narium, ex quibus clare patet exsiccantia fere unquam posse prodesse in nostro corpore.

Thoracica igitur potius erunt (si cum illis distinctio est facienda) calefacientia & humectantia.

Obstructiones tollentia sunt volatilia calida, & salsa, aliquando etiam acida. Volatilia obstructiones tollunt sua volatilitate: Sales vero sua vi pungente: Acida vi reserandi, præsertim si obstructiones à sale ortæ sunt.

(c) *pulmo pulvis.*] Qua ratione hic aliquid efficiet, nobis latet.

(d) *Flores sulphuris.*] Cum pars curanda inclinet ad siccitatem, tunc illi sunt omittendi, quia sicci nimis & calidi sunt.

§. 9.

§. 9. [a] Thoracica frigida & humida: *violæ, malvæ, semen papaveris albi,* [b] *psyllii, jujubæ, sebesten, trigacanthum, hordeum.* [c] Pectori nocent: *nimis frigida,* [d] *acria,* [e] *raucida, acida,* [f] *adstringentia, ut, fructus immaturi, vitriolum, lepus marinus, oleum nucum.*

(a) *Frigida.*] Non sunt frigida, quæ author enumerat, sed sunt temperata & bene, nam omnia frigida nocerant, quia facile obstructiones faciunt, nec hæc magis ad pulmones pertinent, quam ad alias partes.

Si opus est coagulatio per totum corpus, exhibemus papaverina & mucilaginosa.

(b) *Ut phyllii.*] Et alia quæ author habet. Et etiam jusculum vervecivum paratur.

(c) *Pectori nocent.*] Nimis frigida non solum pectori, sed omnibus nostri corporis partibus.

(d) *Acria & acida.*] Sc. corrosiva.

(e) *Raucida*] Quando raucida fiunt tunc multum salem volatilem in se habent, ut lardum cum sit raucidum, plus salis in se habet, quam alias.

Pectus non facile fert acredinem corrosivam, quia admodum tenerum est, & illius

lius tunicæ sunt tenerrimæ præsertim pulmonum, unde statim tussis.

(f) *Adstringentia.*] Debemus nobis cavere ab adstringentibus, cum causa fluxus non dum sit ablata, ablatâ vero causâ, sponte sæpe cessat: ideo pessimum est adstringentia dare in vigore diarhææ, aut dysenteriæ, sed sæpe possimus illas curare sudorifero aliquo ex theriaca & s.

§. 10. [a] Cardiaca calida: *melissa, rosmarinus, ocymum, carduus benedictus, scordium, veronica, cortices & semen citri, grana tinctorum seu chermes, caryophylli hortenses, radices angelicæ, helenii, flores calendulæ, lignum aloës, aurum, crocus, ambra, moschus, zedoaria, macis, nux moschata, caryophylli, cinamomum.*

a *Cardiaca*] Sunt duorum generum, aut sunt volatilia, & eo nomine subitò sanguinis fermentationes excitantia, & augentia, & sunt illa, quæ §. 10. ab authore numerantur, & recensentur, exceptò aurò, quod ad durum genus est referendum, quæ omnia valde spirituosa sunt & calida, ad hoc jam genus etiam referunt magnæ compositiones ut *theriaca*, *mithridatum*, *diaschordium*,

schordium, *orvietanum* & similia, quæ subito fermentationem excitant, & augent.

Secundum genus non, quod *sensim* excitant, & augent sanguinis fermentationes, sed magis constanter ratione sc. ætheris trajicientis suos poros constantiores, & ab authore §. 11. recensentur.

§. 11. Cardiaca frigida: [a] *rosæ*, *violæ*, *acetosa*, [b] *borrago*, *buglossum*, *nymphæa*, *plantago*, *succus citri*, *limonum*, *granatorum*, [c] *cerasa*, *poma odorata*, *fructus rubi Idæi*, *santalum*, *C C. os de C.C. unicornu*, *terra sigillata*, *bolus Armenus*, *margarita*, *corallium*, *bezoar*, *hyacinthus*, *sapphirus*, *smaragdus*, *lapis lazuli*.

a *Rosæ & violæ &c.*] Ad §. superiorem sunt referendæ.

b *Borago & buglossum.*] Sunt nullius momenti.

c *Cerasa quoque non sunt* cardiaca.

Cum judicio cardiaca sunt semper præscribenda, ex. gr. si æger jam est in languore, quia spiritus per poros corporis avolant, quam per pertusum dolium, ibi necessario cardiaca sunt exhibenda, sed

nullo

nullo modo prioris generis, quia tunc patiens multo fieret languidior propter spirituum exhalationem, sed posterioris generis sunt exhibenda, quæ lente agunt, & diu in sanguine manent.

§. 12. Ventriculum, [a] calefacientia & [b] siccantia: *mentha, absinthium, fœniculum, rosmarinus, salvia, lauri folia, baccæ lauri, juniperi, semen carvi, anisi, cumini, lignum aloës, galanga, calamus aromaticus, acorus, zingiber, nux moschata, macis, caryophylli, piper, cinamomum, zedoaria, cardamomum, cyperus, ambra, mastiche.*

a *Calefacientia.*] Rursus sunt volatilia & sunt omnia multo sale volatili donata.

b *Siccantia.*] Hic quoque rejicienda sunt. Acida autor non addidit, quia quodammodo sunt frigida. Ventriculo dicata sunt, si ita velint, folia volatilia, & etiam acida volatilia cum judicio exhibita.

§. 13. [a] Ventriculum refrigerantia: *acetosa, acetosella,* [b] *portulaca,* [c] *plantago,* [d] *endivia, sonchus,* [e] *cichorium,* [f] *rosæ, violæ,* [g] *persica, cydonia, me-*

[h] *melones, cucurbitæ, cucumeres, citrulli, pyra, ribes, berberis, poma granata, succus citri, limonum, acacia, mespila,* [i] *fraga, mora,* [k] *santalum.*

a *Ventriculum refrigerantia.*] Sunt etiam temperata, ut *acetosa, acetosella* & seq.

b *Portulaca.*] Nullius est momenti.

c *Plantago.*] Potius nocebit.

d *Endivia.*] Est temperata.

e *Cichoreum.*] Non refrigerat; sed calefacit.

f *Rosa, viola.*] Sunt calidæ.

g *Persica.*] Nocebit.

h *Melones, cucurbita, cucumeres, citrulli.*] Hæc nunquam possunt dici stomachica, quia nimis sunt frigida, omnis enim subita mutatio mala est, nam illa præscribi debebant, cum calor in ventriculo prædominatur, potius hoc tentandum lenibus medicamentis refrigerantibus.

i *Fraga.*] Potius dicenda est inter delicias tolarabiles.

k *Santalum critrinum.*] Lenem habet adstrictionem, & ideo adhiberi potest, cum ventriculus scatet pituita, ut ejus fibræ non possunt constringi, ut alias solent.

§. 14. [a] Epar calefacientia: *agrimonia, absinthium, capillus veneris, salvia,*

via, cuscuta, asarum, hepatica, scœnanthum, spica, ageratum, fœniculum, petroselinum, apium, asparagus, amygdalæ amaræ, heleninm, flos tunicis, uvæ passæ, pistacia, sem. calida, calamus aromaticus, cassia lignea, cinamomum & reliqua aromata.

a *Epar calefacientia.*] Etiam tantum sunt spirituosa.

§. 15. [a] Epar refrigantia: *endivia, cichorium, scariola, dens leonis,* & quæ ad hæc pertinent: *portulaca,* [b] *lactuca, rosa, violæ, nymphæa, acetosa, fragraria,* [c] *sem. frigida majora, melonum* scilicet, *cucurbitæ, cucumeris & citrulli; & minora, lactucæ* puta, *endiviæ, scariolæ, portulacæ,* [d] *hordeum, santala,* [e] *camphora, poma granata, ribes, berberis, fraga, melon. cerasa, acetum, serum caprinum.*

a *Epar frigefacientia.*] Sunt rejicienda, quia maxime nocent, sed quæ authores pro refrigerantibus habent, potius sunt temperata, ut patet ex catalogo.

b *Lactu-*

b *Lactuca.*] Rejicienda est, quia refrigerat.

c *Sem. frigida majora, & lactuca.*] Sunt etiam rejicienda.

d *Hordeum.*] Quoque est temperatum.

e *Camphora.*] Est calidissima.

§. 16. [a] Lienem calefacientia: *ceterach, scolopendrium absinthium, epithymum, fumaria, lupulus, ruta, calamintha, petroselinum, veronica, chamedrys chamæpitys melissa* [b] *nasturtium, cochlearia, prassium, genista, sambucus, asarum, radic. polypodii, helenii, gentiana, filicis, fœniculum, apium, vitex, tamariscus, cappares, aristolochia, rubia tinctorum, amygdalæ amaræ, scilla, calamus aromaticus, ammoniacum, bdellium.*

a *Lienem calefacientia.*] Quomodo autem possunt medicamenta esse alicui parti dicata, & etiam lieni, quæ totum corpus peragrant ope circulationis sanguinis, & sanguini communicantur, qui sanguis in liene non agit sed patitur, ut cum sit viscosior & terrestrior, ibi fit fluidior & trajicitur per lienem, tali fere modo ac sanguis grumosus trajicitur per cribrum.

Ita

Ita ut lieni dicata, potius dicenda sunt sanguini dicata, si catalogum inspiciamus, videbimus omnia tantum esse spirituosa.

b *Nasturtium*] Est acre & multo sale volatili donatum.

§. 17.[a] Lienem refrigerantia: *salix. endivia*, [b] *cichorium*, *portulaca*, & *fere reliqua hepatica*.

a *Lienem refrigerantia.*] Sunt iterum pessima, ut omnia sunt refrigerantia præter nitrosa.

Si vero catalogum inspiciamus, potius sunt temperata.

b *Cichoreum.*] Est calidum.

§. 18. [a] Renes & vesicam calefacientia: *capillus veneris*, *ruta*, *saxifragia*, *betonica*, *ligusticum*, *fœniculum*, *eruca*, *artemisia*, *calamintha*, *eryngium asperagus ruscus*, *pimpinella*, *glycyrrhiza*, *petroselinum*, *apium*, *urtica daucus*, *filipendula*, *rubia tinctorum*, *ciceres rubri*, *milium Solis*, *bacca juniper. flores chamameli*, *cardamomum*, *terebinthina*, *chærefolium*, *amygdala*, *pistacia*, *nuclei* per-

persicorum, *cerasorum*, *radices capparum*.

a *Renes & vesicam calefacientia.*] Partes solidæ nunquam calefaciunt; sed id intelligendum est de materiis transfuentibus illas partes, nempe de sanguine, & de humoribus ex sanguine delatis.

Ita ut totum opus sit, nominare omnia illa medicamenta sanguinem calefacientia, & refrigerantia, & sic uno catalogo possumus absolvere, quod nunc fit pluribus.

§. 19. [a] Renes refrigerantia: *malva*, [b] *lactuca*, *portulaca*, *parietaria*, *endivia*, *hordeum*, *semina quatuor frigida majora*, [c] *papaveris*, *lactuca*, *portulaca*, *psyllii*, *cydoniorum*, *peponis*, *fraga*, *violæ*, *nymphææ flores*, *camphora*, *santalum*, [d] *acetum*, *succus limonum*, *melonum*, [e] *ribes*.

a *Renes refrigerantia.*] Et hæc iterum rejicimus: verum si authoris catalogum inspicimus, repugnabit, nam plurima sunt temperata.

b *Lactuca*, *portulaca*, *semina quatuor frigida majora.*] Hæc omnia sunt delenda,

tan-

tanquam obſtructiones facientia.

c *Papaver.*] Conſiderandum eſt tanquam coagulans.

NB. Pro generali regula ſit, quando volemus refrigerare, fiat hoc nitroſis.

d *Acetum.*] Non debet adhiberi ad refrigerandam ullam partem, multo minus ad renes.

e *Succus ribeſiorum.*] Eſt adſtringens, & non admittendus, niſi in ſanis.

Omnis calor præternaturalis oritur ab obſtructione, ut etiam eryſipelas & inflammatio, quæ etiam gradu tantum differunt. Quando inflammatio eſt in externa parte, tunc dicitur eryſipelas (belg de *roos*) cum vero eſt in interna parte, tunc dicitur inflammatio (belg. *een ontſteking*) & quidem cum eſt obſtructio in poris membranarum.

Omnia calida non faciunt inflammationem, ſed tunc, cum adeſt obſtructio pororum, & quidem talis, ut nihil transmittet præter materiam ſubtilem, & ſi obſtructio ſit in vaſis ipſis, tunc non fiet inflammatio, quia ibi non eſt tam arcta, quin adhuc admittet globulos ſecundi elimenti, ſed cum eſt in membranis & tunicis vaſorum & viſcerum.

Peſſimum eſt refrigerantia applicare tali in caſu, quia obſtructiones fiunt pertinaciores, & ſic facile generetur gangrena, ideo tutius eſt hoc facere calidis.

Si pars interna aliqua eryſipelate laboret. ſæpe tolli ſolet ſudorifero minerali & ſalino, quod poros appropriat ad ſuas figuras, & ita ſæpe tollitur cum febre interna, quæ ipſi aliquando adeſt.

§. 20. [a] Uterum calefacientia: *artemiſia, matricaria, betonica, dictamnum, origanum, pulegium, calamintha, majorana, ſalvia, thymus, meliſſa, ſatureja, ruta, roſmarinus, folia lauri, flores chamameli, ſemen cumini, aniſi, fœniculi, dauci, apii, petroſelini, radices ariſtolochiæ, rubiæ tinctorum, eryngii, fœniculi, petroſelini, aſparagi, pimpinellæ, angelicæ, valerianæ imperatoriæ, medulla nucis Indicæ, baccæ lauri, juniperi, caryophilli, nux moſchata, macis, calamus aromaticus, cinamomum, zedoaria, crocus, galanga, myrrha, caſtoreum.*

a *Uterum calefacientia.*] Qualia ſunt ſpirituoſa, & per conſequens non magis utero, quam aliis partibus commune.

§. 21. [a] Uterum refrigerantia; *nym-*

nymphæa, *violæ*, *rosæ*, *cydonia mala*, & *syrupus eorum*, *portulaca*, *lactuca*, *scariola*.

a *Uterum refrigerantia.*] Iterum rejicimus.

§. 22. a Arthritica & Neuritica calida: *majorana*, *herba paralysis*, *betonica*, *chamæpitys*, *rosmarinus*, *salvia*, *folia lauri*, *lavendula*, *stœchas*, *artemisia*, & *pleraque cephalica*; *castorcum*, *lumbrici terrestres*.

a *Arthritica.*] Omnes nervi & etiam aliæ partes, quæ poros habent constantiores indigent iis, quæ subtilissima sunt, & ideo non facile hærent in poros.

NB. Generatim concludendum est, quod refrigerantia vix unquam sint adhibenda, præsertim si attendimus ad poros obstructos partium solidarum, in quibus facerent majores obstructiones, sed illa potius sanguini esse adhibenda, quæ ejus motui præternaturali nimio non obsequuntur, quæque adeo obstructionem aliquam in parte solidâ non progignent, uti sunt nitrata, & pleraque cardiaca secundi generis.

Caput V.

De Digerentibus & Præparantibus humores.

§. 1.

EX hac classe petuntur & [a] digerentia, digestiva seu præparantia dicta, quæ omnia, quæ [b] naturam in agendo impediunt, tollunt, qualitatesque, quæ [c] caloris nativi actioni resistunt, mutant, calida scilicet nimis refrigerant, frigida calefaciunt, sicca humectant, humida siccant, crassa attenuant, tenuia incrassant.

a *Digerentia.*] Digerere, idem est, ac rem crassam leni calore sensim & pedetentim subtile reddere, vel dissolvere.

b *Naturam in agendo impediunt.*] Quid hoc est, omnes plebei sic possunt loqui.

c *Quæ caloris nativi actioni resistunt.*] Quamvis semper sit calor in nostro corpore, an ideo dicendus est nativus, certe puerile hoc esset, nam est contra naturam caloris, quæ in continuo motu & transfluxu materiæ consistit.

§. 2.

§. 2. [a] *Bilis* nimirum flava refrigerantibus & [b] humectantibus atque incrassantibus corrigenda. [c] *Pituita* calefacientibus, siccantibus & attenuantibus præparanda. *Humor melancholicus* moderate calefacientibus & humectantibus ac attenuantibus emendandus. [d] Atra bilis multum humectantibus & attenuantibus corrigenda.

a *Bilis flava.*] Constat ex terrâ & oleo & sale & acido & multis aliis particulis.

NB. Pro generali hic tenendum est, quod quoties authores loquuntur de bile, intelligendum est, illos de sale loqui & sæpius de corrosivo.

b *Humectantibus.*] Hoc bene, quia si 3i. salis infundatur in multa aquâ, sal vim amittit & multum per urinam cum aqua emittet: hanc ob caussam sæpius aquæ spadanæ juvant, nam magna copia sumuntur, ita sal diluitur & cum aqua ejicitur, ut etiam pituita.

c *Pituita calefacientibus.*] Si pituita multum calefit, tum nimirum exsiccatur, & indurescit.

d *Atra bilis.*] Est tantum sal corrosivum.

§. 3. Et quidem [a] cuique parti accommodata, prout humor in hac vel illa parte consistit, usurpanda. *Bilem in Capite præparant & digerunt*, Cephalica Frigida: *in Pectore* [b] Thoracica Frigida: *in Corde*, Cardiaca Frigida: *in Ventriculo*, Ventriculum refrigerantia: *in Epate*, Epatica frigida.

a *Cui parti accommodata.*] Per poros corporis nostri possunt transire particulæ omnis figuræ, si modo sint subtiles, sed illæ particulæ possunt etiam esse magis convenientes huic parti quam alteri, ut ex. gr. cantharides vesicæ admodum sunt inimicæ, ita ut non possimus totaliter negare, unum medicamentum magis esse accommodatum huic parti, quam alteri, quamvis sit admodum rarum.

b *Thoracica frigida.*] Nempe obstructiones tollentia & temperantia, nam frigida sunt pessima.

Quæ sequuntur sunt quasi appendix §. 1. & secundi.

Si præparatio applicanda sit bili, duplici modo hoc fieri potest. Aut quatenus ejus sal (activitas enim tota bilis consistit in ejus sali, & quoties authores bilem culpant, non

non tam totum bilis compositum est respiciendum, quam una ejus pars salina) per acida infringi potest: aut per emollientia & narcotica impediri, quo minus possit molestias illa suâ acredine nobis creare.

Interdum etiã magna adest bili (ita vulgo dictæ) viscositas, quæ digestionem (nempe particularum suarum discerptionem) potest admittere, sed hoc non tam bili tribuendum, quam ejus adjuncto humori viscoso.

Observandum interea bene est contra communem errorem, quod non statim bilis vocanda sit humor ille flavus, qualis non raro exspuitur aut evomitur in ignem, quique protenus inflammatur, sed humor ille, pars duntaxat esse bilis, tanquam compositi, constantis non solum ex terra, aqua sale & quidem amaricante, & forsan adhuc multis aliis ex particularum generibus, de quibus sensus noster gustus non ita Judicare potest.

§. 4. [a] *Pituitam præparant in Capite* Cephalica calida, in *Pectore*, Thoracica calida: *in Ventriculo*, Ventriculum calefacientia: *in Epate*, Epatica calida: *in Renibus*, Renes calefacientia; *in Utero*, Uterina calida.

a *Pituita præparantia.*] Consistit in particularum crassarum attenuatione, & viscosarum discerptione.

Sed quæ hoc paragrapho & præcedenti ponuntur, sunt tantum nugatoria, nam quæ ad sanguinem perveniunt, cum sanguine feruntur ad omnes partes ope circulationis.

§. 5. [a] *Melancholiam &* [b] *atram bilem præparant*: fumaria [c] buglossum, borrago, scolopendrium, melissa, cuscuta, capill. veneris, chamædrys, chomæpitus, lupulus, cortices citri; fæniculum, rosmarinus, succus pomorum, [d] ceterach, cappares, epithymum, violæ, genistæ flores & semen, tamariscus, sem. oczmi, fraxini.

a *Melancholiam.*] Diximus consistere in terrestri, & crassa materia.

b *Atra bilis.*] Cum meteria est magis corrosiva.

Melancholia curatur optime venæsectione, bonâ diætâ, & decoctis, si modo patientes velint continuare in iis utendis.

Melancholici curantur aquâ spadanâ natu-

naturali, quia tunc bonam observant diætam, exercitionem modicam, & magna illa copia aquæ diluit terrestritatem, & vim corrosivam, præterea vi sua minerali obstructiones tollit.

Non debent esse nimis subtilia, nam illa parum possunt, quia facile a particulis crassis, & duris reflectuntur, ut audivimus parte secunda principiorum philosophiæ cartesii, non etiam debent esse crassa, sed temperata subtilia.

c *Buglossum, borago.*] Nihil possunt.

d *Ceterach.*] Est optimum contra melancholiam.

CAPUT VI.

De Emollientibus, laxantibus, rarefacientibus &c.

§. I.

Μαλακτικὰ seu a *Emollientia* sunt, quæ id quod concretum est, fundunt. Talia sunt, quæ nec valde calida sunt, nec valde sicca. b Calida scilicet in secundo gradu, & nonnihil humida, ac præterea vim emplasticam habentia, ut sunt, *malvæ*

& althææ folia & radices liliorum albo- rum, atriplex, mercurialis, semen malvæ, sesami, lini, fænigræci, al- thææ; caricæ pingues, oleum simplex, pinguedines gallinæ, suilla, vitulina, hædina, sevum vervecinum & similes, medulla fere omnes, butyrum recens, cera, pix, resina, bdellium, ammonia- cum, styrax liquidus, ladanum, gal- banum.

a *Emollientia, talia sunt, quæ nec valde calida sunt, nec valde sicca.*] Est explicatio negativa & nihil docet; idem est ac si dece- remus duo & tria non sunt quatuor, nec sex, neque septem & sic porro, inde tamen non possum scire, quid sit.

b *Calida ac præterea vim emplasticam habentia.*] Hic author explicat obscurum aliquid per obscurius, nam nunquam ex- plicavit adhuc, quænam illa vis empla- stica sit, & cum postea explicationem dat, illa æque obscura est.

Emollientia dicuntur, quia flexiles ha- bent particulas, & involvunt salinas, & aci- das particulas.

§. 2. Hisce opponuntur σκληρατικὰ ἢ σκλη-

ἢ σκληρυνόντων. [a] *Indurantia* [b] quæ ſunt frigida & humida, ut *ſemper vivum*, *portulaca*, *pſyllium*, *lenticula paluſtris*, *ſolanum*.

a *Indurantia ſunt.*] Quæ conſervant & promovent quietem particularum, Juxta ſe invicem poſitarum, ex phyſica didicimus, in quo mollities & durities conſiſtit.

b *Quæ ſunt frigida & humida.*] Veritas aliqua eſt in iis, ſed admodum obſcura, nam frigus, quoniam in minori motu conſiſtit, particulas quietas tenet.

§. 3. Χαλαστικά. [a] *Laxantia* tenſis, iiſque quæ συντόνως præter naturam dura evaſerunt, [b] conferunt, ſuntque præcipue ea, quæ, cum materia quædam vel vapor, vel flatus partium ſpatia replet, extenditque, [c] rarefaciunt, [d] flatuoſumque ſpiritum & materiam attenuant ac diſcutiunt. Talia ſunt modice calida, largius humectantia & ſubſtantiæ tenuioris, ut facile penetrent, & craſſitie non obſtruant, ut: *lilium*, [e] *oleum chamæmelum*, [f] *ſemen lini*, *fœnigraci*,

graci, *adipes*, *butyrum* & *œsypus* & similia.

a *Laxantia.*] Illa idea non est omnibus clara & obvia.

Humores non possunt dici laxati, sed fibræ partium & musculorum dicuntur laxatæ, non quod fibræ longiores tunc fiunt, sed quod finis magis à principio recedit, quod fit, cum fibræ musculorum, quæ antea inflabantur (quo tempore necessario principia & fines sibi propriores esse debent) nunc flaccidæ jacent.

b *Conferint*] Est certum genus medicamentum, quod duritiem illam tollet.

c *Rarefaciunt.*] Est res, quæ non competit partibus solidis, sed humoribus & spiritibus.

d *Flatuosumque spiritum.*] Nullus spiritus est flatuosus, nec ullus ventus vel flatus est in nostro corpore: Verum quidem est, quod placida sit distentia in nostro corpore à vaporibus, per omnes partes euntibus, quæ, si non adest, æconomia nostra est turbata, ideo semper adesse debet.

Si jam obstructio facta est, ita ut vapores non possint transire, mutantur in flatus & ventos, ex quibus clare patet, quod ventis non possimus mederi, sed essen-

tia

tia illorum est tollenda, quæ est obstructio.

Quod in nostro corpore semper vapor sit, docet etiam quantitas vaporis statim ascendentis, cum urinam emittimus.

e *Oleum chamemelinum.*] Sunt olea viscosa nimis, ideo non debemus fidere illis.

f *Semen lini, fænugraci, adipes, butyrum.*] Sunt omnia tali in casu palliativa.

g *Æsypus.*] Ejus fætor potest aliquid tribuere ad apertionem pororum.

§. 4. Πυκνωτικὰ seu [a] *condensantia* sunt magis & aqueæ naturæ, atque debilius contrahunt, & propterea tenues atque flexiles [b] poros quidem constringunt, contrahunt & condensant; totam vero partem undiquaque & valentius constringere non possunt. Talia sunt; [c] *aqua frigida, portulaca, sempervivum, psyllium, myosotis, lenticula palustris, tribulus viridis, sedum majus & minus.*

a *Condensantia sunt magis natura aquea.*] Quis unquam audivit ex aqua aliquid fieri durius?

b *Po-*

b *Poros condensant*] Poros constringere, & contrahere quidem dicimus: nunquam dicimus condensare poros, sed obstruere poros partium solidarum: humores quidem condensantur, cum particulæ magis ad se invicem accedunt, & se mutuo plurimis in punctis tangunt.

c *Aqua frigida.*] Aqua nunquam partibus tam firme adhæret, ut rem possit reddere duram, sed aliæ particulæ crassæ, & duræ hoc faciunt.

§ 5. Στρυφνικὰ vero [a] sunt crassæ substantiæ, frigida & [b] abstringentia. Foris enim crassitie sua poris incumbunt, & frigiditate sua ac siccitate partem contrahunt & [c] in se cogunt. Ex hoc genere sunt ea, quæ pleraque alias στυπτικὰ *adstringentia* appellantur; [d] *cortices granatorum*, [e] *thuris*, *myrobalanorum*, *radices tormentillæ*, [f] *rabarbarum tostum*, [g] *plantago*, [h] *equisetum*, *bellis minor*, *sanguinaria*, [i] *balaustia*, *flores rosarum*, *sem. acetosæ*, *plantaginis*, *rosarum*, *portulacæ*, *nuces cupressi*, *myrtilli*, *cydonia*, *pyra*, *mespila*, *mora immatura*

ra, sorba, corna, [k] *gallæ, acini uvarum passarum, cupulæ glandium, succus hypocistidis, agrestæ*, [l] *acacia, mastiche*, [m] *sanguis draconis, spodium*, [n] *margaritæ, corallium, bolus Armenus, terra sigillata, alumen, lapis hæmatites*, [o] *ferrum*.

a *Stagnatica sunt crassæ substantiæ.*] Potius sunt condensantia.

b *Adstringentia.*] Adstringentium natura satis difficilis est & obscura, & illam explicabimus cap. octavo s. secunda.

c *In se cogunt.*] Tunc dicebantur in se cogi, cum non amplius videbant effluere illa, quæ antea effluebant.

d *Cort. granatorum.*] Sunt austeri, & ita adstringunt.

e *Thus & mastix.*] Habent partes viscosas, & ita possunt Juvare, & augere obstructiones.

f *Rhabarbarum tostum.*] adstringit, quia ejus vis purgans consistit in volatili, vis ejus vero adstringens in partibus terrestribus.

g *Plantago.*] Habetur refrigerante.

h *Equisitum.*] Dubium est.

i *Balaustia.*] Sunt in sommo gradu adstringentia.

k *Gal-*

k *Galla.*] Sunt ex summo austeris.
l *Acacia.*] Valde adstringit.
m *Sanguis draconis.*] Etiam.
n *Margarita.*] Quis unquam audivit margaritæ adstringere.
o *Ferrum.*] In prima saltem ignitione adstringit magis, quam quidem in altera.

§.6. Πυκνωτικοῖς opponuntur ἀραιωτικὰ, & τῷ στεγνωτικῷ τὸ ἀναστομωτικόν. Ἀραιωτικὰ, [a] *rarefacientia* sunt, quæ meatus cutis aperiunt, porosque ampliores reddunt, ut vapores per eos melius difflari possint. Talia medicamenta sunt calida, verum moderate, partium tenuium, [b] & non siccantia: ut *althæa*, *mercurialis*, *anethum*, *flores chamæmeli*, *meliloti*, *sambuci*, *semen fanigraci*, *lini*, *ficus aridæ* [c] *oleum vetustius*, *butyrum*.

a *Rarefacientia*, *porosque ampliores reddunt.*] Ut ita aliæ partes possunt intermedio loco esse, & manere.

Rarefacientia sunt duplici modo, aut quo nomine se simpliciter subtilia, aut eo ipso, quod sint salina volatilia.

Aliquando etiam acida volatilia, quatenus

tenus cum ſale noſtri ſanguinis & humorum fermentationem ciendo, aliquando excitant ipſos ſudores corporis tumores, & ruborem.

b *Non ſiccantia.*] Verum hoc eſt ſi tantum ſint moderata, ſed egregie ſiccantia rareſaciunt, ut ex. gr. ſpiritus vini, ſimiliaque alia.

c *Oleum vetuſtum & butyrum.*] Si velis rauceda, quia tunc ſalem habent copioſum.

§. 7. Ἀναστομωτικὰ ſunt, quæ vaſorum orificia aperiunt; unde in genere [a] *Aperientia* apellari poſſunt, præcipue tamen Aperientia dicuntur, quæ ad profundiora penetrant, craſſoſque humores attenuant, & calida ſunt in ſecundo gradu, nonnihil craſſiore ſubſtantia prædita, ne facile diſſipentur, donec operationem ſuam abſolverint. In hunc uſum maxime utilia ſunt [b] amara, [c] His cognata ſunt λεπτυντικὰ καὶ τμητικὰ, [d] attenuantia & incidentia, quæ dividunt, diſſolvunt & comminuunt, illa craſſos, hæc viſcidos & glutinoſos humores,

Digitized by Google

mores, suntque propterea tenuis substantiæ, [e] & calida fere in tertio gradu: item acida, quæque olfactui aut gustui vel utrique; mordicantia & calida apparent, nitrosum & salsum saporum habent, aut amara & acida sunt. Talia sunt: [f] *Radices quinque aperientes dictæ, apii scilicet,* [g] *fœniculi, asparagi, petroselini, & rusci, graminis, cichorii, eryngii, gentianæ, filicis, rubiæ, rhapontici vulgaris seu centaurii magni,* [h] *asari, capparum, tamarisci, fraxini, fumariæ, absinthium, eupatorium, capilli veneris, hepatica, ceterach, chamæpitys, chamædrys, cuscuta, marrubium, calamintha, pulegium, cochlearia, beccabunga, nasturtium aquaticum, semen anisi, fœniculi, ammeos, agnicasti, ciceres rubri, lupini, amygdalæ amaræ, cappares, nuclei persicorum, malorum Armeniacorum, cinamomum, cubebæ, ammoniacum: Acetum, succus limonum.*

a *Aperientia & calefacientia.*] Alia constant subtilioribus, alia crassioribus, alia

alia agunt subito & potentius, hæc vero crassius, & sæpe insensibiliter, sæpe & non tam efficaciter. omnes sales, quæ habent amaritiem quandam, vocant ponticos sive marinos.

b *Amara.*] Per se sunt pigra, sed si dant effectum contrarium, hoc faciunt, quia insueta sunt nostro sanguine, nam omnia insueta alterant fermentum nostri corporis, ut hoc verno tempore possumus observare, quum herbis tam primum provenientibus vescimur, alvus tunc sæpe laxior evadet, quia nobis sunt inconsuetæ (toto enim tempore hyberno non potuimus illis visci) mediâ vero æstate cum illa jam sæpius mandicavimus, nullam inde sentiemus alterationem, quia tunc consuevimus illis uti, & conveniunt nostro sanguini.

c *His cognata.*] Quare non eadem.

d *Attenuantia, incidentia, &c.*] Diversitas horum graduum oritur à duobus, aut quod aliæ aliis particulas habent subtiliores, adeoque impetuosores: aut quamvis particulæ sunt crassiusculæ, quod materiam ætheream transmittant per suos poros copiosiorem, aut ad minimum talem, quæ cum æthere consueto nostri sanguinis faciat majorem fermentationem, sed hæc philosophica sunt.

Si

Si vis (ut ſint modica) ſufficiet dicere, quod ſint varii gradus inter attenuantia.

e *Calida*.] Omnia calida ſunt volatilia.

f *Rad. quinque aperientes. apii.*] Non ſunt adeo ſubtiles.

g *Rad. fœniculi, aſperagi, petroſolini, ruſci, graminis, cichorii, eryngii.*] Sunt ex genere eorum, quæ ſunt minus ſubtilia.

h *Rad. aſari.*] Multum habet ſalis volatilis.

§. 8. His opponuntur παχυντικὰ *incraſſantia*, quæ ſuccos tenuiores & liquidiores craſſiores reddunt. Talia ſunt [a] frigida aut temperata [b] citra acrimoniam, craſſæ & terrenæ ſubſtantiæ, quæ, dum ſe humoribus permiſcent, iis conſiſtentiam craſſiorum tribuunt: ut *bolus*, [c] *papaver*, [d] *acetoſa*, *oryza*, *lentes*, *mala cydonia*, *pyra agreſtia*, *amylum*, [e] *lac chalybeatum*, *ſuccus granatorum*.

a *Frigida & temperata.*] ex tenuioribus & ſubtilioribus etiam fieri poteſt incraſſatio, ut ex ſpiritu vini defecatiſſimo, opio, camphora & ſimilibus.

Magna etiam eſt differentia inter illos

ſub-

Digitized by Google

ſubtiles ſpiritus, quod patet ex ſequenti exemplo.

Spiritus vini rectificatiſſimus confuſus cum ſpiritu urinæ, faciet coagulationem, ſi vero ſpiritus urinæ confundatur cum aliis ſubtiliſſimis ſpiritibus, non fiet inde coagulatio.

Ex his clarum eſt, coagulationem (nempe incraſſarionem) non ſolum fieri à craſſis & frigidis.

b *Citra acrimoniam.*] Quia acria ſæpe numero ſunt volatilia & penetrantia: poſſunt craſſa quoque eſſe acria.

c *Papaver.*] Neutiquam conſiſtentiam craſſiorem reddit.

d *Acetoſa, mala cidonia & ſuccus granatorum.*] Sunt vix incraſſantia.

Acida quamvis volatilia, & rectificatiſſima levem tamen introducunt coagulationem: dico levem, non quod eorum vis ſit levis (eſt fortiſſima) ſed quia coctione ventriculi infringitur.

e *Lac chalybeatum.*] Particulæ metallicæ tantum modicum habent motum in noſtro corpore, ſed operantur ratione ætheris transfluentis, aut ratione particularum ſuarum craſſarum, impetum facientium in obſtructiones.

§. 9. Ἐμπλαστικὰ, quæ ἐμφρακτικὰ dicuntur,

Digitized by Google

cuntur, sunt, quæ corporis meatibus & potus illita, iis tenaciter adhærent, eos opplent atque obstruunt, [a] Suntque quædam sicca & terrea, [b] citra mordicationem tamen atque acrimoniam, & si corporis meatibus illinuntur, difficulter avelli possunt. Quædam vero etiam aqueo & aëreo humore sunt perfusa, tenacia tamen, ut [c] *oleum dulce*. Talia sunt: [d] *amylum, pompholyx, cerussa*, [e] *calx, bolus, terra sigillata, gypsum, lithargyrum, plumbum ustum, radices althaa, liliorum*, [f] *semen fanigraci, mucilagines omnes, farina triticea, pineorum nuclei aqua macerati, gummi Arabicum, sarcocolla, tragacantha, adipes recentiores & medullæ, butyrum recens g caseus recens, ovi albumen, cera.*

a *Suntque quadam sicca*] Sicca nihil ad rhombum faciunt.

b *Citra mordacitatem & acrimoniam.*] Non facit ad rhombum, neque aquositas, neque humiditas.

c *Oleum*

c *Oleum dulce.*] Quia oleum rancidum, multum salis volatilis habet.

d *Amylum.*] Facit ad crassitiem sanguinis.

e *Calx.*] Adhæret demum cum arena & aqua, ipsi est addita, & rursus est exsiccata.

f *Semen fænugræci.*] Tenaciusculum est.

g *Caseus recens.*] Præsertim si torretur.

§. 10. His opponuntur ἐκφρακτικὰ & ῥυπτικὰ, quorum hæc in superficie corporis, seu cute sordes abstergunt; [a] illa vero subtilioris sunt substantiæ, atque etiam in poros penetrant, & obstructiones aperiunt, & proinde vim siccandi cum tenuitate substantiæ habent, sive sint calida, sive sint frigida. Dantur enim & calida & frigida abstergentia, suntque talia omnia salsa, amara, nitrosa: ut *marrubium, centaurium minus, apium, absinthium, abrothanum, hyssopus, nasturtium, farina lupinorum & orobi, agrimonia, beta, chamædrys, tenacetum, amygdalæ amaræ, radix aristolochiæ, iridis, gentianæ, sigilli*

Salamonis, [b] *hordeum, furfures, succus limonum, semen urticæ, radix tamarisci, capparum cortex, scolopendrium, scilla, nitrum, mel, saccharum, myrrha, lixivia omnia, serum lactis, fel animalium, ærugo.*

a *Illa subtilioris sunt substantiæ.*] Abstergentia si essent, pertinerent ad paragraphum, ubi agitur de attenuantibus.

Abstergentia sunt illa, quæ viscosa & crassa superficiei adhærentia dissolvunt, & ab invicem separant, quæ aliquando sunt salina, vel & modice acida, aut facile intra corpus in acidum declinantia.

b *Hordeum.*] Ab omnibus dicitur emolliens.

Cur hordium dicitur nonnihil temperatum, quia in corpore nostro facile declinat in acidum, & acida opponuntur salibus, totus sanguis potest inde acidiusculus reddi, ex pane & cerevisia semper aliquid acidi in corpore conservatur: hordeum quamvis in aquâ coctum, abit in acidum potum; ut videre est in cerevisia.

CAP.

CAPUT VII.

De medicamentis dolorem sedantibus & somnum conciliantibus.

TAndem in hac classe sunt [a] ἀνώδυνα ναρκωτικὰ & ὑπνωτικά. Ἀνώδυνα & παρηγορικὰ proprie dicuntur, [b] non quæ causam doloris tollunt, aut sensum hebetant, sed quæ, manente etiam causa, dolorem leniunt. Suntque temperata ac blando calore prædita ac mollia, & jucundam ac suavem sensationem in tactu efficiunt. Idque præstant, quæ [c] calore tepido ac blando sunt prædita, corporique nostro temperie simillima, ac plerumque etiam [d] mollia & pinguia, partemque, ut minus dolori apta sit, laxant, & molliunt. Talia sunt [e] *chamæmelum, melilotus, anethum, sambucus, malva, althæa, radices liliorum, semen fœnigraci, lini, tritici, hordei; oleum dulce mediæ ætatis, amygdalarum*

dulcium, *crocus*, *atque alia è superioribus parata*, [f] *butyrum recens insulsum*, *pinguedo gallinæ*, *anseris*, *vitelli ovorum*, [g] *medulla panis albi*, *lac tepidum*, *axungia porcina.*

a *Anodyna.*] Sunt duo casus, aut quod sensus hebetetur, & causa doloris non tollatur; aut vice versa, quod causa doloris tollatur, & sensus non hebetetur.

b *Non quæ causam doloris tollunt, aut sensum hebetant*, *&c.*] Est confusus conceptus, est contradictio in adjecto, ut ex sequentibus clarius patebit.

c *Calore tepido & blando*, *&c.*] Calor & frigus huc nihil faciunt, gravius odor in camphora & opio satis docet illa esse calida.

d *Mollia & pinguia.*] Dolorem mitigant, quia particulas scindentes & pungentes involvunt, & illa sunt anodyna primi generis: Anodynum secundi generis sensum hebetant, & causam doloris non tollunt, pro tempore sc. impediunt, quo minus possint illæ particulæ pungentes, & scindentes movere nervos, unde ille excitatur sensus doloris in mente.

e *Chamæmelum*, *melilotus*, *sambucus*, *anethum.*] Dolorem non sedant.

f *Buty-*

f *Butyrum recens & insulsum.*] Quia sal pungit.

g *Medulla panis, &c.*] Hæc omnia sunt mollia & referri possunt ad primum gradum.

§. 2. Ναρκωτικὰ, quæ & ὑπνωτικὰ, quod soporem quoque inducant,[a] neque causam doloris tollunt,[b] neque dolorem leniunt, sed stuporem parti inducunt,[c] sensumque, ne id, quod dolorificum est, percipiat, hebetant. Pendet autem hæc vis ab occulta qualitate. Suntque talia: [d] *lactuca, nymphaea,* [e] *papaver, solanum, hyoscyamus, mandragora, opium.*

a *Narcotica & causam doloris in corpore tollunt, & sensum hebetant.*] Alia id faciunt pro tempore: alia radicaliter tollunt & pro toto decursu.

Quæ pro tempore faciunt, sunt illa, quæ tamdiu tollunt dolores, quamdiu sunt in sanguine, sed illa postea exhalantur, diximus quod mollia & pinguia sedant dolorem, involvendo particulas acres & scindentes.

Narcotica vero hoc faciunt incrassando

ſanguinem, & ita impediunt, quo minus particulæ acres poſſint vellicando nervos afficere, & hoc modo pro tempore morbus tollitur.

b *Neque dolorem leniunt.*] Quæ ſtuporem inducunt, leniunt etiam dolorem, ut in dolore dentium videmus, cum acria adhibemus ſolvuntur nervi, & ita dolor minuitur, & ſtupor oritur.

c *Senſumque hebetant*] Anima non poteſt unquam hebitari, & anima ſentit, non vero corpus.

d *Lactuca & nymphæa.*] Stuporem non poſſunt inducere, niſi ratione obſtructionum, quas faciunt in nervis, & ultra obſtructiones ſpiritus fluere non poſſit, ideoque ultra eas flaccidi ſunt nervi, & per conſequens omnis ſenſus expertes vel ſaltem ſtuporem præditi.

e *Papaver, ſolanum, hyoſciamus, mandragora, opium.*] Sunt ſanguinem coagulantia, inter quæ numerari poteſt *Camphora.*

CAP.

Caput VIII.

De Attrahentibus & Repellentibus.

§. I.

IN secunda classe sunt [a] *attrahentia*, quæ humores & spiritus è corpore in superficiem attrahunt. Fit autem attractio ista à calore, concurrente tenuitate substantiæ. Suntque alia calida & sicca in secundo gradu, quæ moderata attrahunt: alia vero in tertio, quæ magis; alia etiam in quarto, quæ maxime attrahunt, & ardore cutem in tumorem attollunt ac rubore suffundunt, tandemque vesicas excitant, è quibus dropaces, sinapismi & phænigmi parantur. Talia sunt; *radices aristolochiæ utriusque, anemones, cyclamini, dracunculi, gentianæ, pyrethri, ranunculi, narcissi, arundinis, ari, thapsiæ, flammula* [b] *urtica, lepidium, ranunculus, semen sinapis, nasturtii, allium,*

 cape,

cæpe, fermentum, anacardia, [c] *gummi ammoniacum, galbanum, sagapenum, opopanax, pix sicca, propolis*, [d] *fimus anserinus, columbinus, gallinaceus*, [e] *cantharides*.

a *Attrahentia.*] Author nihil explicat de natura attrahentium, revera nihil in nostro corpore est, quod attrahat: attrahentia repugnat sanguinis circulationi, ideo in nostro corpore neque fingi, neque dari possunt. Appelluntur quidem particulæ aliæ potius ad hanc partem, quam ad illam.

Quæritur nunc, quare hoc fit? Cartesius hoc bene explicat in parte quarta principiorum, ubi de magnete agit. Similitudo pororum hoc multum facit, & etiam materia ætherea poros transfluens.

Pori ferri vel chalybis & magnetis sunt sibi similes admodum & dissimeles poris aliorum corporum. Ex anatomia magnetis patet, magnetem constare multis particulis ferreis.

Quod quædam particulæ in nostro corpore potius feruntur ad hanc, quam ad illam partem, docent multa.

Primo, bilis ad hepar & folliculum fellis. Secundo, urina ad renes. Tertio, succus pancrea-

creaticus ad pancreatem, & multa alia, quæ omnia fiunt propter ſimilitudinem pororum, & figuram humorum, qui ex arteriis vicinis exeunt, non quod alliciantur, ſed quod lege motus pellantur eò, fitque hoc propter ætherem certum horum poris ſpeciatim convenientem: ſi minus abludit, parum aut nihil alterabit, ſi magis abludit varia producit ſymptomata

Si talis materia ætherea fluat per poros medicamenti, qualis ſolet fluere per poros hujus vel illius partis noſtri corporis, nihil alterabit: ſed ſi materia alia fluat per illa medicamenta, tunc impetum facientia in poros, tremorem fibrarum ſenſibiliter augent, ſenſumque doloris majorem, minoremve inducunt, pro majori vel minori varietate materiæ æthereæ.

b *Urtica.*] Humorem habet corroſivum, qui humor immiſſus in poris cutis, ibi fermentationem excitat, ſicque obſtructiones facit, unde veſiculæ, quæ fiunt, quando circulatio impedita eſt.

c *Gummi.*] Ab authore enumerata non ſunt magnæ efficaciæ

d *Stercora.*] Agunt ratione ſalis corroſivi.

e *Cantharides.*] Eâ ratione etiam.

Quidam putant vim attrahentium tantam eſſe, ut aciculas, aliave ſimilia at-

trahere possint, ut magnes ferrum; sed ejiciunt simul cum pure, pus enim tunc caussa est istius ejectionis.

§. 2. [a] Repellentia attrahentibus opponuntur, [b] humorisque influxum prohibent, vel quoque eum, qui recens influxit, atque in eo fluctuat, nondumque impactus est, reprimunt & rejiciunt. Præstant autem hoc, vel quia frigida, vel quia adstringentia, vel qnia utramque vim habent. Adstringentia rursus duplicia sunt, alia frigida, alia calida, [c] & quidem efficacissime id præstant, qua simul sunt frigida & adstringentia. [d] Quæ saltem frigiditate repellunt, & aquea sunt, seu [e] humida, sunt: [f] *aqua frigida, sempervivum, portulaca, lenticula palustris, endivia, lactuca, solanum, tribulus aquaticus, umbilicus Veneris, psyllium, albumen ovi.* Frigida adstringentia sunt; *plantago, polygonum, auricula muris, bellis, equisetum, folia sorbi, quercus, myrti, mespili, flores rosarum, balaustia, baccæ myrti, galæ,*

læ, sorba, fr. berberis, myrtilli, cortices granatorum, radices pruni sylvestris, cortices berberis, radices pentaphylli, bistorta, tormentillæ, succus granatorum, acaciæ, hypocistidis, mororum immaturorum, acetum, terra sigillata, bolus Armenus, sanguis draconis, tutia. [h] Calida adstringentia sunt: *spica, aloë, thus, myrrha, cyperus, absinthium, nuces cupressi, cortices thuris, juncus odoratus, alumen.*

a *Repellentia.*] Illa dicimus esse malum inventum ab illis, quibus circulatio fuit ignota, tamen illos non possumus ita accusare, ac quidem recensiores, qui norunt circulationem sanguinis & humorum: impossibile est, ut humores, qui ad aliquem locum feruntur, repellantur. Idem est ac si diceremus fluvium repelli versus suam originem.

Repellere consistat in eo, quod impediamus, quò minus in partem influant, tunc concedi potest, sed minime hoc dici potest remittere, vel repellere.

Repellentia. Varia acceperunt nomina ab authoribus: cum influxus humorum impediatur, ita ut ad partes venire non pos-

ſint, tunc vocatur *intercipientia*, aliquando dicuntur *defenſiva*, non ſolum quod defendant vulnera ab aëre externo, ſed ſimul etiam quod impediant, ne humores nocituri ferantur ad partem affectam. Aliquando nominantur *hæmorrhagiam ſiſtentia*, & illa ſunt *adſtringentia*. Sic & appellantur *exſiccantia* in fine ſc. ulceris ſanandi in fluxu alvi, aliarumve partium vocitantur *adſtringentia*, & in ambuſtis *refrigerantia*.

Sal commune non poteſt dici refrigerare, ſed eſt temperatum, quodammodo tamen inclinat ad calorem, ſed quoniam eſt pigri motus, non poteſt dici adeo calidum: ſi volatile eſſet, revera diceretur calidum.

b *Humoriſque influxum prohibent.*] Hoc poteſt admitti: ſed quod *reprimunt & rejiciunt* falciſſimum eſt.

Repellentia, quæ humoris influxum prohibent, nunquam debent adhiberi, niſi in principio aut declinatione. In principio poſſumus obtinere, quod humorum influxus impediatur. Cum humores influxerunt, tunc velle adſtringere futile hoc eſt; ſicut barbæ tonſores id aliquoties experti ſunt.

c *Efficaciſſime id præſtant.*] Generatim hoc dici poteſt, quod omnia quæ hic dicuntur repellentia ſint partium ſolidarum, & non facile ad ſtatum volatilitatis producantur.

d *Quæ*

d *Quæ frigiditate repellunt.*] Frigus nascitur ex visciditate, & crassitie.

Crassa sunt. Terra sigillata, bolus armenus, &c

Viscosa Sunt tragacanthum, gummi Arabicum, vitelli ovi, thus, mirrha, &c.

e *Humida.*] Nihil faciunt, sed magis fluida reddunt; potius eliguntur crassa, viscosa & sicca.

f *Aqua*] Aqua dicitur repellens, quia per eam non fluit tantum ignis cœlestis, cum parti applicatur, tunc ad illam partem non venit tanta ætheris quantitas.

Repellentia quæ author enumerat sunt crassa & viscosa.

g *Adstringentia.*] Sequuntur quæ duplicia sunt, acida crassa, & acida austera, si sint volatilia magnam vim adstringendi amittunt.

Acida debent etiam esse crassa & austera, quia quædam acida laxant, ut *pruna* acida, acetosa & *acetosella*.

Quibusdam humoribus, & partibus acetum tantum erit adstringens, quibusdam vero laxans & dissolvens: videmus enim quædam corpora dissolvi aceta, ut exempli gratia gummi quædam, quæ aliis liquoribus non solvuntur: alia gummi solvuntur aqua, ad quæ maxime attendendum est.

h *Ipsa calida.*] Talia possunt dici repel-

pellentia in aliquo caſu, quatenus calidum exſiccat & humidum expellit. Hinc imprudentiſſime faciunt medici & chirurgi, qui calidiſſimis tumores volunt curare, humidum exſiccant, & illud, quod obſtructionem fecit, durum & ſcirrhoſum reddunt: & illi, qui ſemper crepant, ſuam experientiam hoc docere non poſſunt.

Calida poſſunt quidem primâ, ſecundâ & tertiâ vice applicari, & tunc de iis ſiſtendum eſt.

CAPUT IX.

De Maturantibus, Pus generantibus, carnem & callum generantibus, glatinantibus, cicatricem inducentibus, lac & ſemen generantibus.

§. I.

In tertia claſſe ſunt [a] πεπτικὰ ſeu maturantia & coquentia, ac ἐκπυητικὰ ſeu ἐκπυϊσκοντα, pus moventia, ita dicta, quod ſine iis puris generatio à natura perfici non facile queat, utpote, quæ ob ſimilitudinem, quam cum corpore

pore nostro habent, [b] calidi nativi substantiam tuentur atque augent, [c] Sunt enim temperate calida, [d] simulque humida & emplastica, quæ meatus occludendo spiritum, caloremque cohibent, ac retinent. Talia sunt: *oleum dulce, hydrelæum, butyrum, adeps suillus, vitulinus, tritici semen & farina, panis triticeus, semen fænigræci, lini, folia ac radices althææ, malvæ, brancæ ursinæ, radices liliorum alborum, cepæ coctæ, caricæ pingues, pix liquida, styrax liquidus, terebinthina.* Quorum aliqua si vel ficciora vel humidiora videntur, observandum, vix unquam horum unum solum usurpari, sed cum aliis misceri, ita ut unius siccitas ab alterius humiditate, alterius humiditas ab alterius siccitate corrigatur.

a *Neque vox πεπτικὰ, nec maturantia, nec coquentia, nec pus moventia.*] nos docent naturam pus maturantium & coquentium.

b *Calidi innati substant.*] Omnis calor trans-

transfluens eſt, non inſitus, & minime dici poteſt innatus; ſed eſſe calidum noſtrum innatum, eſt ens influens, & novum continuo ſuccedens.

c *Temperatè calida.*] Sed eatenus non faciunt ad rem, quamvis concedamus illa eſſe temperate calida. Antiquitas nunquam conſideravit, quid revera in re erat & unde fiebat. Pus gigni poteſt eo ipſo, quod meatus fuerint occluſi.

Maturantia & pus generantia ſunt illa medicamina, quæ chyli generationem motu modico promovent per partes ſolidas, hinc eſt, quod humores, quibus nihil eſt admixtum chyli, nunquam in pus convertantur, uti humores ſalſi & aquoſi, acres, acidi, terreſtres: inter ſalſa & acida intelligenda ſunt acria & corroſiva.

d *Simulque humida.*] Modice humida ſunt, quæ chylum fluidiorem reddunt, & ita ejus motum promovent.

Pus demum provenit tertio aut quarto die, quia ante, obſtructiones impediebant, quo minus chylus potuit effluere.

Pus enim nunquam generatur ſine obſtructione, nam cum ſit ſolutio continui, fibræ, quæ ſolvuntur, reſiliunt in cincinnos, & incommodum ſitum acquirunt, ita ut chylus, qui antea per illas partes fluebat, impediatur in ſuo motu, &

etiam

etiam alii humores, unde digestio, & particularum ab invicem separatio, bonæ mixturæ perturbatio, unò verbò, pus tunc oritur, novus & novus chylus continuo ope circulationis adveniens, tandem fibras reflexas, in lineam rectam disponit, & ita pus effluit demum tertio aut quarto die.

Quò pus dicitur magis legitimum, eo magis accedit ad naturam chyli, quò enim albidius est pus, eò magis legitimum est.

Pus nihil aliud est, quam chylus in acredinem, plerumque in aciditatem mutatus.

Quò chylus majorem acredinem aut acidam aut salinam habet, eo magis viridescit aut flavescit, & majorem gradum corrosionis acquiret. Prout igitur acredo magis minuitur, magis accedit ad naturam chyli. Ita omnia phœnomena possunt explicari.

§. 2. Σαρκωτικὰ seu [a] carnem generantia sunt, quæ ad carnis in vulnere vel ulcere instaurationem faciunt. Equidem natura in generatione carnis primarius opifex est: medicamenta tamen quædam naturæ quasi auxilium ferunt, dum excrementa, naturam in generatione carnis impedientia, summovent, & calorem nativum

tivum partis custodiunt. Talia sunt, quæ moderate calefaciunt & siccant, & sordes citra morsum detergunt. Pro saniei tamen copia, corporisque humiditate vel siccitate nunc leviora, nunc fortiora esse debent. Talia sunt; *farina hordei, ervi,* [b] *fænigraci, tragacantha, iris, lachryma abietis, mastiche, thus, colophonia,* [c] *aloë,* [d] *myrrha, mel, symphytum,* [e] *hypericum, aristolochia, cadmia, cerussa, tutia, pompholyx, lithargyrium.*

a *Carnem generantia.*] Quod author de carnem generantibus dicit, est nimis plebeum, & parum supra plebem videtur philosophari.

Carnem generantia talia medicamenta non dantur, quoniam chylus carnem generat. Carnem generantia si velint dari, sunt, quæ impedimenta tollunt, quò minus chylus possit abire in substantiam carneam, vel unguenta sive sint emplastica, sive sint fomenta, vix nisi aëris injurias excludunt, sed non corriguntur, multò minus tollant caussam morbi: quamvis etiam corrigunt illud, quod in illum locum influit, hoc non facit ad rem, quoniam

niam debet ſanguis corrigi, unde continuo novus & novus humor peccans fluit; ſæpe videmus vulnera feliciſſime curari, exhibitis ſubinde decoctis vulnerariis ex radicibus & herbis, præſertim cum acidum in ſanguine peccat, quia quæ exhibent ſemper fere ſunt ſalina: cum jam acredo peccat, malum reddant peſſimum, & tamen non retro cogitant, quod ſalina acredo æque peccare poteſt, ac acida.

Cum non dantur ſigna, quæ nos ſatis docent, quod peccet, præſcribantur, quæ ſalem & acidum ſimul infringunt, nempe ſi ſal peccet, ſalem, ſi vero acidum, acidum infringunt, & talia ſunt emollientia & narcotica.

Si ſalina peccet acredo, ſumatur *tamarindi*, *ſuccus limonum*, chinenſium pomorum, &c.

b *Farina fœnugræci*, *tragacantha*, *lachryma abietis*.] Optime hæc præſcribuntur in utroque.

c *Aloë*.] Habet ſalis multum, quod indicat ejus amarities: ſuo ſale etiam aperit venarum orificia, ob ſalem etiam lavatur in pharmacopeis.

d *Myrrha & mel.*] Etiam aliquod ſalis habent.

e *Hypericum*, *ariſtolochia*, *cadmia*, *ceruſſa*, *tutia*, *pompholix lithargirium*.] Hæc omnia ponderunt in acida intemperie.

§. 3.

§. 3. His cognata sunt κολλητικὰ seu [a] *glutinantia*, quæ plus siccant, & nihil detergunt, sed potius adstringunt, & à nonnullis ἔναιμα & τραυματικὰ nominantur, quod in cruentis vulneribus conjungendis usurpentur; quamquam & in ulceribus mundatis locum habeant. A quibus saltem secundum magis & minus differunt ἐπουλωτικὰ, [b] cicatricem inducentia, utpote quæ plus siccant, ad secundum ordinem usque. In numero κολλητικῶν & ἐπουλωτικῶν sunt; *alumen, lithargyrium*, [c] *sarcocolla, aloë*, [d] *bolus Armenu*, [e] *plumbum*, [f] *cadmia, aristolochia, balaustia, corallium, equisetum*, [g] *plantago*, [h] *symphytum, tormentilla, pentaphyllum, perfoliata, cortices granatorum*, [i] *thus*, *æs ustum lotum, sanguis draconis*, [k] *lapis calaminaris, antimonium*.

a *Glutinantia.*] Non possunt dici ejusdem naturæ cum adstringentibus, quoniam non sunt nisi viscosa, adstringentia vero exsiccant, & glutinantia non.

b *Cicatricem inducentia.*] Nihil aliud sunt

sunt, quam exsiccantia, glutinantia infringunt simul salem & acidum sua viscositate.

c *Sarcocolla.*] Glutinans est.

d *Bolus armenus.*] Adstringit, adeoque exsiccat.

e *Plumbum.*] Aciditatem absorbet.]

f *Cadmia.*] Hoc etiam facit.

g *Plantago.*] Non facit ad rem.

h *Symphytum, tormentilla, pentaphyllum, perfoliata,*] Culinaria sunt.

i *Thus.*] Potest glutinans dici.

k *Lapis calaminaris, antimonium.*] Absorbent acidum.

§. 4. Pertinent huc & Medicamenta τραυματικὰ seu [a] vulneraria, quæ peculiari vi sanguinem ita disponunt, ut ex eo apta & laudabilis caro, quævisque alia substantia deperdita promte restitui possit, potionibusque vulnerariis dictis materiam præbent. Talia sunt; [b] *consolida major & minor, sanicula, consolida Sarracenica, agrimonia, pyrola, veronica, artemisia* [c] *plantago, sabina, equisetum, radic. tormentillæ, caryophyllatæ, carduus benedictus, pimpinella, alchymilla, vinca per-*

pervinca, ſanguiſorba, virga aurea, piloſella, centaurium minus, ophiogloſſum, betonica, hypericum, flores roſarum tanacetum, verbena, ſerpentaria, herniaria, pentaphyllum, ſcordium, oculi cancri, macis, bolus Armenus.

a *Vulneraria ſunt, quæ peculiari vi.*] Et hoc nihil eſt dicere, quænam illa peculiaris vis eſt, quæ vulneris curationem promovent.

Quæ vulneris curationem promovent, ſunt ea, quæ removent omnia ex vulneribus, quibus conſolidatio impeditur:

Et quæ ſanguinem ita diſponunt, ut ſit aptus ad multum chylum parti vulneratæ ſuggerendum.

Quæ vulnera faciunt diuturna ſunt ſalſa & acida: ulcera cacoethes oriuntur ab acredine & ſale corroſivo.

Videmus, cum tinctores volunt induere colorem firmum pannis ſuis, quod utuntur acribus & corroſivis, ut intime tingantur fibræ iſtorum pannorum.

Ita habemus exemplum in lypothomia, ubi vulnus infligitur notabile parti notabili & ſenſitivæ, quod ſi ſanguis, quô linteum eſt maculatum, facile eluitur, ſuperſtes erit patiens; ſi vero elui non poteſt, morie-

morietur homo: quod docet corrosivam vim esse in sanguine, quæ intime penetrat fibras lintei, si vero non sit corrosiva in superficie fibrarum tantum maculabitur, & facile eluetur.

Moritur patiens, quando est sanguis corrosivus, quia vi sua corrosiva gangrenam parit, & inde mors. Ita dicuntur illi habere carnem facile curabilem, quorum sanguis non est corrosivus ab acido vel salso: belg. dicitur *goed heel-vlees.*

Vulneraria, quæ author hic enumerat, sunt leniter viscosa, leniter adstringentia, sali donata, & ita acidum infringunt, quibus Cl. Vir. addit illa, quæ salem infringunt, & illa, quæ in utroque casu prosunt, & talia sunt omnia *narcotica.*

b *Consolida major, minor, sarracenica.*] Sua viscositate possunt involvere acredinem corrosivam, tam salinam, quam acidam.

c *Plantago.*] Nullius est momenti. Enumerat author multa, quæ salem in se habent, & illa infringunt acidum, sicque *oculi cancri* & bolus armenus etiam faciunt. Amarities herbarum designat salem.

§. 5. Epuloticis cognata sunt πωρωτικὰ seu [a] callum generantia, quæ nimirum desiccant, incrassant, indurant

durant moderate calefaciunt & adstringunt. Horum quædam exhibentur, ut, [b] *succus primulæ veris, pulvis radicis agrimoniæ, aut succus ejus*, inprimis *lapis osteocolla* dictus: Quædam extra applicantur, bolus *Armenus*, [c] *farina volatilis*, *osteocolla*, [d] *aloë*, [e] *nuces cupressi*, [f] *thus*, [g] *tragacantha*, [h] *acacia*.

a *Callum generantia.*] Nihil aliud sunt, quam exsiccantia, de quibus jam egimus: ita videmus illos, entia multiplicare sine necessitate.

b *Succus primulæ veris.*] Parum facit ad rem.

c *Farina volatilis.*] Quatenus liquorem imbibunt.

d *Aloë.*] Valde siccat.

e *Nuces cupressi.*] Valde adstringunt.

f *Thus.*] Aliquo modo imbibit liquorem.

g *Tragacantha.*] Etiam.

h *Acacia.*] Valde adstringit.

Influxus humorum adstrictione impeditur, & ita exsiccatur pars.

§. 6. Tandem ad hanc classem pertinent [a] *lac & semen generantia seu*

augen-

augentia. Ad lactis generationem faciunt, quæ ad probi sanguinis generationem faciunt, sanguinemque [b] ad mammas deducunt, peculiaremque cum mammis consensum habent. Talia sunt; *fœniculum & anethum viride, smyrnium, apium, polium, eruca, polygala.* Quædam tamen etiam proprietate substantiæ ad lactis generationem facere dicuntur, ut [c] *pulvis crystalli, fœniculum & anethum*.

a *Lac generantia.*] Sunt, quæ dant sanguini multum chylum.

b *Ad mammas deducunt, peculiaremque cum mammis habent consensum.* Hæc falsa sunt.

c *Pulvis crystalli.* Obstructiones tollit.

§. 7. Eodem modo ad [a] seminis generationem faciunt, quæcunque optimum sanguinem, seminis materiam generant, & quæcunque ipsum ad vasa semini generando destinata deducunt; vel etiam semen flatu replent; mediocriter scilicet hu-

mida & calore temperata. Talia sunt: *bulbi, cicer, scincus, satyrum, eruca, semen fraxini, lini, allium, cepa, radices eringii, napi*, [b] *asparagi, zingiber viride, galanga*, [c] *amygdala dulces, nuces pinea, pistacia*, [d] *castanea, dactyli, faba, pastinaca, rapa sativa, oryza, cinara*, [e] *ostrea.*

a *Semen generantia.*] Sine dubio illa sunt, quæ multum chyli spirituosi, sale volatili donati, sanguini suppeditant.

b *Rad. asparagi.*] Salem volatilem habent,

c *Amygdala.*] Multum nutriunt.

d *Castania.*] Nihil possunt, ut Cl. Vir putat.

e *Ostrea.*] Multum nutriunt, & habent etiam salem volatilem in sua aqua marina.

CAP.

Caput X.

De Rubefacientibus, Veſicantibus, Cruſtam inducentibus, Adurentibus, Corrodentibus, Putrefacientibus, Pſilothris, lac & ſemen extinguentibus.

§. 1.

a AD quartam claſſem pertinent, quæ corrumpunt, ut b *Rubefacientia* ἐσχαρωτικὰ & καυστικὰ, quæ communi nomine τῶν πυρωτικῶν comprehenduntur, quod calore ſuo excedente corpus noſtrum, ut aquæ fervor vel ignis, adurunt. Mitiſſima inter ea ſunt: φοινιγμοὶ quæ cutem ſaltem calefaciendo rubefaciunt, & quæ altius deliteſcunt, ad cutem evocant. Qualia ſunt: *ſinapi*, *ſemen naſturtii*, *urticæ*, *radices thapſiæ*.

a *Ad quartem claſſem.*] Horum omnium medicamentorum ſunt ejuſdem naturæ, & differunt tantum gradu: in acredine corroſivâ vel majore vel minore eorum vis con-

 ſiſtit,

sistit, & ita has distinctiones possumus omittere, referendo hæc omnia ad medicamenta mordentia, nempe pungentia, & scindentia, ut patebit ex sequentibus.

b *Rubefacientia.*] & ex authoris catalogo videmus illa esse acria, quæ fermentationem humorum circulantium introducunt majorem, inde rubedo.

§. 2. Fortiora sunt[a] vesicantia dicta, quod pustulas & vesicas excitant, quæ ob substantiæ tenuitatem summam tantum [b] exurunt, humoremque sicut fervens aqua proliciunt, cuticulamque à cute divellunt, & in vesicam attollunt. Talia sunt: [c] *cantharides, sinapi, fermentum, flammula, ranunculus, semen nasturtii, thapsia, radix cyclaminis, Pyrethri, scillæ, allii, pes columbinus, euphorbium, fimus columbinus, sapo.*

a *Vesicantia.*] Externe applicantur, ex. gr. urtica, pellulas gerens, habet humorem corrosivum in suis pellulis, quorum hoc efficit, sc. poros cuticulæ transit, & ibi solvendo fibras, quibus cutis & cuticula connectuntur, obstructiones facit, & ita

ita circulatio impeditur humorum, unde illa distensio, quæ vocatur vesicula: ergo videmus & hoc in casu mordacitatem peccare.

b *Exurunt*] Ustionis causæ duæ sunt, aut fit à simplici motu, ut ab aquâ fervente, aut à mordacitate, quæ urit quamvis non sit calefacta.

Ardor ab aqua fervente raro altius penetrat, quam cutem, quia particulæ aquæ molles facile reflectuntur à durioribus corporibus, vel saltem sistuntur.

Mordacia vero, & corrosiva quamvis lente hoc faciunt, tamen altius penetrant quam aqua calidissima vi sua pungente & scindente, quæ est in sale corrosivo & acri.

Vulgus, ut & multi medici putantes, quod ubi nihil videtur, ibi nihil sit, voluerunt aliquid novi gigni cum vesiculæ fiebant, quod falsum esse docent jam supra dicta, quod sc. obstructiones erant hujus rei causa, quæ impediebant circulationem humorum.

c *Cantharides.*] Uti in externis partibus vesiculæ attolluntur, sic quoque in internis excitari possunt & quidem majores sæpius cum inflammatione aliqua, quod docet nos usus *cantharidum* quæ non exhibentur interne, nisi in casu desperato a

gr. ij. ad gr. vj., sed tutius extrahitur tinctura ex illis spiritu vini, quia à paucis granis in substantia exhibetis, facile sanguis ejicitur, quam ejectionem sequitur inflammatio, inflammationem gangrena, gangrenam mors, quæ omnia docent nos prudentiam in illis præscribendis. Aliquando tantum exhibita tinctura ejicitur sanguis: ideo à minori dosi incipiendum semper & quidem à guttis xxv. ad xL.

Non metuendum est, si nimis in initione sanguis ejiciatur ab exhibita tinctura, quia vasa postea satis flaccescunt, sed tunc dosis minuenda est.

Aliquando tamen vehementioribus illis debemus uti, præsertim in gonorrhæa inveterata, ubi pori male sunt constituti, & sæpe callo obducti, qui omnino sunt mutandi, sed tamen prudenter in omni casu agendum est.

Catalogus authoris nobis rursus dat corrosivo sale & mordaci donata medicamenta.

§. 3. Vehementiora adhuc ἐσχαρωτικὰ quod [a] crustam inducant, ita dicta, quæ non solùm cuticulam, sed ipsam cutim etiam adurunt, suntque calida in quarto gradu, crassæque substantiæ.

Cru-

a *Crustam inducentia*] Sunt illa etiam, quæ suo calore obstructiones faciunt, videmus enim cum calori ignis vehementiori adstant calcei, quod corium statim quasi in crustam induret: si hoc in corio, ubi omnia quasi occlusa sunt, multo magis fiet in corpore nostro vivo & naturali.

§. 4. [a] Καυστικὰ inter hæc sunt vehementissima, & ipsa calore summo & substantia crassa prædita, quæ non solum cutem, sed interdum etiam carnem adurunt. Talia sunt: *æs ustum, æris flos, calx viva, vitriolum, cinis fæcum vini, ficulneus, fraxini, sabina: fimus columbinus, eruca pinorum, helleborus albus, sal ex lixivio, è quo sapo conficitur, paratus, auripigmentum, arsenicum,* [b] *mercurius sublimatus.*

a *Caustica.*] Sunt illa admodum corrosiva, ut catalogus authoris docet.

b *Mercurius sublimatus.*] Suam habet acredinem ex sale communi & vitriolo.

§. 5. Præter hæc sunt adhuc medica-

dicamenta alia quæ carnem detrahunt, eaque duplicia, alia mitiora; καθαιρετικὰ; alia fortiora, quæ σηπτικὰ, apellantur. Καθαιρετικὰ, [a] *exedentia*, ſeu corrodentia ſunt, quæ excreſcentem carnem mollem tollunt, extimamque ſaltem, quam contingunt, ſuperficiem detrahunt, [b] non repente, ſed ſenſim, in altum vero penitius non feruntur. Suntque calida in tertio & quarto gradu, tenuiſque ſubſtantiæ. Talia ſunt: Mitiora; *aloë, alumen, cinis conchylium, cinis quercus & ficus, radices vitis albæ*, [c] *ellebori nigri, plumbum uſtum, antimonium calcinatum*. Fortiora; *calx viva, flos æris, æs uſtum, vitriolum calcinatum, argentum vivum præcipitatum, ſublimatum, miſy, ſory, plumbum uſtum, oleum vitrioli, ſulphuris*.

a *Exedentia ſeu corrodentia.*] Hic author vocat corrodentia quod bene, & ita omnia potuiſſet vocare corrodentia, & acria, ut §. ſequenti.

b. *Non repente.*] Hoc falſum eſt, nam buty-

butyrum antimonii repente hoc faciet, & alia etiam.

c *Elleborus niger.*] Est minus vehemens quam albus.

§. 6. Σηπτικὰ seu [a] *putrefacientia* [b] carnem duriorem colliquant, suntque calidissima, siccissima, acria & calori nativo infensissima, quem cum destruant, & humidum radicale diripiant, sequitur substantiæ partis corruptio, & cadaverosa putrilago. Talia sunt, *arsenicum*, *auripigmentum*, *chrysocolla*, *dryopteris*, *pityocampe*, *aconitum*, *sandaracha*.

a *Putrefacientia.*] Hæc iterum sunt corrosiva & acria.

b *Carnem colliquant.*] Nempe carnem rumpunt, & fibras destruunt, nam putrescere est in minimas particulas dividere.

§. 7. Pertinent huc & [a] Psilothra, quæ pilos extirpant, partemque glabram reddunt, & si diutius cuti immorentur, eam exculcerant & adurunt. Talia sunt: *lixivium forte*, *calx*

viva, *ova formicarum*, *sandaracha*, b *arsenicum*, *auripigmentum*.

a *Psilothra.*] Iterum sunt corrosiva.

b *Arsenicum & auripigmentum.*] Non possunt haberi pro psilothris, quia nimis sunt fortia, non solum penetrarent ad radices capillarum, sed etiam cranium, & meninges, transirentque usque ad ipsos cerebri ventriculos, & ita moreretur homo.

§. 8. Tandem a lac & semen exstinguentia & imminuentia quod attinet, Impeditur lactis generatio, si sanguinis copia imminuatur (quod medicamenta non præstant. Sed victus tenuis vel motus ad mammas impeditur. Talia sunt, *cicuta*, *lactuca*, *lens palustris*, *nymphaea*, *cucurbita*, *solanum*, *portulaca*, *papaver*. Absumunt vero lac genitum *agni casti semen*, *calamintha*, *cuminum*, *ruta*, *salvia*, *crocus*, *farina fabarum*, *lupinorum*, *ocymum*: quorum aliqua occulta vi id præstare creduntur.

a *Lac imminuentia.*] Medicamenta quæ ab

ab authore recensentur, faciunt sanguinem nimis frigidum & cacochymicum, mortemque dant sali insigne existenti: & præterea imminuunt fermentationem sanguinis, & per consequens elaborationem probam chyli.

§. 9. [a] Semen absumunt quædam occulta proprietate, ut *radix cynosorchidos minor*; sicut major semen auget, *semen agni casti*. Quædam manifesta: frigida; *cicuta*, *cucurbita*, *hyoscyamus*, *lactuca*, *nymphæa*, *acetosa*, *lens palustris*, *portulaca*, *acetum & acida*. Calida; *calamintha*, *mentha*, *anethum*, *ruta*, *semen canabis*. Pertinet huc & [b] *saccharum Saturni & camphora*, quod tamen negat I. C. Scaliger.

a *Semen extinguentia.*] Inedia semen extinguit, & quæ obstruunt testiculos nervosos, ita ut spirituum influxus in testiculos impediatur: unde fit ut quidam homines semen aquosum ejiciunt.

b *Saccharum saturni.*] Potest semen minuere, quatenus incrassat sanguinem, & tardiorem reddit.

Caput XI.

De Purgantibus per alvum.

§. 1.

IN quinta classe medicamentorum, eorum scilicet quæ in ablatione alicujus rei consistunt; sunt primo *Purgantia* dicta. Etsi vero in genere omnia medicamenta, quæ aliquam corporis partem ab excrementis liberant, purgantia appellari possent: usus tamen obtinuit, ut illa solum purgantia in specie dicantur, quæ per alvum vel etiam vomitum corporis excrementa educunt. [a] Sunt autem ea, quæ alvum movent, & communi Evacuantium nomine indigitari solent, duplicia, alia, quæ alvum saltem primasque vias evacuant; alia quæ ultra primam corporis regionem penetrant, & ex remotioribus vitiosos humores evacuant, quæ propriissime *Purgantia* dicuntur.

a *Sunt autem ea duplicia.*] Imaginaria est.

est divisio corporis in tres regiones, & repugnat circulationi sanguinis.

Veteribus prima regio erat à ventriculo per intestina, & vasa mesenterica, atqui in cavam jecoris partem. Secunda à convexa jecoris parte per venam cavam ad cor, & tertia à corde per totum corpus.

Impossibile enim est, ut introducatur fermentatio in sanguine, quæ non ad cor pervenerit, & in eo quidem duplici illa fermentatione, in dextro & sinistro ventriculo cordis, vis illorum medicamentorum perditur.

In hepate non potest illa fermentatio minui, quia ibi nulla fit fermentatio, & ergo illa vis necessario in sanguine manebit, unde patet, si regiones dari possent, quod prima statuenda est ab ore per ventriculum, intestina, vasa chylifera, ductum thoracicum, venam cavam descendentem ad cor usque. Sunt tamen gradus adhuc in illis, ita ut dicuntur laxantia, quæ totam fere vim in ventriculo amittant. Secunda est à corde per arterias, vasa capillaria ad partes solidas.

Multa purgantia corpus emaciant, quia per purgationes præsertim vehementes non solum pinguedo, sed etiam ipsa partis stamina abraduntur.

§. 2. Illa Græci ἐκκοπρωτικὰ & ὑπακλινὰ, ἢ ὑπαγωγὰ, vulgo [a] *Lenientia* nominant, quod fæces ex intestinis, & quicquid in ventriculo, intestinis, & mesaraicarum orificiis excrementi detinetur, evacuant, sive molliendo & humectando, ac lubricando id faciant, dum abundante humiditate fæces imbuunt & liquant, atque ad expulsionem promovent; sive detergendi & moderate stimulandi vim habent. Talia sunt; *malva*, *althæa*, *mercurialis*, [b] *beta*, *brassica*, *blitum*. *atriplex*, [c] *asparagus*, *passulæ*, [d] *pruna dulcia*, *sebesten*, [e] *cassia*, *manna*, *tamarindi*, [f] *oleum amygdalarum dulcium*, *ficus pingues & recentes*, [g] *mala dulcia*, *jura pinguia*, *galli imprimis vel capi*; [h] *serum lactis*, *caprinum inprimis*, *butyrum recens*.

a *Laxantia & lenientia.*] Vix agunt in sanguine nostro, sed molliendo & lubricando alvum subducunt.

Mediocra sanguinem purgant Quæ sunt vulgaria, nempe mediocra, vix eunt ex arteriis

arteriis ad partes & præterea duplici fermentatione cordis, vires plurimas amittunt, ut supra jam dictum.

Vehementia. ad partes solidas eunt.

b *Beta, brassica præsertim rubra, blitum, atriplex.*] Salem habent nitrosum.

c *Asparagus.*] Potius urinam subducit.

d *Pruna dulcia.*] Potius acida purgant vel potius laxant.

e *Cassia, manna, tamarindi.*] Vera sunt laxantia.

f *Oleum amygdalarum dulce.*] Tantum glabritiem inducunt, ut & pinguia.

g *Mala dulcia*] Cum acidum austerum est in intestinis, tunc illa dulcia aliquid poterunt.

h *Serum lactis.*] Humiditate sua, & sale pauco suo leniter pungit.

§. 3. *Purgantia* autem propriissime ita dicta sunt, quæ [a] peculiari peculiarem aliquem humorem è corpore proliciunt. Qua autem vi id præstent, inter Medicos valde controversum est: vero consentaneum videtur, Purgantia seu ore assumta, seu per alvum infusa, seu extra umbilico

bilico & ventri applicata, seu manibus tractata, [b] aut naribus admota, calore corporis nostri in actum deduci & resolvi, eorumque resolutorum subtilissimos vapores aut spiritus per vasa in totum corpus dispergi, & [c] occulta vi ac proprietate humores sibi cognatos & affines movere, turbare & agitare ac quasi fermentare, atque omnino efficere, ut qui antea sanguine permisti naturæ molestiam non creabant, jam agitati ab aliis separentur, & seorsim existentes [d] naturam stimulent, atque ad expellendum irritent; quæ irritata expultricis facultatis ope & purgans medicamentum, & humorem vitiosum ejus vi separatim simul è corpore expellit atque exturbat.

a *Qua peculiari vi.*] Obscurum hoc est, & nihil explicat, purgantia manibus tractata, illa deberent esse fortissima & deberent se insinuare in poros partium & vasorum, & sic cum sanguine circulari.

b *Naribus admota.*] Tunc vapores debent

bent efficere dicto modo, insinuando sc. se in poros &c.

c *Occulta vi separantur.*] Non opus est hic currere ad occultam qualitatem: spuma in mari solâ fluctuatione & agitatione separatur: sic sola fermentatione fæces ejiciuntur ex corpore nostro, quia non possunt obsequi intestinû motum particularum sanguinis: ita fæces ob hanc causam ex cerevisia & vino ejiciuntur, quæ ad superiora eunt, vocantur flores, quæ ad fundum *mater vini* (& sic porro) *Wijnmoer*, quo utuntur mulierculæ ad splendorem cupri, quod fit ratione salis & acidi fixi, quod multum in se continet: ita in nostro stercore multum salis & acidi fixi est, qui tamen in aëre fiunt volatilia, quod docent stercora, quibus agri præparantur, suis sc. particulis salinis volatilibus aperiunt poros agri, quo tollitur impedimentum, quod alias facit, quo minus vapores nutrientes possent deferri ad superficiem telluris, illæque particulæ salinæ pro vehiculo suo habent rorem, aut pluviam, quo ad intima terræ penetralia possunt pertingere.

d *Naturam stimulent.*] Hoc imaginarium est, & etiam *facultas expultrix.*

§. 4. Sunt autem alia Mitiora,

quæ

quæ alvum leniunt, præter hoc tamen peculiarem humorem proprietate substantiæ respiciunt, & ultra primas vias ad epar & lienem usque vires suas exserunt, è toto tamen & remotioribus partibus evacuare non possunt. Mediocria, quæ ultra epar & lienem etiam majora vasa evacuant. Fortiora vero purgantia sunt, quæ è toto corpore ac distantissimis quoque partibus & minoribus venis humores evacuant. [a] Varia autem sunt medicamenta purgantia: ab humorum tamen, quos specifica vi attrahunt, numero eorum differentia constituitur.

a *Varia autem sunt medicamenta.*] Quod dantur medicamenta specifica purgantia patet à posteriori, & priori.

A posteriori vel experientiâ probatur, quod si aliquis bile abundet, & purgetur pituita, homo multo pejus se habebit, & vice versa, vel cum humor diversus ab humore peccante, pejus se habebit homo.

A priori vel ratione probatur, cum purgantia sint diversa, ut aloë, manna, colocin-

cinthis, &c. (diversitas dependet à figura & magnitudine particularum) necessario poros debent habere diversos, per quos alius atque alius æther transfluere debet, qui omnes sibi convenientes particulas secum movet, ipsique adhærent (simile enim gaudet simili) quædam ad latera detruduntur ob ætherem nostri sanguinis fortiorem, & quia fermenta omnia à natura sunt gravia, propriâ gravitate descendunt, quam adscendunt (non enim negamus aliquid quoque ascendere) sed quod ascendit enim instar florum cerevisiæ, quæ leviores sunt, & ejus potior pars per insensibilem transpirationem abit: sicut per artem mechanicam, & leges motus debent exire per arterias mesaraicas. de his vide plura in collegio theoretico.

Cholagoga seu bilem evacuantia mitiora.

§. 5. [a] *Manna*, quæ in jusculo carnis bubulæ, vel gallinæ vel decocto prunorum vel tamarindorum dissoluta & colata exhibentur, datur ab ℥j. ad ℥iij.

a *Manna.*] Sunt multæ fœminæ, quæ dulce-

dulcedinem non possint ferre: sed infantibus totum exhibetur.

Quæritur an dulcia non sint inimica Biliosis.

Respondetur quod multis bile viscosa laborantibus, & obstructiones habentibus, non debet exhiberi *manna*, quia non potest tollere obstructiones, sicque regurgitaret ad ventriculum, & nauseam ibi excitaret.

§. 6. *Cassia fistularis* [a] benignum & tutum omni tempore & ætate medicamentum est; nisi quod humidior & [b] flatuosa est, & propterea humido ventriculo & intestinis ac affectibus flatulentis minus commoda est. Ideoque [c] *corrigitur* cinamomo, mastiche, sem. anisi, fæniculi, dauci, ℨ ß. vel ℨj. pondere additis. Exhibetur vero commode forma boli vel electuarii, non diu ante cibum. Datur ab ℥ ß. ad ℥ij.

a *Benignum & tutum omni tempore & ætate.*] Sexui, regioni convenit, sed sua viscositate nonnihil poros obturaret intestinorum,

b *Fla-*

b *Flatuosa*] Corpus semper scatet vaporibus, sed sentiuntur demum, cum pori sunt obstructi, adeo ut non possint ire, nec redire, quos plebus judicat, ibi aliquâ ex causâ externâ gigni.

c *Corrigitur.*] Cum homines laborant nonnihil obstructionibus, tunc *cassia* non satis subtiles est ad poros istos aperiendos: & illam ob causam purgantibus adduntur semina carminativa, correctoria dicta, quæ sali suo nonnihil obstructiones tollunt, hinc ex poris apertis erumpunt flatus qua data porta.

§. 7. *Tamarindi* [a] frigidi & sicci sunt secundo ordine, ob id [b] humorum acrimoniam, fervoremque reprimunt. Pulpa datur ab, ℥j. ad ℥ij. vel ℥iij. in decocto ad ℥iv.

a *Frigida.*] Omnia acida sunt minus volatilia, hinc authoribus dicuntur frigida, sed tamarindi sunt temperati.

b *Humorum acrimoniam.*] Salinam nempe, non diu ante cibum, sudorifera debent habere & retinere ventriculum vacuum, in purgante hoc non est opus, nam dimidia horâ post purgans sumptum, cibum sumere licet.

§. 8.

§. 8. [a] *Rosarum* succus, syrupus & mel inde paratum epati & [b] visceribus robur addit; sed [c] menses aperit, & propterea prægnantibus non dandus. Succus datur ad ℥ij. syrupus & mel ad ℥iij. vel ℥v.

a *Rosarum.*] Sc. pallidarum alvum non nihil subducit; sed tamen vires ejus ut & ipsarum rosarum pallidarum non sunt magni momenti.

b *Robur addit visceribus.*] Obscura est locutio, nam aliquando hic fit poros obstructos aperiendo, aliquando nimis laxos constringendo, ideoque cum judicio exhibendus est.

c *Menses aperit & propterea prægnantibus non dandus.*] Vis ejus non est tanta, quod dosis nos etiam docet. si autem menses aperit, & aperit aliorum viscerum poros, & exinde patet, quod author velit (*robur addit visceribus*) poros sc. obstructos aperire.

§. 9. [a] *Violarum* succus & inde paratus syrupus & mel calorem mitigant. [d] Succus datur ad ℥ij. syrupus & mel ad ℥iiij.

a *Vio-*

a *Violarum succus calorem mitigat.*] Qua ratione hoc faciunt non video.

b *Succus datur.*] Potius syrupus ejus additur decoctis, & etiam mel ad gratum saporem.

§. 10. [a] *Flores persicorum* non solum alvum, sed & vomitum movent, & biliosa ac serosa educunt. Syrupus ex iis paratus datur ad ℥ij. conserva ad ℥j. In vino infusorum M. j. idem præstat.

a *Flores persicorum.*] Illi magis sensibiliter alvum laxant & inde paratur syrupus utilis prægnantibus & pueris.

§ 11. [a] *Myrobalani citrinæ* frigidæ & siccæ sunt, simulque adstringunt, & viscera quidem roborant, sed in eorum obstructionibus minus tutæ sunt. Adstrictio eorum corrigitur additis aperientibus & [b] seminibus odoratis, vel si oleo amyg. dulc. fricentur. [c] Dantur in pulvere ad ʒij. In infusione à. ℥v. ad ʒi. ß.

a *Myrobalani citrinæ.*] Non nihil adstringunt. b *Se-*

b *Seminibus odoratis.*] Nempe salem habentibus.

c *Dantur in pulvere ad* ℥ij.] Est dosis nimia & nemo capere posset ℥ij. pulveris levioris, rhabarber præstat.

§. 12. [a] *Rhabarbarum* præter flavam bilem purgat etiam pituitam, [b] sed non nisi in proximis viis hærentem. [c] Inprimis Epati utile est. [d] Habet diversas partes: subtilioribus purgat & aperit, crassioribus adstringit, [e] unde lienteriæ, sputo cruento, ruptis & contusis commodum est. Datur in substantia, [f] infusione & decoctione, quæ omnino levis esse debet, [g] additurque tertia pars cinamoni vel schœnanthi, vel spicæ Indicæ. Ubi purgare solum vel aperire animus est, infusum & decoctum: ubi vero adstringere & roborare, in substantia commodius est. Paratur etiam [h] extractum, sed quod vix fortius, quam in substantia sumtum purgat. Datur in substantia ad ʒij. in infusione ad ℥ß.

a *Rha-*

a *Rhabarbarum purgat prater bilem flavam & pituitam.*] Hoc est, non ita purgat bilem, quod nihil pituitæ etiam purgaret, sed præcipue bilem purgat.

b *Sed non nisi in proximis vasis harentem.*] omnia vasa distant satis longe: namque ope circulationis ad sanguinem debent venire, cuique, qui novit circulationem sanguinis, notum est, per quam viam eunt, sed error ille prægnatus est exinde, quod fecerunt tres illas regiones, de quibus supra.

c *Inprimis hepati utile est.*] Sanguini utile est, non parenchymati hepatis, nam bilis versatur quidem in vasis hepatis, non autem in parenchymate.

d *Habet diversas partes &c.*] Author ibi optime loquitur.

e *Unde lienteriæ commodum est.*] Sputo cruenti, dysenteriæ & similibus, si paululum torreatur sub cineribus.

f *Infusione & decoctione, quæ omnino levis esse debet.*] bene author monet, quod levis esse debet decoctio, potius omnino absit, & fiat infusione, nisi scopus est, adstringere.

Infusio sit aquosa, minus vinosa, & minime in spiritu vini.

g *Additurque tertia pars cinamomi vel schænanti vel spica indica.*] Si fit tantum

insusio non opus esse illa addere.

h *Extractum sed quid vix fortius*] Sine dubio fortius erit, nam multum relinquitur pro capito mortuo,& minori dosi exhibetur, datur à ℈i ad gr. xxv. extracti : in substantia a ʒi ad ʒij, in insusione ad ℥ß.

§. 13. [a] *Terebinthina* non solum alvum movet, sed & viscera, ac præcipue renes extergit. Datur cum pulvere rhabarbari vel glycyrrhizæ & sacchato in bolos redacta, vel adjecto vitello ovi & affusa aqua conveniente in mortario subigitur, & in liquorem lacteum redigitur. Datur ab ℥ß. ad ʒvj.

a *Therebinthina.*] Vix alvum movet, nisi sua glabritie evacuat illa, quæ in intestinis jam hærebant: ejus usus non debet esse nimius, & præcipuus est in gonorrhæa, abluit *Therebinthina* aquâ, ut eluatur sal non nihil mordax, & tunc vocatur therebinthina lata, sumitur therebinthinæ ʒß. Mercurii dulcis gr. vi. ad ℈ß. ne à viscositate therebinthinæ ventriculi fermentatio extinguatur.

§. 14.

§. 14. [a] *Aloë* calida est ordine secundo, & sicca tertio, valde amara, aperit venarum orificia, ideoque sanguinis fluxui obnoxias, prægnantibus, hecticis, & omnino calidis & siccis extenuatisque non tuta. [b] Commodissime sumitur præparata & extracta ac rosata dicta. Ob amaritudinem non facile in potu, sed commodissime in pilulis exhibetur. Datur à ℈ʃʃ. ad ℈ iij,

a *Aloë.*] habet salem mordacem in sese, ideo etiam lavatur. sanguinis fluxui obnoxia, in hæmoptoe & hæmorrhoidibus fluentibus noxia est.

b *Commodissime sumitur præparata.*] nempe lota.

§. 15 [a] *Psyllii* semen frigidum & siccum est in secundo gradu. Datur in infusione potius, quam in substantia à ℈j. ad ℈iij.

a *Psyllium.*] Psyllii semen viscositatem habet, & sua viscositate involvit particulas biliosas, nempe salinas, & tali modo potest dici bilem purgare.

Χολαγωγὰ *fortiora.*

§. 16. [a] *Scammonium* calidum & ſiccum in tertio, bilem quidem primo, poſtea etiam pituitoſos humores trahit, & niſi bene correctum ſit inteſtina acrimonia ſua abradit, tormina excitat, & [b] vaſorum orificia aperit, ſanguiniſque fluxum excitat, [c] ventriculo, epati & cordi nocet, [d] ſpiritus inflammat, febreſque excitat. Ideoque raro ſolo utimur. Et ne noceat, addenda pinguia, tragacanthum, bdellium, oleum amygdalarum Dulcium, ſemen pſyllii, [e] cinamomum, ſpica, galanga, ſemen fœniculi, [f] mala cydonia, maſtiche, [g] violarum & roſarum ſuccus. Corrigitur vulgo coquendo illud in pomo cydonio, & ita præparatum *diagrydium* nominatur. Paratur etiam ex eo extractum ſeu reſina. Languidis tamen etiam correctum vix dandum. Doſis diagrydii à gr. v, ad xv; nonnulli ad ℈j. exhibent.

a *Scam-*

a *Scammonium nisi bene correctum sit.*] Optime corrigitur fumo acido sulphuris: scammonium pulverisatum inponitur chartæ emporeticæ & accenditur sulphur, cujus fumus recipitur ab illa charta.

b *Vasorum orificia aperit.*] sale sc: suo corrosivo.

c *Ventriculo, epati, & cordi nocet.*] Nempe omnibus partibus nocet.

d *Spiritus inflammat.*] Impropria hæc est locutio, nam non inflammat spiritus, sed partes solidas ob salem, qui illi inest: pori menbranorum obstruuntur a particulis salinis sæpius, qui cum sint obstructi, materia ætherea majori impetu perfluit illos poros, unde inflammatio, quæ si magna fit, sequitur aliquando febris, ob materiam ætheream perfluentem illos porulos; & non convenientem cum materia ætherea nostri sanguinis, unde mixturæ fit turbatio, quæ dicitur febris.

e *Cinamonum, spica, galanga, semen fæniculi.*] Hæc pessime adduntur, quia sale scatent.

f *Mala cydonia.*] Bene adduntur, quia acidum infringit salem, qui est in scammonio, & propter eandem rationem tali modo corrigitur.

g *Violarum & rosarum succus.*] Parum faciunt ad rem.

§. 17. [a] *Asarum* purgat bilem per alvum; [b] potius tamen vomitum ciet; attenuat simul, obstructiones aperit, & [c] sudores movet; & propterea [d] hydropicis, ictericis, lienosis & quartana laborantibus utile. Datur in substantia à ʒß. ad ℈ij. vel ʒj. In infusione à ʒij. ad ℥ß.

a *Asarum.*] Est violentum nimis, ideoque rarioris est usus.

b *Potius tamen vomitum ciet.*] omnia purgantia, si sint vehementia, vomitum cient, ob salem corrosivum, vellicantem ventriculi fibras.

c *Et sudores ciet.*] Hoc contrarium est purgationi.

d *Hydropicis, ictericis, lienosis, & quartana laborantibus.*] In his omnibus est obstructio.

Pituitam Purgantia mitiora.

§. 18. [a] *Myrobalani Chebulæ*, quæ inprimis cerebro & epati utiles, secundum quosdam etiam atram bilem evacuant. *Emblicæ*, quæ cordi, sple-

ni

ni & epati dicatæ sunt, ut & *Bellirica*, sunt frigidæ in primo & siccæ in secundo, [b] adstringuntque, & propterea in obstructionibus non tuto offeruntur, sicut nec cum pituita tenacius intestinis adhæret, sed in fluctionibus, laxitate, & ubi adstrictione & roboratione opus est. Præparantur ut supra de citrinis dictum. Eadem etiam earum dosis.

a *Myrobalani chebulæ, cerebro (inquit) & hepati utiles.*] quænam major convenientia est inter cerebrum & epar, quam inter alias partes & cerebrum, & præterea hic conjungunt ea, quæ antea tam sollicite distinxerunt, habuerunt enim sua cephalica & hepatica: nos vero diximus medicamenta omnia totum corpus peragrare ope circulationis, & ut pororum cerebri, sic & obstructiones pororum hepatis, & aliarum partium tollunt.

verum quidem est, quod in hepate facilius fiant obstructiones in vasculis capillaribus, quæ multa habet, quam quidem in liene, qui meatus valde laxos habet.

b *Adstringuntque.*] Hoc pugnat cum titulo, ubi dicit se acturum de pituitam purgantibus mitioribus.

§. 19.

§. 19. [a] *Agaricum* pituitam saltem tenuem & aquosam, non vero viscidam purgat, atque imprimis cerebri & pulmonum excrementa evacuat; viscera obstructa aperit, [b] ventriculo tamen non adeo commodum. [c] Ideoque tertia pars *caryophyll. nucis moschat. galangæ, salis gemmæ, zingib.* addenda. [d] Datur in substantia ad ℈ij. in Infusione à ʒij. ad ℥ß.

a *Agaricum.*] Commodioris usus est, nam modicam vim purgandi habet *non solum aquam, sed & pituitam viscidam*, nec magis cerebro dicatum est, quam aliis partibus, ob causam jam supra dictam.

Quod omnia fere purgantia sint amara, ideoque gravia, & potius ire ad truncum aortæ discendentem, quam ascendentem, supra audivimus.

b *Ventriculum non adeo commodum.*] Hoc non speciale est agarico, sed omnibus purgantibus vehementibus, nam post purgationem vehementem, appetitum plerumque homines habent prostratum, quod fit, quia fermentum ventriculi & sanguinis (à quo ventriculus accipit) suum fermentum cum materia purgatur, & per sedes ejicitur.

Resti-

Restituitur autem illud fermentum per vinum, vel ejus spiritum, vel potius per panem, cui optimum inest fermentum.

c *Ideoque tertia pars caryophill. &c. addenda*] Addunt authores aromata tanquam corrigentia, quæ sali gaudent, ut restituatur fermentum & ut viscíditas, si aliqua purganti insit, adimatur.

Omnibus purgantibus optime adduntur mercurii dulcis gr. v. ad viij quia est quasi digestivum in sanguine, & diu in sanguine manet, præteria impedit, post purgationem, adstrictionem alvi.

d *Datur in substantia.*] Melius sumitur ejus resina ad ℈i. vel gr. xxv.

§. 20. [a] *Mechoacanna* & ipsa pituitam, sed præcipue serosos & aquosos humores, educit, & propterea in hydrope utilissima est; corrigitur cinamomi, anisi, mastiches tertia parte. Datur à ʒj. ad ʒij. in substantia, in infusione à ℥.ß.

a *Mechoacanna.*] Quare non collocatur ab authore inter hydragoga, si in hydrope est utilissima, sed nihil in hydrope efficiet, quia hydropis curatio non consistit in evacuatione serosorum & aquosorum, humorum

ſed in ablatione obſtructionum, & conſolidatione vaſorum lymphaticorum.

Fortius pituitam purgantia.

§. 21. *Turbith* eſt calidum in tertio, & ſiccum in ſecundo; pituitamque craſſam & viſcidam etiam è remotioribus partibus elicit: ventriculo noxium eſt, ac [a] nauſeam & vomitum excitat, pueriſque, ſenibus & [b] gravidis non dandum, & ubi exhibetur, corrigendum zingibere, maſtiche, pipere, cinamomo, fæniculo, galanga; [c] nec poſt ejus uſum piſces comedendi. Doſis à ℈ij. ad ℈iiij in ſubſtantia. [d] In infuſione vel decocto à ʒij. ad ʒiij.

a *Turbith nauſeam & vomitum excitat.*] Quælibet medicamenta hoc faciunt purgantia, ſi humores vitioſos in ventriculo reperiunt, ſi in cavo ventriculi facilius, ſin intra ejus menbranas cum anxietate vomunt: quando autem hoc contingit ab exhibita purgante, bonum eſt ſignum, & brevi æger erit curatus, ad quod in praxi maxime attendendum, nam uno vomitorio ſæpe plus

plus efficiemus, quam alias intra duas hebdomadas.

b *Gravidis non dandum.*] Ille motus rediculus est, nam turbith potuisset inter mediocra poni.

c *Nec post ejus usum pisces commedendi.*] Hoc non est peculiare turbith, sed generale est, quod non debemus viscida edere, cum viscida purgavimus, nec bileosa cum bilem purgavimus, ne factum infectum reddamus.

d *In infusione aut decoctione.*] Aut fiat potius extractum.

§. 22. *Carthami semen* pituitam & aquas vomitu & dejectione purgat, & [a] pectori maxime atque asthmaticis utile est: [b] sed ventriculo adversatur, ideo cum cinamomi, galangæ, masticHes aut anisi tertia parte usurpatur. Datur in decocto à ℥iij. ad ℥vj.

a *Carthami semen pectori, utile est.*] Nempe liberat tubulos pectoris à crassa materia peccante, quod quoque efficit in aliis partibus, atque ideo non magis pectori, quam aliis partibus convenit.

b *Sed ventriculo adversatur.*] Omnia pur-

 gantia

gantia hoc faciunt, ut dictum supra.

§. 23. *Colocynthis*, quæ calida & sicca est in tertio, è profundioribus & [a] remotioribus partibus pituitam, quam turbith evacuare nequit, elicit. Verum est vehemens medicamentum, nocetque ventriculo & intestinis, quorum febris adhæret, & propterea [b] in petia ligata coqui solet. [c] Sola vix utendum, ejusque loco trochisci ex ea formati, quos alhandal nominant, usurpari solent. Corrigitur cinamomo [d] tragacantha, [e] mastiche, bdellio, & aliis cardiacis, hepaticis, stomachicis. [f] Datur ad gr. xv. vel ℈j.

a *Colocynthis è remotioribus partibus pituitam elicit.*] Nempe perfluit omnia vasa capillaria, partes solidas, & vasa lymphatica, ideoque in lue venerea optimum est remedium, quia fermenta acria hic illic hærentia expurgat, quæ alias ipsa ossa aggrediuntur & illa erodunt.

b *In petia ligata coquitur.*] Quia pars subtilior tunc tantum additur decocto, partes

tes enim crassiores facile hærerent in poris, sicque corrosiva sua vi convellerent nervos, & sequeretur convulsio

c *Sola vix utendum.*] Hoc author bene monet.

d *Tragacantha.*] Hoc solum admittendum ex corrigentibus, quia colocynthis peccat sale acri.

e *Mastiche, cinamomo.*] Peccat enim nimia salina acredine, hinc non corrigenda salinis, ut author vult, sed *tragacanta* hoc admitti potest, quia particulas salinas involvunt, doloresque alioquin oriundos, impediunt.

f *Datur ad gr. xv. vel ℈i.*] Nunquam ausin hoc facere.

§. 24. [a] *Hermodactylus* pituitam crassam, præsertim è juncturis, trahit, ob idque [b] arthritidi confert. Verum ventriculo nocet. Corrigitur cinamomo, zingibere, mentha. Datur in substantia à ℈ij. ad ʒj. ß. In infusione vel decocto ad ℥iij.

a *Hermodactili.*] Facile oblivioni possunt tradi, quia minus conveniunt in medicina.

b *Arthritidi confert.*] *Colocynthis* magis arthritidi confert.

omnia

NB Omnia pituitam purgantia sunt cephalica, & carere possumus *turbith*, *carthamo*, & aliis, modo habemus *colocynthidem*, & *agaricum*, ex quibus fiat tale purgans.

℞. *Extract: agarici gr.* xv.
Troch: alhandal gr. ij. ad a v.
Mercurii dulcis gr. iv. v. vel viij.
M: F. Pilulæ.

§. 25. [a] *Euphorbium* calidum est & siccum in quarto gradu, crassam & lentam pituitam attrahit, sed fortius aquosos humores. Est vehemens medicamentum & à nonnullis potius inter venena, quam purgantia refertur. [b] Corrigitur cordialibus & stomachicis, [c] ol. amygdal. dulc. [d] croco, mastiche, [e] acetositate citri. Ejus summa [f] dosis sunt gr. x.

a *Euphorbium.*] Enim omnium fortissimum & vehementissimum.

b *Corrigitur cordialibus & stomachicis.*] Hoc nihil est dicere, quia illa sunt dubia.

c *Ol. amygd. dulc.*] Bene corrigitur, quia illud oleum involvit salem corrosivum.

Cro-

d *Crocus.*] Non poterit juvare.

e *Acetositas citri*] Plus potest, quia infringit salem.

Omnia phlegmagoga quidem possunt aquam educere, sed non æque bene viscidam, & lentam pituitam.

Euphorbium potius rejiciendnm quam usurpandum.

f *Dosis sunt gr.* x.] Cl. vir non libenter exhiberet ad gr. vi.

§. 26. [a] *Opopanax* calefacit tertio, & siccat secundo ordine, pituitam crassam & viscidam à remotioribus partibus & articulis allicit. Corrigitur tertia parte zingiberis, spicæ, cinamomi, mastiches. Datur à ʒ.ß ad ʒj.

a *Opopanax.*] Etiam vehemens est phlegmagogum, potest carere, modo habemus *agaricum*, *colocynthidem*, & *mercurium dulcem*, ut dictum supra. Alias recte corrigitur aciditate quadam.

§. 27. [a] *Sagapenum* calidum in tertio & siccum in secundo, lentos & crassos humores è visceribus, cerebro,

rebro, & remotioribus partibus purgat, imprimis vero serum. Ventriculo autem & epati nocet. Corrigitur ut opanax, Dosis à ʒß. ad ʒj.

a *Sagapenum.*] Putat cl: vir nos & illo & aliis posse carere phlegmagogis, modo habeamus ut supra dictum.

a *Melancholiam & atros humores purgantia mitiora.*

a *Melancholiam purgantia.*] Volunt dicere materiam terrestrem, quæ ad fermentationem valde est inepta, nam difficillime ad fermentionem producuntur terrestria & crassa. cum igitur hoc in casu vehementer purgamus, bonos humores potius purgamus, quam malos, nempe terrestres: Ita ut hoc in casu effatum, quod hippocrates habet aphorismo nono sectione secunda, sit verissimum.

Corpora, inquit, ubi quis purgare voluerit, facile fluentia reddere oportet, nempe incidi debent & attenuari.

§. 28. a *Myrobalani Indæ*, quarum eadem est ratio, quæ reliquarum,

Google

rum, nisi quod melancholiam purgant.

a *Polypodium* adustam bilem evacuat, ut & pituitam: Lieni & b affectionibus hypopochondriacis commodum est. c Dosis à ʒj. ad ʒiij. Infusione ad ℥j. & supra.

a *Myrobalani & polypodium.*] Decocto indi possunt pro alterantibus, sed numquam hæc purgant ut ex relatione ægrorum constat.

b *Affectibus hypochondriacis commodum est.*] Nempe obstructionibus in visceribus hypochondria replentibus commodum est, quoniam tollit obstuctiones.

c *Dosis a* ʒi. *ad* ʒiij.] Vix solum sumitur, sed additur potius decoctis.

§. 29. *Epithymum* a adustam bilem & melancholiam expurgat sine molestia, & morbis abhisce utile est. Quia tamen calidum & siccum in tertio, tutius hyeme, quam æstate usurpatur. b Datur in substantia à ʒij. ad ʒiij. in Infusione ad ʒx. & ℥ij.

a *Epithymum expurgat adustum bilem.*] Non tangit hoc bilem; sed illud adustum

esse,

esse, nempe corrosivum esse, quando terra multum salis corrosivi fixi, vel acidi corrosivi fixi admixtum habet.

Sic omnia cancrosa sunt ex atra bile, nempe ex terra mixta cum acido fixo corrosivo vel sale fixo corrosivo.

b *Datur in subst: a* ʒij. *ad* ʒiij.] Vix sumitur solum, & quis vellet tantam pulveris copiam vorare.

Commodius sumitur in infusione a ℥x. ad ℥ij. & etiam multo usitatior est infusio.

§. 30. [a] *Sena* quasi media est inter fortiora & mitiora, calida in secundo, sicca in primo. Utilissimum medicamentum est, quod non solum adustos humores, sed & bilem ac praeterea pituitam evacuat, [b] viscera omnia mundat, & omni ætati convenit. [c] Cum sit siccior, *corrigitur* non incommode floribus violarum & borraginis, & ne ventriculum offendat, additur, zingiber. vel cinamomi vel galangæ pars quarta. [d] Datur pulvis à ʒj. ad ʒij. in Infusione ℥ß. ad ℥j.

a *Senna.*] Est mediocre purgans.

b *Viscera omnia mundat.*] nempe viscera à suis obstructionibus, & infarctâ materiâ liberat.

c *Cum sit siccior &c. additur zinz. cinamom. galanga &c.*] Dicit ficciorem esse, & adhuc corrigere vult siccis, ex quibus satis patet unum ex alio fideliter & sine ratione describere.

d *Datur pulvis a* ʒi *ad* ʒij.] sit a ℈ß. ad ℈ij. in infusione à ʒi ad ʒij. vel potius.

℞. *Rhei elect:* ʒiß.
Fol: sennæ mund: ʒß *M: pro infusione.*

vel ℞. *Fol: sennæ mund:* ℈iv.
Rhei elect. ʒi. *pro correctorio adde*
Sem: fœniculi vel.
anisi contusi: p: ij. M:

Pro infusione illud semen additur, ut vaporibus sit liber exitus, nempe pori partium nostrarum à sali servantur aperti, adstringentia minime sunt addenda, ne pori coarctentur, & ita vapores in corpore retineantur.

Senna neque rhabarbarum coqui debet, quia duorum generum particulas habent, purgantes nempe, & adstringentes.

Stipides sunt eligendi ob majorem vim adstrictionis.

Infundunt folia sennæ in decocto prunorum, quod malum est, quia decoctum illud pingue impedit, quo minus vis purgans possit extrahi,

extrahi, melius infunditur cerevisiæ tenui vel vino.

Alterum vitium est quod cum prunis coquuntur, ob rationem jam supra dictam.

Melancholiam & adustos humores purgantia fortiora.

§. 31. *Lapis Armenus* [a] humores melancholicos, lentos, crassos purgat, mitius tamen, quam *elleborus* [b] Corrigitur lotione aquarum cordialium. Datur à ℈ ß. ad ʒj. vel etiam ʒj ß.

a *Lapis armenus humores lentos &c. purgat.*] Nempe pertinaciores humores purgat, mitius tamen quam helleborus niger.

b *corrigitur lotione aquarum cordialium*] Aqua quatenus cordialis parum facit ad rhombum, sed lavatur aqua ad salem diluendum, & ejus acrimoniam tollendam.

§. 32. [a] *Lapis lazuli* easdem vires habet, sed debiliores. [b] Corrigitur cordialibus. Dosis eadem.

a *Lapis lazuli.*] Est usitatior, & illius extracti

extracti sumitur a ℈i. ad gr.xxv.

b *Corrigitur cordialibus.*] Hoc nihil facit ad rhombum.

§. 33. *Elleborus niger* pueris, gravidisque ac debilibus corporibus non facile dandus; & quidem a tutius datur in decocto, quam in substantia. Corrigitur cordialibus & stomachicis. b Datur in substantia à ℈j ad ℈ij. imo ʒj. in Infusione vel decocto datur à ʒij. ad ℥ß.

a *Helleborus niger. Tutius datur in decocto quam in subs.*] CL. vir decocta purgantia non amat, sed dantur, corpora ubi alvus continuo est constipata ab acido austero, & tunc addit quidem decoctis ℔iv hellebori nigri ℥ß. ut lenta & nova introducatur fermentatio, ut alvus semel de die officium faciat: alias purgantia non sunt quotidie exhibenda, ne alvus his assuescat.

b *Corrigitur cordialibus & stomachicis.*) Hoc nihil est dicere, nam stomachica admodum diversa sunt, uno tempore erunt acida, altero vero salina, & sic porro.

Nec sal, nec acidum culinare, corrosivum est, neque fixum, ut sunt *succus ex immaturis uvis*, *succus limonum* & similia.

Datur

c *Datur in subst.*] CL. vir putat Helleborum nigrum, & ejus extractum per se non esse exhibendum, sed sequenti modo exhiberi potest.

℞. *Extract. lapid. lazuli gr.* xv.
Hellebori nigri gr. vi
Mercurii dulcis gr. vi. *aut* viij.
M: Fiant pilulæ.

Hydragoga & aquosos humores evacuantia.

§. 34. *Ireos radicis succus* calidus & siccus in tertio, aperit, a tenuem bilem & aquam educit, sed gravidis, quia menses aperit, minus tutus. b Corrigitur pauco vino & cinamomo, additurque manna vel mel rosaceum, vel decoctum uvarum passarum. c Datur ab ℥ß. ad ℥j ß. vel ℥ij.

a *Ireos. succus tenuem bilem educit.*] Et infra vult, ut addatur *mel rosarum*, & *manna* quæ dulcia bilem augerent, melius est decoctum, quod addit, uvar. passul. corinthiacarum.

b *Corrigitur &c.*] Correctione opus non est, modo dosis sit exigua.

Datur

c *Datur ab* ℥ß *ad* ℥iß. *vel* ℥ij. *rad. Ireos in decocto.*] Sc. ad ℔iv.

§. 35. [a]*Gratiola* per alvum & vomitum purgat, sed corpus non parum turbat. Corrigitur cinamomo, sem. anisi, glycyrrhiza. Datur in substantia ad ʒj. In decocto ab ℥ß. ad ℥j.

a *Gratiola.*] Vehementissima est, & corrosiva, quam corrosivis adhuc vult corrigere, quod pessimum esset: Melius autem corrigitur acidiusculis, ut succo limonum & similibus: sed non facile utendum est.

§. 36. [a] *Elaterium*, seu succus cucumeris asinini, aquam & bilem ex visceribus exhaurit, [b] & hydropicorum aquam feliciter educit. Verum vomitum etiam movet, viscera abradit, ora venarum aperit, [c] &, nisi caute exhibeatur, nocet. [d] Corrigitur tragacantha, psyllio, bdellio, [e] cinamomo. In dosi non facile ultra grana sex adscendere licet.

a *Elaterium.*] Quæ hic de elatorio dicuntur

cuntur ſunt communia omnibus fortioribus hydragogis, in elaterio ſal eſt corroſivum, quod ipſam viſcerum ſubſtantiam abradit.

b *Hydropicorum aquam feliciter educit.*] Non debemus falli in eo, quod hydropis curationem putemus conſiſtere in evacuatione aquæ, nam aquam educentia ſunt ſalina, quæ conſolidare vulnuſcula vaſorum lymphaticorum non poſſunt, ad quod maxime attendendum.

Duo igitur obſervanda ſunt in hydropis curatione, tollere ſc. obſtructiones & conſolidare vaſa lymphatica.

Quo citius depromimus aquam, eo celerius moriuntur hydropici, & ideo CL. Vir putat à quam pedetentim eſſe evacuandam.

Objicitur, quod quidam curantur per paracentheſin, ubi ſubito evacuatur aqua!

Reſpondetur, hoc admodum difficile eſſe, & rarum, & quando hoc fit, tunc neceſſario debuit in ſanguine eſſe lenis viſcoſitas, unde conſolidatio vaſorum lymphaticorum.

c *Et, niſi caute exhibeantur, nocet.*] Fiat illa cautela per extractionem.

d *Corrigitur tragacantha, pſyllio, bdellio.*] Quia viſcoſitate ſua vim corroſivam ſalis impediunt, ſed quid opus eſt talibus, quæ corrigi debent, ſumantur potius mitiora.

cina-

e *Cinamomum.*] Non est correctorium, nam suo sale malum augeret, nempe salem corrosivum augeret: Acidiuscula potius corrigunt illa.

§. 37. [a] *Esulæ* radicis cortex & succus validissime purgat & rodit. Ideoque corrigitur bdellio, tragacantha, mucilagine psyllii, cinamomo, spica. [b] Dosis corticis à gr. vj. ad gr. xv. lactis vero à gr. iij. ad gr. viij.

a *Esulæ.*] Belg. esels melk, de hac esula idem dicendum, quod de elaterio, & corrigi non potest *cinamomo & spica.*

b *Dosis corticis &c.*] Fiat inde potius extractum. Rulaudus habet extractum esulæ, quod exhibet ad ℈ij. sed hoc aliquid compositum debet esse, nam alias ad gr. viij. tantum præscribitur. Raro per se, sed cum aliis sumitur.

§. 38. [a] *Mezereum*, cujus vis est ignea, acerrima, exulcerans, mordens, [b] febres accendens, cordis, principumque partium vires exsolvens, validissime [c] bilem, biliosasque

que serositates purgat. [d] Corrigitur aceto; succo mali Punici aut cydonii, portulacæ, mucilagine sem. psyllii. Dosis in substantia à gr. vj. ad gr. x. In decocto à ʒ ʃ. ad ʒj.

a *Mezereum.*] Ori ingestum aqua non est deluendum sed aliquo acido, quod salem corrosivum infringit.

b *Febres.*] nempe propter inflammationem febrem excitat.

c *Bilem.*] nempe acrem materiam salinam.

d *Corrigitur aceto.*] Acidiusculis bene corrigitur.

§. 39. [a] *Ebulus & sambucus* semine & cortice mediano & succo radicis ac foliorum aquas educunt. [b] corriguntur cinamomo. [c] Dosis baccar. ebuli ʒj. cortic. ʒij. succi ab ℥ ʃ. ad ʒvj.

a *Ebulus & sambucus.*] Hæc tutius possumus usurpare.

b *Corriguntur.*] Non habent multa correctione opus.

c *Dosis corticum.*] Potius inde fiat extractum cum spiritu vini.

Solda-

§. 40. [a] *Soldanella*; ad aquas educendas optimum remedium, sed stomacho inimica est. Corrigitur cinamomo & zingibere. [b] Dosis à ℈j. ad ℈ij. succi ℥ß.

a *Soldanella.*] Alias atriplex salsum vocatur, & parum potest, nam inter edulcia ponitur.

b *Dosis a* ℈i. *ad* ℥ß.] Edulcia sine pondere assumuntur.

§. 41. [a] *Gummi gutta* bilem & aquas educit, & sæpe etiam vomitum movet, quod prohibetur additione spiritus salis vel macere. Dosis à gr. v. ad viiij.

a *Gummi gutta.*] Præstat ejus *magisterium* ad gr. iij. vel iv. si dubium velis medicamentum,

℞. *Gummi guttæ gr.* iv.

Si vis purgans

℞. *Ejusdem gr.* ij. *cum aliis sc. purgantibus.*

§. 42. [a] *Radix gialapa* potenter & aliqua cum violentia serosos humo-

res, ut & atros purgat. Datur à ℈j ad ℈ij.

a *Radix gialapæ potenter, &c.*] Quando ſumitur in ſubſtantia non eſt violenta.

Ejus extractum præſtat, & præſcribitur ſequenti methodo.

℞. *Extract. agarici gr.* xv.
gialapæ gr. iij. *vel* iv.
M. F. pilulæ.

Etſi autem hæc ſingula ſingulos humores evacuant: tamen ex iis quædam ſunt, quæ & alios humores ſecundario purgant. Bilem cum pituita evacuant rhabarbarum, aloë, caſſia, agaricus, ſcammonium: Pituitam & atram bilem myrobalani chebulæ, lapis Armenus, lapis Lazuli: Bilem, pituitam & melancholiam ſena, epithymus, polypodium, helleborus niger. Recentiores & alia medicamenta veteribus ignota in uſum traxerunt è *Tartaro*, *Mercurio* & *Antimonio* parata.

CAPUT XII.

De Vomitoriis.

§. I.

SEcundo inter evacuantia sunt [a]*Vomitoria*, quæ proxime quidem ventriculum evacuant: tamen si fortiora sint, vicina viscera, [b] imo venas majores exhauriunt. [c] Faciunt id pleraque peculiari proprietate ob quam sursum inclinationem habent, Nonnulla tamen etiam manifesta de causa, quod scilicet vel ventriculo quasi innatant, [d] eumque gravant, vel laxant orificium superius ventriculi, qualia sunt omnia [e] pinguia & oleaginosa. Sunt autem alia lenia, alia mediocria, alia fortiora.

a *Vomitoria ventriculum quidem evacuant, sed fortiora vicina viscera exhauriunt.*] Vomitoria primo cavitatem ventriculi, postea poros membranarum ventriculi, & alia viscera ob magnam quassationem, & concussionem totius corporis, unde obstructiones tolluntur, & ita circulatio restituatur.

 b *Ve-*

b *Venas majores exhauriunt.*] Nempe obstructiones tollunt.

c *Faciunt id pleraque peculiari proprietate, ob quam sursum inclinationem habent.*] Inclinatio hæc imaginaria est. fit impulsio violenta potius sursum quam deorsum.

d *Eumque gravant.*] Gravatio ventriculi potest facere ejus convulsionem, nempe vomitum, ut & nimis potus, qui fluctuans in ventriculo nauseam parit.

e *Pinguia & oleosa.*] Non semper illa, nec in omnibus vomitum cient, in oleosis & pinguibus etiam sal est, quod docet eorum amaritudo postquam illa friximus, & præterea particulas habent hamosas & ramosas, quæ poros menbranarum ventriculi intrant: ibique hærent & obstructiones faciunt, ut & in tubulis, quibus impeditur circulatio humorum, & si illis humoribus adest acredo, vellicantur nervi, unde vehementior spirituum animalium influxus, qui facit vomitum: acredo, quæ oleosis inest, suum quoque tribuit huic rei, inordinatus influxus spirituum animalium in ventriculi fibras facit convulsionem ventriculi. fastidium sæpe causa est vomitus.

Acria facilius vomitum cient, quam pinguia.

§. 2. Lenia sunt; [a] *Aqua f. vel* *hor-*

hordei tepida, præcipue cum pauxillo mellis & salis affatim ad cyathum unum hausta, oleum commune tepidum ad ℥iiij, vel ℥vj. [b] *Hydromel largiter sumtum,* [c] *hydrelæum, ad ℥x. ficus recentes comestæ & aqua tepida superhausta.*

a *Aqua tepida.*] In omnibus non movet vomitum, sed constitutio corporis & œconomiæ est consideranda, in plurimis est vomitum, forte solvet viscosam materiam, quæ in ventriculo, ejusque membranis hæret.

b *Hydromel largiter sumtum.*] Quidam nunquam voment ab hydromelite, inter quos est ipse Cl. vir.

c *Hydrelæum.*] Quia est oleosum.

§. 3. [a] Mediocria sunt: *Anethi sem. & flores, ut & sem. atriplicis, raphani. Datur à* ʒij. *ad* ℥ß. *Radix asari & atriplicis. Datur in substantia ad* ℈iiij. *betonic. cortex medius juglandis ad* ʒj. *in infusione ad* ℥ß. *Iuli nucum jugland. in furno exsiccati ad* ʒß. *ad* ʒj. *succus raphani ad* ℥ij. *summit. recentes sambuci.*

a *Mediocria sunt.*] Hæc omnia omnibus non sunt vomitoria.

§. 4. Fortiora: [a] *Radices cataputiæ, cyclaminis ad* ℈j. *in infusione à* ʒj. *ad* ʒij. [b] *Radices ellebori albi in infusione à* ʒß. *ad* ʒj. *additis cardiacis, ebuli flores. cortices, radix; genistæ flores, semen à* ʒij. *ad* ℥ß. *sem. cataputiæ decorticatæ* num. x. *Aqua vomitiva è nuc. jugland. virid. & rad. raphani* ana part. ij. *aceti* part. iij. *destillata, exhibita ad* ℥ij. *vel* ℥iij. Chymicis in usu sunt, *vitriolum album, sal vitrioli,* [c] *vitrum Antimoni & flores,* [d] *crocus Metallorum & ex eo parata Aqua vomitoria Rulandi, Mercurius vitæ &c.*

a *Rad. cataputiæ & cyclaminis.*] Sunt violenta.

b *Rad. hellebori albi.*] Est fortissimum vomitorium.

Proceditur optime chymicis medicamentis.

c *Vitrum antimonii.)* Potest sufficere in substantia ad gr. iv.

Melius tamen in infusione est cum vino Hispanico, vel alio ad gr. vi. vel viij.

Notan-

Notandum etiam quod ejus substantia non minuitur, neque pondus, sed de his in collegio theoretico, ubi agitur de natura hominis, actum est.

Fortia illa vomitoria non solum habent salem sed etiam corrosivum.

Præstat vomitoria exhibere sine cardiacis, & post vomitum cardiaca melius exhibetur.

d *Crocus metallorum.*] Est violentius vomitorium, sed quod opus est tam multis, modo habeamus. fol. asari, vitrum antimonii, mercurium vitæ, tartarum emeticum, qui sumitur a gr. iv. ad viij.

CAPUT XIII.

De Urinam Cientibus.

§. I.

Diuretica seu Urinam cientia medicamenta alia sunt proprie ita dicta, quæ scilicet [a] facile ad venas penetrant, atque in [b]iis humores fundunt, [c] incidunt, crassumque à tenui separant: idque ut præstare possint, tenuissimæ substantiæ & calida ad tertium esse oportet. Hujus generis

sunt, *Radices apii, fœniculi, petrosel. rusci, asparagi, valerian. pimpin. spicanardi, asar. absinth. eupator. urtica, betonic. chamæpit. chæresol. ruta, scordium, sem. anisi, fænic. seselios, chæref. milii solis, saxifragiæ, baccæ junip. amygd. amaræ, nuclei Persic. & ex iis cum malvat. aqua destill. cinam. cubeb. cardam. cassia lignea*, [d] *spiritus salis, & ex Tartaro medicamenta.*

a *Facile ad renes penetrant.*] Nempe satis conveniunt poris, & figuris partium.

b *In iis humores fundunt.*] Nempe præcipitant serum à sanguine.

c *Incidunt.*] Quia diuretica multo sali sunt donata, ideo incidunt sanguinem, nempe volatiliorem reddunt, porosque vasorum aperiunt.

Duo genera sunt diureticorum, unum est quod aperit poros vasorum sale suo volatili; alterum est, quod præcipitat serum à sanguine.

d *Spiritus salis, & ex Tartaro medicamenta*] Illa habent proprietatem, quod serum à sanguine præcipitet.

§. 2. [a] Alia minus proprie dicta, quorum

quorum alia sunt *calida*, sed tertium gradum non attingunt, ut [b] *terebinthina* [c] *ciceres*, *aneth. capill. Veneris* [d] *rad. apii recentes*: alia etiam *humida*, quæ vias urinæ leniunt, ut [e] *glyzyrrhiza, althaa*, [f] *semen malvæ*, [g] *ficus*. [h] alia *frigida*, quæ vim moderate abstergendi, attenuandi & refrigerandi habent; qualia sunt [i] *peponis, cucurbitæ, cucumeris caro & semen* [k] *hordeum, fraga, serum lactis, succus citri, limonum*: [l] alia præterquam, quod tenuium sint partium, multam aquosam humiditatem suppeditant, *ut* [m] *vinum album tenue*, [n] *sem. melonum, cucurbitæ, cucumeris*, [o] *aquæ thermales*.

a *Alia minus proprie, &c.*) Quidnam in his omnibus est, quod non penetrant renum poros, & quod etiam non fuit in aliis.

b *Therebinthina.*) In therebinthina esse salem, docet ejus lotio.

c *Cineres.*) Eorum sapor, nec non sapor juris eorum, docet adesse salem.

d *Rad. apii recentes.*) Quia exsiccatione

abeunt ſales volatiles.

e *Glycyrrhiza, althæa.*) Multas partes molles habet.

f *Semen malvæ.*) Leniens eſt.

g *Ficus.*) Habet particulas molles & ſalem.

h *Alia frigida.*) Refrigeratio non poteſt referre ad diureſin, neque attenuatio fieri poteſt refrigerantibus.

i *Caro & ſemen peponis, cucurbitæ, cucumeris. ſuccus limonum & citri.*) Hæc præcipitant ſerum à ſanguine.

k *Hordeum.*) Non eſt recenſivum.

l *Alia multam aquoſam humiditatem ſuppeditant. ut vinum tenue album.*) Plus humiditas aufert quam adfert, quia multum ſalis ineſt, quo poros aperiunt, & non ſolum exeat vini humiditas, ſed etiam illa, quæ eſt in ſanguine, & inde poſt ebrietatem ortam à nimio vino ſolemus ſitire.

m *Sem. melonum, cucurbitæ, cucumeris*) Sunt tantum ſerum præcipitantia à ſanguine.

n *Aqua thermalis.*) Quare non aqua tepida vel infuſio herbæ theæ.

Caput XIV.

De Sudorem provocantibus.

§. 1.

[a] Ἱδρωτικὰ, *Sudorifera*, majore adhuc partium tenuitate prædita sunt, quam diuretica, calida & ipsa, & propterea in penitiores corporis partes penetrant, & humores incidunt, attenuant, rarefaciunt, in halitum convertunt, & quicquid obvium est, secum deferunt, [b] & in summa corporis impellunt. [c] Aut si quæ inter ea frigida sunt, [d] vel etiam adstringentia, occulta qualitate, qua venenis resistunt, [e] malignos humores ad ambitum corporis pellunt.

a *Sudorifera majore adhuc partium tenuitate prædita sunt, quam diuretica.*] Hic videmus affinitatem inter diuretica & sudorifera.

b *In summa corporis impellunt*] Nempe in extima:

Quæstio gravis est inter medicos, cur purgans & sudoriferum non sint eadem, cum

cum ambo fermentationem sanguinis augent.

Respondetur primo, sudorifera nostro sanguini sunt consueta & solita; *Secundo* transmittunt materiam ætheream, convenientem ætheti nostri sanguinis, unde motus rectilineus quidem augetur: in purgatione vero motus intestinus, & ita potest intelligi, quod & in sudoriferis, & purgantibus, motus sanguinis augetur. in purgantibus motus intestinus augetur, quia nostro sanguini sunt insueta, quod docet ejus amaror, & ex chymicis insipida sunt, & per consequens insueta, & ideo etiam materiam æthercam insuetam transmittunt.

Sudoriferi vis potest etiam esse in præcipitando serum à sanguine, quæ præcipitatio fit ope ætheris diversi.

Quæritur quoque, quomodo sudor sæpe emanat, postquam à labore destitimus.

Respondetur, cum laborimus, pori sunt nimis aperti, ut vapores exeant sub forma vaporis, & ita sudor non apparet quamvis illud sufficiat, cum vero à labore quiescemus, tunc pori ab externo frigore coarctuntur quodammodo, ita ur vapores non possunt omnes tam cito avolare, quam accedunt, & tunc mutantur in humores, & ita se res quoque habet in febribus, quod scilicet in declinatione sudor demum apparet.

paret. Author supra dixit, quod sudorifera sunt tenuiora. Sed hoc non est generale, nam quamvis ipsa sudorifera non sunt volatilia, ut omnes sales lixiviosi ex herbis, fixi in igne sunt, nam sal particulis terrestribus ita figitur & unitur ut arte chymica volatilisari non possit, sed inde tamen non sequitur, quod non posset volatilisari, à fermento ventriculi, videmus enim illud multa separare posse, quod ars chymica non potest, & in separatione salis à terra, volatilitas ejus consistit, nam ille sal per se satis est volatilis.

Æther fluens per poros sudoriferorum, potest etiam sanguinem volatiliorem reddere, nempe motum ejus augere, & mixturam sanguinis restituere.

c *Aut si quæ interea frigida sunt.*] Frigida sudores movere non possunt, nam frigida sunt tantum respectiva ad nostrum sanguinem, nempe frigida sunt, quæ motum minorem habent quam noster sanguis, & ita motus sanguinis ab illis minuetur, quod contrarium est sudoribus.

Acetum tamen, quod est frigidum in quibusdam hominibus sudorem movet, quod fit vel ab æthere poros aceti transfluente & conveniente cum æthere sanguinis istius hominis, non vero aliorum; vel quia in sanguine istius hominis est mul-

tum

tum salis alcalici, quocum pugnat acetum.

d *Vel etiam adstringentia, &c.*] Debent esse lenissima & in casu ubi pori laxiores sunt & nimis hiantes, ut omnia sub forma vaporis exeant, & nihil sub forma humoris, & tunc additur quidem parum terræ *sigillatæ* aut *rad. tormentillæ*, ut inde fiat levis constrictio aut coarctatio quædam pororum, per quos poros tunc illi vapores obviam jam arctatam sub forma humoris exeant, necesse enim præterea quia nimia volatilitas est in sanguine addunt parum *laudani opiati*, quo impetus sanguinis minuitur. & ita videmus *occultam qualitatem explicatam.*

e *Malignos humores pellunt ad ambitum corporis.*] Omnes humores modo sunt satis tenues.

§. 2. Sunt autem talia: *carduus benedictus, capill. veneris, radices fæniculi, apii, petrosel. bardanæ, pimpinellæ, angelicæ, tormentillæ, zedoariæ, Chinæ, flores chamæmeli, sassa parilla, lignum guajacum, sassafras, terra sigillata, cornu cervi, rob sambuci, bezoarticum minerale sine & cum sole, antimonium fi-*

xum

xum seu diaphoreticum & sulpher veneris fixum, mercurius præcipitatus diaphoreticus. Ad sudores ciendos etiam utilia sunt *Balnea Laconia, aqua dulcis, fomenta, lagena & tegula calentes, frictiones*, [a] *inunctiones* & similia.

a *Inunctiones & similia.*] Non ita potenter possunt elicere sudores, & etiam magna differentia est inter sudores excitatos ab externis applicatis medicamentis, & intro assumptis: nam externa ut etiam stragula elicere quidem possunt sudores ex tubulis ad extima corporis tendentibus, sed nunquam tamen tollent obstructiones ex tubulis, & vasis, per quas redeunt humores ad sanguinem, ut sudorifera intro exhibita faciunt, & etiam mixturam sanguinis restituunt.

Sæpe ægri culpant medicos, cum à sudoriferis exhibitis non sudant, quod alias sponte satis faciebant, in eo medicus est laudandus & medicamentum vituperandum, quia medici scopus non tam erat sudores ad extima corporis ferre, quàm quidem obstructiones tollere, ut humores, qui alias sua sponte ad extima corporis ibant (obstructionibus ablatis) ad sanguinem redirent per vasa lymphatica.

Absi-

Objicitur. Quomodo igitur homines sani sudare possunt, ubi obstructiones paucæ sunt.

Respondetur. Quod in sanis præcipitatio seri à sanguine, sive vapores (propter vehementem motum) tam multi sunt, ut tam cito per tubulos & vasa lymphatica ad sanguinem redire non possunt, quam quidem per poros arteriarum ejiciuntur & tunc quâ datâ viâ ruant, necesse est, & ita sudores, per tubulos ad superficiem corporis euntes, ejiciuntur. In arthritide prodesse possunt externe applicata sudorifera.

Præterea observandum est, quod sudorifera non sunt exhibenda illis (sc. in initio) in quibus peccàt intemperies crassa, viscosa, terrestris, sed aliquando post aliquas hebdomanas imo menses, ut interim purgantibus, & decoctis incidentibus, & attenuantibus, illa crassities evacuetur, & incidatur, & postea satis incisa per sudores expellatur, qui in initio morbi obstructiones redderet pertinaciores, ægrumque pejorem, unde medici culparentur quod hoc fecissent lucri gratia, cum è contrario fit ob æconomiam animalem ab illis ignotam. Itaque medici culpant medicamentum, cum sit quidem optimum, sed non suo tempore exhibitum.

Caput XV.

De Diaphoreticis & flatus discutientibus.

§. 1.

Διαφορητικὰ Græcis, Latinus [a] *discutientia & resolventia sunt*, & per insensibiles corporis meatus & ἄδηλον διαπνοὴν materiam educunt. [b] Talia omnia calida & sicca sunt, vimque obtinent humores in vaporem convertendi, porosque cutis aperiendi & dilatandi. Talia sunt: *chamæmelum*, *melilotus*, *aneth. fœnum græcum*, *ruta*, *majoran. sem. lini*, *lupini*, *galban. pix sicca*, *styrax*, *sulphur*, *sagapenum*, & similia, quæ jam enumerabuntur.

a *Diaphoretica seu discutientia.*] Et sudorifera sunt ejusdem naturæ, sed illa mitiora, hæc vero fortiora, unde aliquando largius sumuntur diaphoretica loco sudoriferum.

b *Talia omnia calida & sicca sunt.*] Supra in §. 1. cap. de sudoriferis dixit ea esse frigida, & illa sunt fortiora his.

Ex

Ex catalogo rursus patet, hæc omnia esse sale volatili donata.

§. 2. [a] Hisce cognata sunt: *Flatus discutientia* dicta, quæ tam intus in corpore, quam in ejus ambitu versantes flatus absumere ac discutere valent. Qualia sunt, præter jam enumerata, [b] *centaurium minus*, quod egregie confert ad flatus circa hypochondria discutiendos; *semen anisi, folia lauri, pulegium, sem. fæniculi, carvi, cumini, aneos, dauci, petroselini, agni casti, anethi, baccæ juniperi, baccæ lauri, galangæ, caryophylli, macis, cortices aurantiorum, castoreum.*

a *His cognata sunt flatus discutienda dicta.*] Quod verissimum est, nam non dantur flatus absque obstructionibus, quæ si originem habent à crassa, viscida & terrestri materia, optime calidis, (nempe salinis) tolluntur, ut quoque facit, cum acidum pituitæ est admixtum, si vero sal adest, quod indicat dolor pungens, fieri potest acidis volatilibus curatio, vel emollientibus; quæ acidum etiam salem simul infringunt, nempe particulas involvunt.

Qui

Qui dolores nos docent præter distensionem aliquid aliud adhuc adesse.

b *Centaurium minus.*] Egregium est sudoriferum: omnia, quæ in catalogo authoris recensentur, prosunt in casu acido & viscoso.

Caput XVI.

De Moventibus menses, secundinam & fœtum mortuum expellent.

§. 1.

[a] MEnses moventia vel sunt improprie dicta, quæ scilicet vel [b] facultatem expultricem roborant, vel ad sanguinis generationem faciunt, [c] vel etiam crassitiem & visciditatem ejus attenuant; vel proprie ita dicta, [d] quæ obstructiones in utero aperiunt, [e] sanguinemque ad uterum deducunt: Id quod præstant validius aperientia & abstergentia, & non plane tenuis substantiæ, ne propter tenuitatem substan-

tiæ

tiæ mox diſſipentur. Et propterea in hunc uſum commodiſſime adhibentur, [f] quæ amaritudinem aliquam obtinent acrimoniæ admiſtam. Qualia ſunt, *ſalvia, pulegium, dictamnus, majorana, ruta, calamintha, origanum, betonica, ſpica, aſarum, artemiſia, chamædrys, abſinthium, chamæpitys, radices rubiæ tinctor. ariſtol. fæniculi, petroſel. ireos, eryngii, leviſtici, pimpinellæ, crocus, flores cheiri, ciceres, baccæ juniperi, lauri, flores chamæm. cinam. myrrha,* [g] *borras nativus.*

a *Menſes moventia vel ſunt improprie dicta, vel proprie.*] Nempe fiunt a cauſâ remotâ vel proxima.

b *Facultatem expultricem roborant.*] Hoc chymera eſt, & nihil explicat.

c *Vel etiam craſſitiem & viſcoſitatem ejus attenuant.*] Hæc non ad cauſam remotam, ſed quidem ad proximam pertinent.

d *Quæ obſtructiones in utero aperiunt.*] Nempe in vaſis capillaribus uterinis, aut in tubulis muſculorum, & membranarum uteri.

e *Sanguinem ad uterum deducunt.*] Rurſus

sus chymera est, & quoque contra circulationem sanguinis.

f *Quæ amaritudinem aliquam obtinent acrimoniæ admixtam.*] Amaritudo species est salis, & omnis sal habet acrimoniam, non opus igitur est, ut author dicat acrimoniæ admixtam esse, quia amaritudo non datur sine acrimonia.

Omnia, quæ in catalogo authoris recensentur linguam feriunt, & sale sunt donata, ita ut dum dicuntur menses moventia, alium accipiunt quidem nomen, sed retinent eundem vim cum supra alligatis, quoniam cum illis salem acrem in se habent.

g *Borras nativus.*] Et etiam factivus,

Ad menses movendum sufficiunt illa, quæ sanguinem bonum augent, & quæ spiritus copiosiores reddunt, &c.

§. 2. Ex his a fortiora secundinas quoque relictas pellunt, & fœtum mortuum ejiciunt, quæ ob id ἐκβόλια ut & φθόρια, quod fœtum abigant, nominantur: Qualia sunt, *asa fœtida, castoreum, castoreum, myrrha.* Et quæ extra variis modis adhibentur, *ut opopanax, galbanum, ammon. sulphur,*

phur, ungula asini suffitus, [c] *colocynthis, ruta, cucumis sylvestris*, [d] *fel vaccinum*.

a *Inter fortiora.*] Etiam sunt *Borax*, *sabina* & *oleum sabinæ*.

b *Et quæ extra*, *&c.*] Quæ extra adhibentur parum possunt.

c *Colocynthis.*] Sit tinctura & extractum ejus.

d *Fel vaccinum.*] Et omnes species fellis.

Videmus rursus hæc omnia esse salina.

Fumigationes acceptæ per infundibulum invulvum multum possunt.

CAPUT XVII.

De frangentibus calculum.

§. I.

[a] CUm vulgata doctrina de generatione calculorum suspecta sit, ut supra *lib.* 2. *p.* 2. *c.* 9. dictum, etiam vulgata, quæ huic innititur, sententia, de vi calculos dissolvendi suspecta est, & proinde hîc merito [b] ad proprietatem totius substantiæ confu-

confugimus, quæ tamen etiam non incommode à vi salina deducitur.

a *Cum vulgata doctrina de generatione calculum suspecta sit.*] Author hoc optime dicit.

b *Ad proprietatem totius substantiæ.*] Hoc nihil est dicere, quoniam omnia semper agunt totâ suâ substantiâ.

Chymia nos docet, in calculo esse magnam partem salis, imo fere media pars calculi, & etiam multum terræ, quod ita mirum videri non potest, quia urina multum salis & terræ in se habet. Hoc verum esse, docet ejus lenis evaporatio, & postea ei affunditur aqua, quacum filtratur, & ita in filtro semper manebit terra aliqua, quamvis hoc repetas septies vel octies, inde videmus aquæ & salis arctam inhæsionem.

Tractu temporis calculum gigni posse, verum est, sed etiam parvo temporis spatio.

Ut enim in fluvio ex arenulis silices majores fiunt, tractu temporis viscosa aliquâ materia mediante, ita sabulum ipsis annectitur ope sc. istius materiæ.

Inveniuntur lapides in glandula pineali, & quomodo sabulum lege circulationis ibi venire potest, sane difficile est

conceptu: nos potius putamus in corpore illius hominis esse spiritum quendam garganium, qui res lapidificas reddit, de quo videat nob. *Boyle* in tractatu de gemmis.

Quid mirum est, spiritum illum garganium posse materiam salinam & viscosam in lapidem mutare. Talem dari spiritum, docent nos guttæ aquæ, existentes in meditullio crystalli, quod signum est, illa in momento fuisse genita.

Præterea mercurius vivus figitur à solo spiritu saturni sequenti modo, indatur saturnus crucibulo & liqueficat, postea deponatur, & quodammodo refrigeretur, adeo ut vapores aliqui quamquam invisibiles adhuc exhalent, & super imponatur, aut suspendatur mercurius vivus in nodulo ligatus, mox mercurius ille, antea fluidus, redditur solidus, quod paucis adhuc cognitum est.

§. 2. Sunt autem [a] medicamenta calculum frangentia, *hedera terrestris*, *betonica*, *parietaria*, *radices ononidis*, *diuretica quinque*, *radices raphani*, *saxifragiæ*, *lappæ*, *amygdalæ amaræ*, *nuclei cerasorum*, *malorum Armeniacorum*, *ossicula mespilorum*, *milium solis*, *cicer*,

cicer, cinamomum, cubebæ, lapides cancrorum, ſanguis hircinus, lapis judaicus, ſpongia, lyncis, lignum nephriticum.

a *Medicamenta calculum frangentia.*] Sunt tam multa, ut eorum numerus fit fere infinitus, nam alii experti ſunt illud prodeſſe, alii vero aliud quid, & ita inter catalogum numerantur, non conſiderantes hominis naturam: unde proverbium natum eſt, *d'een helpt de ſalf, en d'ander de bus.*

Inter antinephritica optime numerantur emollientia, quæ vias laxiores reddunt, & leniunt ſua viſcoſitate, ut ſunt *Olea amygd. dulc. recent., terebint., gummi tragacantha, arabici, &c.*

CAPUT XVIII.

De Errhinis, ſternutatoriis & Apophlegmatiſmis.

§. I.

E*Rrhina* pituitam non è ventriculis cerebri, a ſed circa meninges hærentem, in nares proliciunt.

H 2 Præ-

Præſtant autem id caliditate ac nitroſa, extergenti & acri facultate, qua prædita ſunt. Talia autem fiunt *ex majorana, ruta, anagallide, braſſica, beta, radice ireos, nigella, pulegio, origan. marrubio, cyclamino, cucumere agreſti, chelidonio, gentiana, ſucco pulſatillæ.*

a *Sed circa meninges hærentem.*] Mucus per nares excretus, non venit ex intimis cerebri, ſed potius deveniunt ex vaſis proximis arteriis ſeu vaſis lymphaticis, & in os ſpongeoſum prope radicem narium depoſitum, de quo *ſchneiderus* de oſſe cribri forma.

Plurimæ herbæ in catalogo numeratæ ſunt acres, aliæ vero nitroſæ, quæ ſuo ſale nitroſo pungunt, ut quoque acres faciunt.

§. 2. Πταρμικὰ ſeu a *ſternutatoria* ſunt, quæ acrimonia ſua cerebri facultatem expultricem irritant, quæ laceſſita medicamentum depellere cupiens ſimul excrementa, quæ circa meninges cerebri, & in ipſo hærent, elidit. Talia ſunt errhina quædam

dam ſubtilius pulveriſata, ac præterea *piper album, zingib. elleborus albus, pyrethrum, caſtor. caryophylli, ptarmica*, [b] *euphorbium.*

a *Sernutatoria.*] Non merentur diſtingui ob errhinis, quoniam gradu tantum differunt: ſternutatoria ſunt fortiora, adeoque plus ſalis aut ſaltem acrioris habentia.

b *Euphorbium.*] Vehementiſſimum eſt; & ideo ejus vix admittitur intus.

Nicotiana inter illa poteſt numerare.

§. 3. [a] Ἀποφλεγματίζοντα tandem ſunt, quæ ſeu maſticata, ſeu gargarizata, ſeu palato illita [b] è cerebro excrementa in palatum & os detrahunt, idque [c] vel tota ſubſtantia, vel calore & acrimonia, qua excrementa fundunt & liquant, facultatemque cerebri expultricem ad expellendum ſtimulant. Talia fiunt è *maſtiche, uvis paſſis, hyſſopo, origano, majorana, pyrethro, caſtoreo, cubebis, corticibus radicum capparum, zingibere, nigella, pi-*

 pere

pere albo, nigro, ſinapi, turbith, ſtaphide agria.

a *Apophlegmatiſmi.*] Sunt ejuſdem generis, niſi quod unum plus ſalis habet altero: omnia quæ ab authore recitantur in catalogo ſunt acria, ſed poſtrema acerrima.

b *E cerebro.*] Eſt fictitium.

c *Vel tota ſubſtantia.*] Et hoc eſt fictitium.

CAPUT XIX.

De [a] *Sputum moventibus.*

§. I.

QUæ ad humores in thorace & pulmone contentos evacuandos faciunt, incidentia atque attenuantia, & quodammodo acria ſint, oportet, ut quæ craſſa ſunt, tenuent, & quæ viſciditate adhærent, extergeant, ne tenuioribus partibus reſolutis, craſſæ relinquantur, atque expuitiani ineptæ reddantur; neque etiam nimis acria, ne tuſſim nimis irritent.

tritent. Fiunt autem talia *ex hyssopo, capillis veneris, scabiosa, prassio, ungula caballina, radicibus helenii, aristolochiæ, angel. iridis, ari, scillæ,* [b] *glycyrrhiza, uvis passis, jujubis, sebesten,* [c] *amygdalis,* [d] *ficubus, pistaciis, semine bombacis,* [e] *nasturtii, erysimi, seseleos, urticæ, spermate ceti.*

a *Sputum moventia.*] Sunt serum à sanguine præcipitantia, unde major copia lymphæ per vasa lymphatica, & per consequens etiam vasa salivalia major copia salivæ, hæc iterum sunt, quæ acredine sua, sed moderata, vim penetrandi exercent, omnia dulcia habent aliquam salem.

b *Glycyrrhiza.*] Habet præter saporem dulcem, etiam pungentem.

c *Amygdalæ.*] Sc. amaræ, nam oleum involvit particulas acres, quæ illud efficere debent.

d *Ficus,*] Parum possunt.

e *Nasturtium.*] Hoc efficiet.

Priora sunt, quæ agunt sale volatili, & humores fluidos reddunt.

Posteriora quæ præcipitant serum à sanguine.

Mercurius dulcis cum non bene est præ-

 paratus,

paratus, nempe cum non est satis dulcis, egregie sputum movet.

CAPUT XX.

De Necantibus atque expellentibus vermes.

TAndem ad hanc classem non incommode referri possunt ea, quæ vermes necant, sive [a] amaritudine, sive peculiari atque [b] occulta vi id efficiant. Qualia sunt: *centaur. minus, absinth.* [b] *corallina, mentha, nasturt. folia persici, ruta,* [c] *portul. acetosa,* [d] *dentis leonis, sem. Cyna vel* [e] *Santonici, vulgo sanctum dictum, caulium, porri, atripl. plantag. lupini, radic. gramin. filic. gentiana, helenii, amygdal. amar. nucl persicor. aloë,* [f] *syrupus granat. citri, cornu cervi præparatum, terra Lemnia, myrrha,* sive intus assumantur, [g] sive foris umbilico applicentur.

a *Amaritudine.*] Amara plurimis hominibus sunt ingrata, multa magis ingrata erunt

erunt vermibus, tanquam animalculis debilioribus: ut amara omnia nostræ linguæ sunt ingrata, ita & vermibus, qui fugientes amaritudinem illam ad intestina crassa descendunt, & ita facilius ejiciuntur.

Diximus supra omnia amara salem multum in se habere, & ita necantur acrimoniâ salis.

b *Occulta vi.*] Quemadmodum homines necantur veneno, quod non fit vi valde occulta, multo minus occultâ erunt vermes necantia.

Mercurii dulcis si non valde dulcis est, quæ horrenda excitat in nostro corpore symptomata: tumor inde oritur faciei, rubor, egregia salivatio, quod fit ob corrosivum salem, quod illi tunc adhuc inest. si in nostro corpore robustiore hoc facit, quid non efficiet in vermibus. Quæ in catalogo authoris recensentur, sunt aut scrabra aut multo sale donata.

c *Corallina.*] Agit ratione scabritiei.

d *Portulaca, acetosa, dens leonis.*] Hæc parum poterunt.

e *Sem. Santonici.*] Est quod vulgo adhibetur.

f *Syr granat. citri,*] Parum poterunt.

Mercurius dulcis optimus ad necandos vermes pueris exhibetur sub forma trochiscorum factorum ex saccharo, & aliis, qui-

bus induntur pauca grana mercurii dulcis: quod fit, ne in ore hæreret, & salivationem faceret.

Nota, quod post assumptionem mercurialium, os sæpius est eluendus, ne salivatio sequitur, aliquando lac dulce injicietur per clysteres, ut vermes descenderent ad inferiora, & lac pro alimento suo sumerunt, utque interim ejicerentur.

g *Sive foris umbilico applicentur.*] Quæ foris applicantur, debent esse fortiora, & raro hoc fit, nisi in junioribus, & qui sumere non possunt per os.

Tunc faciunt linimentum ex unguento de arthanita cum felle tauri vel olio absinthii.

Unguentum de arthanita purgat nonnihil, sal quod est in oleo, vel felle acrimoniâ suâ necat vermes.

Pinguia & oleosa vermibus valde sunt inimica, ejus rei exemplum habet cl. vir. in fœmina, quæ conquerebatur de dolore ventris ingenti, & cui præscripsit sequens medicamentum.

℞. *Salis absinthii gr.* xv.
Al. nucistæ tantundem
Laud. opiati gr. ij.
M.

Et ejici vermium magnam materiam, sic sal, si obstructiones fuissent à pituita & sale

ſale corroſivo, illas tolleret, & vermes quoque incideret. ſi vis à ſolo ſale corroſivo, particulæ oleoſæ & laud. obtunderent vim corrodentem.

Caput XXI.

De Alexipharmacis.

§. 1.

In ultimam medicamentorum claſſem rejecimus ea, quæ venenis reſiſtunt, atque ἀλεξιτήρια & ἀλεξιφάρμακα nominantur. [a] Hæc autem omnia, ſi rem accurate æſtimemus, tota ſubſtantia, ut loquuntur, ſeu [b] occulta proprietate id, quod præſtant, efficiunt. Sunt autem Alexipharmaca duplicia, alia generalia & communia, [c] quæ omnibus venenis adverſantur, & cor ac ſpiritus vitales roborant & reficiunt, ne venenum facile admittant: alia ſpecialia, quæ peculiari veneni generi opponuntur.

a *Hæc autem omnia tota ſubſtantia, &c.*]

Diximus tam supra omnia agere tota substantia.

b *Seu occulta qualitate, &c. venenis resistunt.*] Venenum duplex est, aut est corrosivum, aut mixturam sanguinis destruit.

Si corrosiva agnoscunt pro alexipharmacis pinguia & oleosa, & præsertim ex illis vomitoria, ut corrosiva quæ adhuc in ventriculo hærent evomantur, & quæ ad intestina delata ab oleosis & pinguibus involvantur.

Si mixturam sanguinis destruunt, restituitur sudoriferis potentioribus.

Cum vero æther nostri sanguinis labascit, non restituuntur facile (quamvis exhibueris potentissima sudorifera, qualia sunt omnes radices authoribus dictæ pestilentiales) sed moriuntur.

c *Quæ omnia venenis adversantur.*] Ex supra dictis patet esse duo genera venenorum valde diversa, & an dentur alexipharmaca generalia mihi dubium est.

§. 2. Communia Alexipharmaca sunt: a *Angelica, carduus benedictus, valeriana, dictamnus, scabiosa, morsus diaboli, vincetoxicum, pimpinella*, b *tormentilla, ruta, scordium, acetosa, absinth.*

ſinth. plantago, calendula, [c] *veronica,* [d] *ſcorzonera, zedoaria, gentiana, baccæ junip. poma citria,* [e] *lapis bezoar,* [f] *unicornu, cornu cervi,* [g] *bolus Armenus,* [h] *terra ſigillata.*

a *Angelica, carduus benedictus, valeriana dictamnus.*] Sunt vere talia.

b *Tormentilla.*] Non nihil reſtringit poros.

c *Veronica.*] Non poteſt numerari inter illa.

d *Scorzonera, zedoaria, gentiana.*] Recte inter illa numerantur.

e *Lapis Bezoar.*] Pro ditioribus, qui ſolvere poſſunt, nam nihil poterit, ſi non exhibeatur ad gr. xx. aut xxx.

f *Unicornu.*] Quod multum poteſt, eſt veriſſimum, ſed an cornu cervi minis, multi dubitant.

g *Bolus Armenus.*) Poteſt inter illa numerare, ſi ſupervenit fluxus alvi, qui ut plurimum eſt lethalis.

h *Terra ſigillata.*) Præter levem adſtrictionem aliud quid habet, quod indicat ejus odor, qui nos docet illi adeſſe aliquid minerale.

§. 3. Quæ vero ſingulis venenis adver-

adversantur [a] Alexipharmaca, pluribus tradidit Dioscor. *lib. 6.*

a *Alexipharmacia pluribus tradidit diascorides. lib. 6.)* Opera medica joelis possunt nobis esse utilia, & proficua, & optime ille scripsit de Alexipharmacis.

CAPUT XXII.

De Modo investigandi vires medicamentorum.

§. I.

IN cognitionem autem facultatum horum medicamentorum pervenimus *Ratione & Experientia*, & quidem præcique *Experientia*. Nonnullorum enim medicamentorum, [a] ut tota substantia agentium, vires solum *exprientia* deprehenduntur; & quamvis *Ratio* quid persuadere videatur: tamen nisi experientia consentiat, rejiciendum. Equidem non plane rejicienda indicia, quæ ab externis & passio-

passionibus rerum, à loco & aëre, [b] à coloribus, ab odoribus, & signaturis petuntur: in multis tamen fallunt, nisi experientia conjungatur. [c] Imo experientia sæpe sola sufficit. [d] Quæ enim clare sub sensus nostros cadunt, nihil dubium relinquunt. Si tamen id, [e] quod experientia inventum est, ratione comprobari potest, id longe certissimum est. Verum ubi ratio adversari videtur experientiæ, potius experientiæ adhæredum.

a *Ut tota substantia agentium.*] Omnia medicamenta agunt tota substantia, quod jam supra sæpius dictum est.

b *A coloribus.*] Judicia à coloribus erunt valde incerta, ab odoribus vero plus poterunt

c *Imo experientia sæpe sola sufficit.*] Cum videlicet casus valde simplex est.

d *Quæ enim sub sensus nostros cadunt, nihil dubium relinquunt.*] Hoc falsum est, nam sensus fallunt.

e *Quod experientia inventum esse ratione comprobari potest.*] Hoc verissimum est.

§. 2.

§. 2. [a] Experientia tamen non temeraria vel ex uno petita esse debet, sed plures observationes, & quidem caute, colligendæ sunt. Id quod fiet, si agens medicamentum, & corpus patiens seu subjectum diligenter perpendantur.

a *Experientia, &c.*] Optime dicuntur omnia in hoc articulo, sed ad illa observanda opus est aliis principiis.

§. 3. [a] In medicamento, præcipue è plantis petito, spectanda sunt *substantia, quantitas, qualitas, ætas, tempus collectionis, locus natalis & similia,* atque inprimis videndum, ne qualitate aliena atque adscitia infectum sit, sed vires suas solas, & quidem integras, habeat.

a *In Medicamento, &c.*] Quæ hoc paragrapho dicuntur etiam clara sunt.

§. 4. [a] Subjectum est corpus humanum, & medicamenta omnia dicuntur

cuntur talia non absolute, vel aliorum respectu, sed respectu corporis humani. Unde de qualitatibus primis in homine temperato experientia fieri debet, de aliis plerisque in ægris, & quidem morbo simplici laborantibus non composito, ne experientia turbetur. Neque satis est, in uno corpore atque semel experientiam fieri, sed in multis similibus in temperamento, ætate, sexu, corporisque structura, observationem fieri decet. Considerandum etiam hoc, an medicamentum aliquod primo & per se, an vero per accidens aliquid efficiat.

a *Subjectum, &c.*] Omnia, quæ hoc articulo dicuntur aurea sunt.

Observandum est, quod medicamentum nimis bonum sit, cum sc. è latibulis nostri corporis nimis multa extruditur, quæ ad sanguinem veniunt, & ita æger videtur multo pejor, quamvis è contrario bonum sit signum quia materia hic maxime auscultat. Malum etiam signum est, quia

tam

tam multa sunt in nostro corpore, quæ evacuari debent.

Hippocrates in Aphorismo suo primo sectionis primæ optime dicit, quod experientia sit fallax, & periculosa, & judicium difficile & tenue.

Ad caput XVIII. *Turbith* purgantia aliquando externe applicantur, ut fermentationem ibi excitent, & ita obstructiones ibi tollunt.

CATA-

CATALOGUS

Seu divisio Medicamentorum, pro Titulo ad caput tertium.

MEdicamenta *temperata* ſunt, quæ neque motum, neque humidum ſanguinis, & conſequenter humorum, ſpirituumque augent minuuntve. Cap. 3. §. 1.

Medicamenta *intemperata* id faciunt ſecundum varios gradus, non tantum reſpectu ſanguinis, ſed etiam (capite quarto) ſingularum viſcerum Cap. 3. §. 1.

Humida. cap. 3. §. 13.] Nihil humidum eſt præter aquam, & quò compoſitum plus aut minus aquæ continuerit pro ratione molis ſuæ, eò magis, minusve humidum dicitur.

Idque *Humidum* bilem, acidumque, ſeu omnia acria diluendo, dicitur

citur eodem temperare, vel absorbere; cunctisque terrestribus, id est, crassis & viscosis pro vehiculo inservit, ut facilius excernantur, & eo respectu fluida temperantia Cap. 4. §. 3. 9. 11. 13. 15. 17. 19. 21. & præparantia Cap. 5. §. 2. nominari possunt.

Omnia reliqua præter aquam sunt *sicca*, sive particulas habuerint juxta se quiescentes, uti *solida*, sive motas, vel repen lo juxta se invicem, ut *olea*, & *spiritus dephlegmati* per artem aut naturam: aliæ moventur volitando, ut *exhalationes* quælibet, eæque contra distingui solent vaporibus humidis.

Objectio, atqui in hisce omnibus siccis non videntur gradus esse posse, quos tamen ponunt authores, nam omnia revera non æque distant ab humido.

Responsio, duplici tamen nomine *sicca* patiuntur suos gradus, nam *primo* illa composita dicuntur sicca, quæ minus

minus Humidi ſeu aquæ continent pro ratione ſuæ molis, quam ſanguis noſter.

Secundo etiam ſimplicia non humida habent ſuos ſiccitatis gradus in quantum plus minusve particulas humidas involvunt, abſorbunt in poros ſuos, eas admittendo & ſervando, aut eas diſcutiendo, dum evehuntur per alia volatilia ad ſtatum volatilitatis, ut innumeroſæ avolant.

Diviſio medicamentorum. Cæterum medicamenta ſpectantur ſecundum particularum, *primo* magnitudinem, *ſecundò* figuram, *tertio* ramoſitatem, quartò flexilitatem, *quinto* rigiditatem, *ſexto* cohæſionem.

1. *Ratione Magnitudinis.*

Medicamenta ratione magnitudinis ſunt *Craſſa* aut *ſubtilia*.

Crassa, quæ ſæpe numero veniunt nomine *terreſtrium* (omni alio attributo ſecluſo) ſunt eædem, quæ *rige-*

rigefacientia & *indurantia* Cap. 6. §. 2. *condensantia* §. 4. *stipantia* , & *obstruentia* §. 5. & quodammodo pro *adstringentibus* Cap. 6. §. 5. & Cap. 13. §. 2. haberi solita.

Dicuntur etiam *incrassantia* Cap. 6. §. 8. *repellentia* Cap. 8. §. 2. menses & omnem hæmorrhagiam & fluxum alvi *sistentia*.

Dicuntur etiam bilem pariter & acidum *retundantia* & alterantia. Cap. 5. §. 3.

Ab aliis dicuntur acidum & salem *absorbentia*. Cap. 5. §. 3. 5. sicuti idem, sed alia ratione (diluendo scilicet) faciebant humida. Cap. 4. §. 3. 9. &c. Huc refer *caseum recentem*, *legumina*, *asellos siccatos*, *panem non fermentatum* &c.

SUBTILIA, sine acredine notabili & corrosivâ, sunt *cephalica* Cap. 4. §. 2. *ophthalmica* §. 5. *thoracica* §. 8. (tanquam viscositatem humorum, qui cerebro & thoraci obstructiones creant, quique etiam humores

mores oculorum minus mobiles, tenaces, crassos & minus diaphanos reddunt, attenuantia) eodem jure vocari possunt *cardiaca* §. 10. *stomachica* §. 12. *hepatica* §. 14. *splenica* §. 16. *lac* & *semen fœcundum generantia* C. 9. §. 6. 7. *diuretica* Cap. 13. §. 1. *menses* & *uterina moventia* Cap. 16. §. 1.

Hæc ipsa dicuntur quoque *pituitam*, *aquas* hydropicorum *crassas*. Cap. 5. §. 4. *materias* terrestres, *acidum fixum*, & *salem fixum*. Cap. 5. §. 5. aliaque minus fermentabilia (in hypochondriacis, melancholicis, scorbuticis, hydropicis, aliisque chronicis affectibus) *præparantia* seu *digerantia*.

2. *Ratione Figurarum.*

Quoad Figuram, particulæ medicamentorum sunt aut primo *scindentes*, quales sunt *acida*; aut secundo *pungentes*, quales sunt *salina*; aut tertio sunt *scabra*, quales sunt

sunt *corallia*, *lapides pratiosa*, *limatura solis*, *martis* & *luna*; aut quarto sunt *ramosa*.

1. *De particulis scindentibus.*

Particulæ Scindentes ergo suis figuris aut acutius aut obtusius scindentibus, latere alterutro, aut utroque, superficiê planâ, triangulari, aut polygonâ, una cum attributo flexibilitatis aliqualis, aut rigiditatis majoris constiuunt varias acidorum species, ut *acida non corrosiva* & *non austera*, aut *acida austera*, & *corrosiva*, utrumque variis cum gradibus.

Acida non corrosiva neque Austera placide incidunt, dividuntque viscosa, attenuant crassa, sicque ad fermentationem & volatilitatem præparant, diversos sales fermentatione suâ obtundunt, sicque *pituitam*, *bilem* & *melan-*

lancholiam præparantia & *digerantia* dicuntur Cap. 5. §. 2. per consequens sunt *obstructiones* in quavis parte *tollentia* Cap. 4. §. & quatenus fermentationes excitant, sunt *cardiaca*, cap. 4. §. 10. *hepatica*, §. 14. *rarefacientia*, cap. 6. §. 6. *extergentia* & *obstructiones aperientia*, §. 10. sunt etiam *diuretica*, c. 13. §. 1. *calculum frangentia*, c. 17. §. 1 *stomachica*, cap. 4. §. 12. & *vomitum compescentia*, *vermes necantia*, cap. 20. §. 1. *alexipharmaca*, cap. 21. § 1. *dolorem* ex salsis humoribus *sedantia* cap. 7. §. 1. *sudorifera* cap. 14. §. 1. aliquando *alvum laxantia* ut *acetosa*, *thamarindi* cap. 11. §. 2. calorem nimium omnium partium corporis refrenant; imo etiam quædam frigefaciunt, ut *spiritus nitri*, qualia in morbis ardentibus sunt egregia *cardiaca* cap. 4. §. 11. quia ibi compescunt salem immane ferocientem.

ACIDA AUSTERA sanguinem, & consequenter humores arteriosos coagulando, faciunt, ut humidum ob

iis præcipitetur, & magnâ proportione segregetur, sunt *exsiccantia* cap.3. §.15.16.17.18. & *refrigerantia* cap.3. §. 9.10.11.12. in diversas partes cap.4. sectionibus diversis, ergo etiam sunt *indurantia* cap.6. §.2 *condensantia* §. 4. *adstringentia* §. 5. *incrassantia* §. 8. *alvum, hæmorrhogias sistentia*, nec non *menses* & quemvis *fluxum*: sunt etiam *stuporem* in sensu partium, nec non *obstructiones gignantia* cap.6. §.5. vocantur etiam *repellentia* cap.8.§.2. solent partibus constare fere crassis, minusque adeo mobilibus, & hinc *frigida* simul solent esse.

Acida Corrosiva denique sunt, & quidem secundum varios gradus, quemadmodum *cultri, ensis, cunei, securis*, sunt parum aut multi *acuti*.

Hæc periculosam aut lethalem inducunt sanguini coagulationem, mixturæque ejus turbationem vix, aut ne vix superabilem, ideoque hæc intro

assumpta,

assumpta, vocantur in sanguine *maligna*, suntq; vera *venena primi generis*.

Sed etiam in partibus solidis *veneni* rationem habent, dum earum contextum fibrosum exedunt, *gangrænas*, *sphacelum*, & *cancros* gignentia: fibræ autem simulac exesæ sunt, in cincinnos resiliunt, ex quo inordinato eorum situ protinus *obstructiones*, & *circulatio* humorum *impedita*, sic à stagnantibus ibi particulis corrosivis, fibræ propinquæ usque & usque arroduntur, & fiunt cavitates ulcerosæ, imo quidem *vesiculæ*, *hydatides* aut *carbunculi*, quales in peste: dein *ulcera*, quæ postea, malo ingravescente, evadunt *manantia ulcera*, & *cacoëthes*, & *ulcera serpentia*: nocent ergo omnibus partibus quam maxime: dein ubi dolores lancinantes & intollerabiles efficiunt, ita ab authoribus vocantur *corrumpentia*, *vesicantia* cap. 10. §. 2. *escarotica* sive *crustam inducentia* §. 3. *caustica* seu adurentia §. 4.

2. *De Particulis pungentibus.*

PARTICULÆ PUNGENTES, seu SALINÆ hisce succedunt, extremitatibus acutius aut obtusius pungentibus, unde aut *simpliciter salinæ*, aut *corrosivæ* quoque appellantur.

SALINA non CORROSIVA illa sunt, quæ ex sale maris aut vulgaris terræ constant, & vocantur vulgo *muriaticæ*, quibus corpus nostrum ab ineunte ætate assuetum est, quo referendæ sunt omnes vegetabilium & animalium, alimentorumque sales citra eorum combustionem (vi enim ignis acredinem induunt magis minusve corrosivam) quibus etiam salibus à pueritiâ cum alimentis assuescemus.

Hæ rigidæ particulæ salis solent protinus aqueis involvi, si iis committuntur, & eò respectu vocantur *exsiccantia* cap. 3. §. 15. & *indurantia* cap. 6. §. 2. (quamvis Sennertus ibi male

male prætexat humiditatem) quatenus vero res mumiâ condiri & præservari solent, dicuntur *putredini resistentia.*

Sicut in sanguine malum creant, quoties crassiusculæ sunt, & motui intestino particularum sanguinis non prompte satis obsequi possunt, unde *melancholia affectus hypochondriacus*, *scorbutus* oriuntur.

Sic ubi satis tenues fuerunt, & sanguinis fermentationes conservare, aut etiam augere, poros obstructos recludere, crassa & viscosa dividere, & nimiam aciditatem infringere, apta nata sunt, possunt dici *cephalica* & *memoriam roborantia* Cap. 4. §. 2. *ophthalmica* §. 5. *aures calefacientia*, & *surditatem* & *tinnitum curantia* §.6. *thoracica* §. 8. *cardiaca primi generis* §.10. *stomachica* §. 12. *hepatica* §.14. *splenica* §. 16. *diuretica* § 18. & C. 13. §. 1. uterina §.20. & Cap. 16. *pituitam* & *melancholiam attenuentia* idest, *digerantia* & *præparantia* Cap.5. §.5.

aperientia, attenuantia, incidentia cap. 6 §. 7. *extergentia*, *obstructiones* & *tumores resolventia* §. 10. *soporem discutientia*, *maturantia* & pus generantia cap. 9. §. 11. *vulneraria* §. 4. *lactis* & *seminis proventum juvantia* §. 6. 7. *diuretica* cap. 13. *diaphoretica* cap. 15. & gradu majori pollentia, quæ vulgo dicuntur *sudorifera* cap. 14 *flatus discutientia*. cap. 15. §. 2. *menses moventia* cap. 16. §. 1. *secundinæ* & *fœtus* mortui quam vivi *exclusionem promoventia* §. 2. *calculum frangentia*, & *antinephritica* cap. 17. *anticolica* à causa tam acidâ quam crassâ & viscidâ, *errhina* cap. 18. §. 1. *sternutatoria* §. 2. *apophlegmatismi*, §. 3. *sputum moventia* cap. 19. § 1. anti-*scorbutica*, *cardiaca primi generis*, *alexipharmaca*, *anti-paralytica*, *ant-apoplextica* cap. 21. etiam omnes partes corroborantia cap. 4.

Huc refer *omnia aromatica* (exceptis paucis) quæ incipiunt transire ad sales leniter corrosivos articuli sequentis,

quentis, & *fumigata*, aliaque; quorum ſal in principio fuit culinaris, ſed lapſu temporis occultâ & inſenſibili actione aëris, & ætheris eum aſſiduo tranſeuntis, abiit in majorem ſubtilitatem, ut *caſeus antiquus* & ſimilia, non omittenda *cœparum* & *alliorum* genera quævis, & *ſinapi* & *indorum acia*, vocantur hæc calida in tertio gradu cap. 3. §. 7. &, ſed improprie *adſtringentia calida* cap. 8. §. 2. quia vehementer exſiccando, omnia reddunt minus fluida.

SALINA CORROSIVA. Si horum particularum extremitates ſunt notabiliter adhuc acutiores, & particulas cohærentes firmiter, ab invicem divellant violenter, tunc *ſales* ſunt *corroſivi*, & in ſanguine, partibuſque ſolidis vocanda ſunt *venena primi generis*, ſæpe quoque mixturam utpote ſanguinis omnino turbantia, & tantum non lethaliter deſtruentia, eâ ratione, quâ poſtmodum explicabitur, ubi de pororum

æthere dicturi sumus.

Hæc ipsa pro acuminibus variis gradibus vocantur *rubefacientia* c. 10. §. 1. vesicantia §. 2. *crustam inducentia* §. 3. *caustica* § 4. *exedentia* & *corrodentia* §. 5. *putrefacientia* §. 6. *psilothra* §. 7. *lac imminentia* §. 8. *semen extinguentia* §. 9. *vomitoria* & *violente purgantia* cap. 12. articulo ultimo, & cap. 11. ut *scammonium*, *asarum*, *euphorbium*, *colocinthides*, *helleborus albus*, *gratiola*, *elaterium*, *esula*, *mezerium*, *crustam inducentia* sive *escarotica*, quorum corrosio efficacior pertigens ad humores gummosos, vel resinosos partium intra regionem cutaneam illos sistit, erosis ibi fibrillis, adeoque tubulorum situ turbato, & circulatione interrupta, hinc dum pars humida avolat, reliqua gummosa vel resinosa (quales solet magna sui portione esse humor ad nutriendum circulans) condensata & exsiccata, representat crustas: *ferinam* sive *sylvestrem scabiem*, *psoram*, *lepram*,

lepram , *elephantiasin* producentia , etiam *variolas* , *morbillosque* , *exathemata livida* , *purpurea* , *nigrescentia* , imo *carbunculos* sive *anthraces* producentia.

3. *De particulis scabris.*

PARTICULÆ SCABRÆ porro ad *figuram* spectant , quæ non sentirentur tanquam *scabra* , nisi essent crassiusculæ, adeoque motum in sanguine non nisi modicum servant, habentque eatenus omnes effectus particularum modicæ magnitudinis, sed præterea quatenus scabræ sint , lentâ ratione attenuat crassiora , divellunt viscosa, hinc speciatim valent contra *polypum cordis* & *vasorum* , etiam *lumbricorum genera* angulari suâ figurâ inordinata ferunt , & quandoque necant , uti eum in finem creber est usus corallinæ.

3. *Ratione Ramositatis.*

PARTICULÆ RAMOSÆ quoque ad *figuram* attenent, quæ varios flexilitatis gradus, varium ramorum numerum, eorumque variam longitudinem, crassitiem & figuram teretem, aliamve inducendo, conficiunt varias pinguedinum species, hæc vulgo vocantur *emollientia* cap. 6. §. 1. *laxantia* §. 3.

4. *Ratione Flexilitatis.*

PARTICULÆ FLEXILES, si flexilitas est sine ramositate, tunc sunt *emollientia citra pinguefactionem* eodem capite 6. vocantur etiam *thoracica*, *bechica* cap. 4. sunt *maturantia* & *pus generantia* cap. 9. §. 1. alvum lubricantia cap. 11. *dolorem sedantia* in quavis parte, præsertim capite, ventriculo, renibus, vesica, tanquam partibus acutioris sensus cap.

cap. 4. & 7. & 13. articulo ultimo, vocantur etiam eorum quædam *humida* cap. 3. §. 13. &c, utqote aquam constituentia.

De Particulis Mollibus.

MOLLIA sunt quorum particulæ non pertinaciter in iisdem semper punctis se invicem tangunt, sed nonnullam tremorem & concussionem aliquam ferre possunt: interdum dicuntur etiam *alvum lubricantia* cap. 11. *bechica* cap. 4. quorum particulæ juxta se invicem ductiles sunt, & tunc vocantur *glutinantia* cap. 9. §. 3. emplastica cap. 6. §. 9. *carnem generantia* cap. 9. §. 2. sed improprie, quandoquidem omnis caro ex chylo sanguinis progigni debet, adeo ut hæc tantum tollant impedimenta, corrosivam videlicet vim humorum circulantium, & porro arceant injurias aëris.

5. *Ratione Rigiditatis.*

DURA è contrario sunt, quorum particulæ pertinaciter suum, quem habent, situm servant, illaque impacta, *inhærentia* in tubulis & poris partium solidarum nostri corporis, & illas ex mollibus *duras*, *carnes schirrosas*, *glandulas strumosas facientia*, veniunt nomine *indurantium* cap. 6. §. 2. ubi falso iis datur attributum *humiditatis*, cujus effectus plane sunt contrarii; appellantur etiam *cicatricem & callum gignentia* c. 9. §. 5. constant ut plurimum particulis crassis, aliquando nempe viscosis, adeoque frigidis:

Huc refer *cortices*, *ligna*, *mineralia*, *metallica*, *lapides pretiosi*, *margaritæ*, *corallia*, quæque adeo non subito suos in sanguine, partibusque solidis producunt effectus, sed diu in corpore manentes, priusquam exhalantur insensibiliter, & non nisi intercedentibus

tibus aliquot diebus, demum exserunt sensibiles, imo magnos effectus, quique idcirco non tam quotidie animadverti possunt, quam comparando statum ægri præsentem cum statu ejusdem aliquot diebus præterito, idque habent commune cum *cardiacis secundi generis* cap. 4. §. 11. non subito, sed constanter refocillantibus, præcipue si ipsis addatur calcar per aliud medicamentum additum, quod sit spirituosius & volatilius, quod suppleat id, quod ipsis deerat à natura, ratione pororum, quos mox videbimus *cardiacis secundi generis* speciales esse.

6. *Ratione Cohæsionis.*

Quoniam denique omnia olim corpora aliquando coaluere ex innumeris aliis indefinitum minoribus, non potuerunt illæ tam arcte coire, ut se omnibus omnino in punctis inmediate contingerent, quippe

quippe non permiserunt earum diversa *magnitudo*, *figura* inordinata, & irregularis *coitio*, nec non materia mundi subtilissima fulminis pernicitate quaquaversum mota, eâque de causâ nullibi exclusâ, quæque adeo nulla corpora hujus universi in tantam *duritiem* (exemplo sit omnium durissimus adamas, luminis particulas nihilo minus transmittens) neque in tantam *densitatem* coalescere passa est, quin continue præsens & continue poros sibi inter jam jam cohæsuras particulas reservaverit, exemplum dabit *densissimum* auri corpus, quod non posset fundi, nisi poros haberet, eosque satis magnos, quod particulæ satis crassæ carbonum inflammatorum possent integro cum impetu subire.

Ita similiter aër in pulmones nostros respirando impulsus & cum sanguine communicatus, nec non quæ à nobis intro assumuntur porosa cum sint, & ex physica generali constet

vacium

vacium dari involvere contradictionem, consequenter per poros eorum assiduo fluere materiam aliquam mundi subtilissimam, *quasi talis aut circiter talis est, qualis per poros nostri sanguis ab ineunte ætate consuevit fluere*, tunc non solet ea fermentiones sanguinis *alterare*, sed tantum eas mediocriter *augere*, si sunt debiliores ut solito, aut mediocriter *minuere*, si forte fermentationes aliunde fuerint debito vehementiores, celeriores, crebriores, utroque in casu illé sive aër sive assumpta, vocantur *cardiaca secundi generis* cap. 4. §. 11.

Hæc assumpta, quò constantiores habúerunt poros, eò diutius continuabunt suum effectum, qui forsan *paucarum horarum* decursu nondum est valde sensibilis, sed demum illapsis *duobus tribusve diebus*, comporando statum ægri præsentem cum statu præterito.

Tales poros comperiuntur habere *argentum*, *aurum*, *corallia*, *margarita*,

garita, *lapides pretiosi*, unde crassus detegitur medicorum parum philosophantium error, ut *Swelferi* & aliorum putantium tam *dura* & *densa* nos confortare non posse, quippe quæ in substantia nostri corporis converti nequeunt.

Si vero materia mundi *subtilissima talis aut circiter talis non est*, *qualis ab ineunte ætate per poros nostri sanguinis consuevit fluere*, tunc solent ea, fermentationes sanguinis quam maxime alterare, idque *duplici modo*, aut est æther ille peregrinus & insolitus, *conflictum* instituens *notabilem* cum æthere naturali, impedit & turbat ejus expeditum & solitum motum, sive transitum per poros & intervalla sanguinis particularum certo ordine digestarum, unde adeo & ipse ille ordo *sensim* aut *subito* turbetur (& mixtura particularum fiat inordinata, prout illa copiosa vel minus magisve recedens à magnitudine & figurâ ætheris nostro sanguine amici, vel minus

nus magisve pertinaciter suam magnitudinem & figuram servans) *paululum* aut *multum*, tuncque inducuntur *febriculæ* aut *febres*, eæque tandem *malignæ*, quas vocant, id est, quæ ordinariis antifebrilibus non solent expelli, sed præsentissimum vitæ inferunt periculum, quales sunt *petechiales* & *pestilentiales*, in quibus videlicet æther sanguinis naturalis incipit succumbere, unde mixtura sanguinis tam longe recedit à consueto particularum ordine, ut vix spes affulgeat illum peregrinum ætherem superandi, eum ex sanguine expellendi, & consequenter mixturam sanguinis restituendi; quemadmodum vix unquam priori perspicuitati restituitur *vinum* & *cerevisia*, quæ æther fulminis pernicitate suâ transivit, quorumque mixtura particularum per influxum rectilineum aut spiralem ætheris cedere nescii ita turbatur, ut ad *visum* fiant *opaca*, & quoad *saporem* longissime mutata.

Omnia

Omnia igitur, quæ mediantibus ſuis poris talem in ſanguinem inferunt ætherem, dicuntur *venena ſecundi generis*, quæ vulgo dicuntur *occultâ qualitate* aut *totâ ſubſtantiâ* agere.

Si nunc è contrario comperiantur quædam eſſe, quæ, mediantibus ſuis, poris, invehunt in ſanguinem ætherem aliquem inſolitum quidem, ſed nihilominus talem, qui contrariatur effectibus ætheris illius venenati, modo adſcripti, adeo ut fermentationes ſimul ab æthere noſtro ſolito & hoc inſolito *ſimul* incipiant invaleſcere, mixtura ſanguinis reſtitui, & peregrinus ille, venenatusque hoſpes ex ſanguine aut per *inſenſibiles tranſpirationes*, aut per *ſudores*, aut per *bubones* & *antraces* ad circumferentiam corporis expelli, tunc illa dicuntur *alexipharmaca*, quæ etiam dici *occultâ vi agere*. vide cap. 21.

Neque obſtat venenum aliquid ſimul eſſe & *primi & ſecundi generis*, ſic experientia quoque teſtatur, *mercurium* corroſivum in ſanguinem calidum injectum, eum in ictu oculi, quaſi in cænum omnino convertere.

FINIS.

INDEX

Capitum & Sectionum.

CAP. I.

CAP. II.

11. Facul-

CAP. III.

CAP. IV.

21. Ute-

CAP. V.

De Digerantibus & præparantibus humores. 54

CAP. VI.

De Emollientibus, laxantibus & rarefacientibus.

CAP. VII.

CAP. VIII.

CAP. IX.

CAP. X.

CAP. XI.

§. 28.

CAP. XII.

CAP XIII.

CAP. XIV.

CAP. XV.

CAP. XVI.

CAP XVII.

CAP XVIII.

CAP.

FINIS primæ Indicis.

INDEX

MEDICAM. SIMPLICIUM,

In hoc Tractatu comprehensorum.

Simplicia petuntur è *Plantis*, *Animalibus*, & *Mineralibus*.

I. De Planris: plantæ ſumuntur vel integra vel earum partes, ut *Radices*, *Ligna*, *Medulla*. *Cortex*, *Folia*, & *Surculi*, *Flores*, *Semina*, *Fructus*, *Succi*, *Liquores*, *Olea*, accedit his *Gummi*, & *Reſina*.

A.

Ace-

Acetosella, koekoex-broot.
Fol. c. 4. §. 13.
Acorus, aut calomus aromaticus: wel-riekende lis.
Rad. cap. 3. §. 6, 7, 16, 17. c. 4: 2, 12, 14. c. 16: 2. c. 20; 1.
Adianthum, eiken-vaaren.
Fol. c. 3. §. 4.
Adianthum nigrum, vide capillus veneris.
Agaricus, kampernoelje.
Fungus, c. 11. §. 9.
Agrimonia, ontsloppelent-kruyt.
Rad. c. 9. §. 5.
Fol. c. 3: 5. c. 4: 14. c. 6: 10. c. 9: 4.
Succ. c. 9: 5.
Ageratum, edel lever-kruyt.
Fol. c. 4. §. 14.
Agnus castus, kuis-boom.
Sem. c. 3. §. 7. c. 6: 7. c. 10: 8. c. 15: 2.
Allium, look.
Rad. c. 3. §. 8, 18. c. 8: 1. c. 9: 7. c. 10: 2.

Rad. c.3.§.6. c.4:10,20. c.14.2.
c. 19: 1. c. 21: 1.
Anagallys, Guygel-heyl.
Fol. c. 3. §. 6, 16. c. 18: 1.
Anagallis aſpioſa. vide becabunga.
Anethum, Dille.
Fol. virid. c. 3. §. 6, 16. c. 6: 6.
c.7:1. c.9: 6. c.10:9. c.13:2
c. 15; 1.
Sicc. c. 3: 7.
Vſta, c. 3: 17.
Flor. c. 12: 3.
Sem. c.3:6,17. c.12: 3. c.15:2.
Aniſum, Anys.
Sem. c. 3. §. 7. 17. c. 4: 12, 20.
c. 6: 7. c. 13: 1. c. 15: 2.
Anacardium, Hertjens.
Fruct. c. 3. §. 7. c. 4: 2.
Apium, Juffrouws-marg.
Rad. cap.3. §. 6,17. cap. 4: 18.
c. 6: 7. c.13: 1,2. c. 14: 2.
c. 17: 2.
Fol. c.3:6,17. c.4:14,16. c.6:10.
c. 9: 6.
Sem. c. 3: 6, 17. c. 4: 20.

Auricula muris, Muys-oor.
F*ol.* c. 8. §. 2.

B.

BArdana *seu* Lappa, klissen.
Rad..c. 14. §.2. c.17: 2.
Basilicum *seu* Ocimum, basilicon.
F*ol.* c.3.§.6. c.4:2,10. c.10:8.
Balaustia, granaat-bloemen.
F*lor*.3.§.10,17.c.6:5. c.8:2.c.9:3
Batrys, duyven-kruyt.
F*ol.* c.4.§.8.
Beta, beete.
Rad. c. 3. §. 5.
F*ol.* c. 3: 5, 15. c.6:10. c.11: 2.
c, 18: 1.
Becabunga *seu* Anagallis, beekeboom
F*ol.* c. 6. §. 7.
Bellis, wei-blom / madelieven.
F*ol.* c. 6. §. 5. c. 8: 2.
Betonica, betonie.
F*ol.* c. 3. §.6,16. c. 4: 2,5,8,18,
20,22. c.9:4. c.12:3. c.13:1
c.16:1. c.17:1.
F*lor.* c. 3: 5.

Calo-

C.

CAlomus aromaticus, *vide* Acorum.

Capparis, cappers.

Rad. c. 3. §. 6,16. c. 4:18.

Cort. Rad. c.3:6. c. 6:10. c.18:3.

*Fruct.*c.3:6,16.c.4:16.c.5:1.c.6.7

Cassia lignea, kleyne caneel.

Ligna c.4.§.14. c.13:1.

Cort. c.3:6. c.4:14. c.13:1.

Cava, hol-wortel.

Rad. c. 3. §.17.

Calamintha montana, berg-munte.

F*ol.* c.3.§.7,17.c.4:2,8,16,18,20. c.6:7. c.10:8,9. c.16:1.

Capillus veneris, *seu* Adianthum nigrum, venus hair.

F*ol.* c.4. §.8,14,18. c.5:5. c.6:7. c.13:2. c.14:2. c.19:1.

Carduus benedictus, gesegende distel.

F*ol.* c. 4. §. 8,10.c. 9: 4. c. 14: 2. c. 21: 1.

Cauda equina, paarde-staart.

F*ol.*c.3.§.16.c.6:5:c.8:2,6.c.9:3,4.

Cepa,

Cepa, ajuyn.
Rad. c. 3:8. c. 4:5,6. c. 8:1. c. 9:1,7.
Centaurium, sentorie.
Rad. maj. c. 3: 7.
min. c. 3: 7. c. 6: 10. c. 9:4. c. 11:2. c. 20:1.
Ceterach, steen-vaaren.
Rad. c. 5:5,16. c. 6:7.
Cerasa, kers.
Fruct. c. 4: 11, 15.
Nuces c. 17: 2.
China, pock-wortel.
Rad. c. 14: 2.
Chamedrys, gamanderlein.
Fol. c. 3:7. c. 4:16. c. 5:5. c. 6:7,10. c. 16:1.
Chamæpitys, veld-cypres.
Fol. c. 3: 6, 17. c. 4:16,22. c. 5:5. c. 6:7. c. 13:1. c. 16:1.
Flor. c. 3: 16,17.
Chelidonium, stinkende gouwe.
Fol. c. 3:7. c. 4:5. c. 18:1.
Cherefolium, kervel.
Fol. c. 4: 18. c. 13:1.

Coch-

Cochlearia, lepel-bladen.
Fol. c.4. §.16. c.6: 18:
Corallina, coraal-kruijt.
Fol. c. 20. §. 1.
Coriandrum, coriander.
Sem. c. 3. §. 5. c.4:2.
Crocus, saffraen.
Flor. c.3.§.6,15.c.4:10,20.c.7:1
c.10:8. c.16:1.
Colocinthis, quint-appel.
Fruct. c.11.§.23. c.16: 2.
Cuscuta, wrange / scherfte.
*Fol.*c.3.§.5,16.c.4:14.c.5:5.c.6:7
Cucurbita, kawoerde.
Sem. c.3. §.10,15. c. 4: 3,13,15.
c.10:8,9. c.13:2.
Suc. c. 4: 3.
Cucumer, comcommer.
Sem. c.4: 15.c.13:2.
Fruct. c.3:10.c.4. 13. c.13:2.
Succ. c.4:3.
Cuminum, komijn.
Sem. c.3:7,17.c.4:12,20.c.15:2.
Cucumer sylvestris, wilde kom-
commer. *Fruct.*c.16:2.c.18:1

Erin-

E.

ERingium, kruis-diſtel / Duyvels naay-gaarn.
Rad. c.4:18,20. c.6:7. c.9:7. c.16:1.
Ebulus, water-vlier.
Cort. c.11:39.
Eſula, grooter ſpurgie.
Cort. c.11:37.
Endivia, endivi.
Fol. c.4:13,15,17,19. c.8:2.
Sem. c.4:15.
Epithymum, ſchorſt / wrange.
Fol. c.3:7,17. c.4:16. c.5:5. c.11:29.
Equiſitum *vide* Cauda æquina.
Eupatorium aquoſum, water-boelkens kruyt.
Fol. c.3:5. c.6:7. c.13:1.
Euphragia, oogen-trooſt.
Fol. c.4:5.
Eruca, Raket.
Sem. c.3:6. c.4:18.

F.

FArfara *ſeu* tuſſilago, hoef-bladen.
Fol. c.3:5. c.4:8.

Fœni-

Fumaria,

Fumaria, Duyve-kervel.
Fol. c. 3:5, 16. c. 4:16. c. 5:5. c. 6:7.

G.

GAlanga, Maag-wortel.
Rad. c. 3:7, 17. c. 4:2, 12, 20. c. 9:7. c. 15:2.

Galla, Galnoot.
Fruct. c. 3:10, 17. c. 6:5.

Gentiana, Kruis-wortel.
Rad. c. 4:16. c. 6:7, 10. c. 8:1. c. 18:1. c. 20:1. c. 21:1.

Genista, Brem.
Flor. c. 5:5.
Sem. c. 4:16. c. 5:5.

Gialappa, vide jalappa.

Glycyrrhiza seu liquiritia, Soethout.
Rad. c. 3:4, 5, 13. c. 4:8. 18. c. 13:2. c. 19:1.

Glans, Aker, eekel.
Fruct. c. 4. §. 4. c. 6:5.

Gramen, gras.
Rad. c. 6. §. 7. c. 20:1.

Gratiola, Godsgenade. *Fol.* c. 11:34

Gra-

Hede-

Hedera terrestris, honts-draf.
Fol. c. 17: 2.

Hepatica, Lever-kruyt.
Fol. c.4:14. c.6:7.

Hypericum, Sint Jans-kruyt.
Fol. c.3:6. c.9:2,4.

Herniaria, borst-kruyt / duysent knoop. *Fol.* c. 9: 4.

Horminum, schaerley.
Fol. c. 4: 5.

Hordeum, geerst.
Sem. c. 3: 9, 15. c.4: 9, 15, 19. c. 6: 10. c. 7: 1.
Far. c. 9:2.

Hyssopus, hysop.
Fol. c. 3: 7, 17. c.4:2,8. c.6,10. c.18:3. c. 19:1.

Hyoscyamus, bilsen-kruyt.
Fol. c.3:11,15. c.7:2. c.10:9.
Sem. c. 3: 6.

I.

JAlappa *seu* gialappa, swarte purgeer-wortel.
Rad. c. 11:42.

Ibiscus

Fol. c. 3. §. 7. c. 4: 2, 6, 12, 20, 22.
c. 15: 2.

Baccæ. c. 4: 2, 12, 20. c. 15: 2. c. 16: 1.

Lavendula, spica nardi, **lavendel.**

Flor. c. 3. §. 5, 6, 16. c. 4: 2, 14, 22.
c. 8: 2. c. 13: 4. c. 16: 1.

Levisticus, **lavas.**

Rad. c. 16. § 1.

Lens palustris, **kroost/ waterlinse.**

Fol. c. 3. §. 10, 14. c. 6: 2, 4. c. 8: 2.
c. 10: 8, 9.

Lens, **wikke.**

Sem. c. 3. §. 16. c. 4: 5. c. 6: 7.

Lilium album, **witte lelye.**

Rad. c. 6. §. 1, 9. c. 7: 1. c. 9: 1.

Flor c. 6: 3.

Ligustrum, **rijn-wilge / witte belt kruyd.**

Fol. c. 4. §. 18.

Lingua avis, *vide* Fraxinum.

Limonium, **limoen.**

Succ. c. 4. §. 11, 13, 19. c. 6: 7, 10.
c. 13: 2.

Linum, **vlas.** *Sem.* c. 3. §. 5. c. 4: 8.
c. 6: 1, 3, 6. c. 7: 1. c. 9: 1, 7. c. 15: 1.

Lupu-

Matri-

Matricaria, moeder-kruyt.
Fol. c.3:6. c.4:20.
Malebatrum, Indiaans-blad.
Fol. c.3:5. c.5:5.
Mala *vide* poma.
Mechoacanna, witte purgeer-wortel. *Rad.* c.11:20.
Melissa, consylie de grein / citroen-kruyt.
Fol. c.3:6.c.4:2,10,16,20.c.5:5.
Flor. cap. 3. §. 6.
Mentha, kruys-kruyt.
Fol. c.3:7,16,c.4:12,c.10:9.c.20:1
Mezereum, mezereon.
Cort. c. 11: 38.
Mercurialis, bingel-kruyt.
Fol. c.6:1,6. c.11:2.
Melilotus, melote-blom.
Flor c.3:5.c.4:2.c.6:6.c.7:1.c.19:1
Melo, meloen.
Sem. c.4:15. c.13:2.
Succ. c. 4. §. 19.
Mespilus, mispel.
Fruct. c. 3. §. 16. c.4:13. c.6:5. cap. 8. §. 2.

Napus, steck-raap.
Sem. c. 3: 6. c. 9: 7.
Nephriticum *seu* santalum cæruleum
Ligna, c. 17. §. 2.
Nigella, nardus.
Sem. c. 3: 7, 17. c. 4: 6. c. 18: 1, 3.
Nymphæa, plompen.
Flor. c. 3: 10, 14, 17, 19. c. 4: 3, 7, 11, 15, 21. c. 5. §. 3. c. 7: 2. c. 10: 8, 9.

O.

OCymum *vide* basilicum.
Oliva, olyven.
Fruct. c. 4. §. 4.
Ol. c. 3: 4. c. 6: 1, 9. c. 7: 1. c. 9: 1.
Ononis *seu* resta bovis, prang-wortel. *Rad*. c. 3: 7. c. 8: 1. c 17: 2.
Origanum, groove mayelein.
Fol. c. 3: 7. 17. c. 4: 2, 10. c. 16: 1.
Orobus, erve. *Sem*. c. 3: 6, 16.
Far. c. 6: 10. c. 9: 2.
Oryza, rys.
Sem. c. 3: 5, 16. c. 6: 7. c. 9: 7.

Peu-

Pru-

Pruna, pruymen.
Dulcia, soete c. 11. §. 2.
Damascena, van damast c. 3: 10, 14.
Sylvestria, slee-pruymen c. 8: 2.
Pulegium, polei.
Fol. c. 3: 7. c. 4: 20. c. 6: 7. c. 15: 2. c. 16: 1. c. 18: 1.
Psyllium, vloy-saad.
Sem. c. 3: 10. c. 4: 5, 9, 19. c. 6: 2, 4. c. 8: 2. c. 11: 15.
Pyrethrum, *bertram.
Rad. c. 3: 8. c. 8: 1. c. 10: 2. c. 18: 2, 3.
Ptarmica,
Fol. c. 3: 7, 17.
Pyrola, winter-groen.
Fol. c. 9. §. 4.
Pyra, peeren.
Fruct. c. 3: 9, 16. c. 4: 13. c. 6: 5, 8.

Q.

Quinque folium, vijf vinger-kruyt. *Fol.* c. 3. §. 17.
Quercus, eiken-bladen.
Fol. c. 8. §. 2.

R.

Rosa, **roos.**
Flor. c.3:9,15,16. c.4:3,7,11,13, 15, 21. c. 5: 3. c.6:5.c.8:2. cap. 9. § 4.
Rubia tinctorum, **krappe / meede.**
Rad. c.3:15. c.4:16,18,20.c.6:7. cap. 16. §. 1.
Ruscus *vide* bruscus.
Ruta, **wijn-ruyte.**
Fol. c.3:7,17.c.4:2,5,6,16,18,20. cap.10:8,9. c.13:1. c.15:1. cap. 16: 1,2. c.18:2.c.20:1. cap. 21. §. 2.
Ruta sylvestris.
Fol. cap. 3. §. 18.
Rubus, **braam-besse.**
Fruct. cap. 4. §. 11.

S.

SAlsa-parilla, **vreemde stekende winde.**
Rad. cap. 14. §. 2.
Satyrium, **standel-kruyt / of kulleken s-kruyt.**
Rad. c. 3: 5, 13.

Stæchas, wrembe labendel.
Flor. c.3:5,6,16. c.4:2,22.

T.

TAmariscus, tamarisk.
Rad. c.3:15. c.6:7.
Cort. rad. c.3:5. c.4:16. c.5:5.
Tamarindum, tamarinde.
Fruct. cap. 11:2, 7.
Thymus, thijn.
Fol. c.3:7,17. c.4:20.
Tilia, linde.
Flor. c. 4. §. 2.
Tormentilla, seven-blads-kruyt.
Rad. c.6:5. c.8:2. c.9:3,4. c.14:2. cap. 21. §. 2.
Trifolium, drie-blad.
Fol. c. 3:7, 13.
Turbith, wrembe purgeer-heemst.
Rad. c. 11: 21. c. 18: 3.
Tussilago, hoef-blad.
Fol. c. 6: 10. c. 9: 4.

V.

Uvâ,

Uvâ, druyve.
Fruct. c. 3: 5, 14.
Acetum, c. 3:17. c. 4:15, 19. c. 6:7. c. 8: 2. c. 10: 9.
Vinum rec. c. 3. §. 6.
vet. c. 3. §. 7.
Triticum, tarw. *Sem.* c. 7:1. c. 9:1.

Z.

Zarsa parilla, vremde stekende winde. *Rad.* c. 14: 2.
Zeadoria, sever wortel.
Rad. c. 3:6. c. 4:10, 12, 20. c. 14:2. c. 21. §. 2.
Zingiber, gember.
Rad. c. 4:12. c. 9:7. c. 18, 2, 3.

De Succis condensatis seu Gummi & Resinis.

Acacia, sap van slegen doorn.
Succ. cond. c. 3: 9, 17. c. 4: 13. c. 6: 5. c. 8: 2. c. 9: 5.
Aloë hepatica, paarde aloe.
Gumm. c. 3:6, 17. c. 8:2. c. 9:2, 3, 5. c. 10:5. c. 11:14. c. 20:1.

Ammo-

Gummi Arabicum, Arabisc gom·
Gum. c. 6. §. 9.
Gummi elemni,
Gum. c. 3. §. 4.
Gummi hederæ, gom van klim.
Gum. cap. 3. §. 5. cap. 4. §. 2.
Gummi juniperi, *seu* sandaracha, sandrak.
Gum. cap. 4. §. 2.
Hypociſtis,
Succ. cond. cap. 3. §. 10. cap. 6: 5. cap. 8. §. 2.
Ladanum *seu* laudanum,
Gum. cap. 3. § 5, 6. c. 6. §. 1.
Manna, man.
Gum, cap. 11. §. 2. c. 4. §. 5.
Maſtiche, maſtijk:
Gum. cap. 3. §. 6, 16. c. 4. §. 2, 12. c. 6: 5. c. 9: 2. c. 18: 3.
Olibanum *vide thus*.
Opium, turks-huul-sap.
Suc. cond. cap. 3. §. 12. c. 7. §. 2.
Opopanax,
Gum. cap. 3: 7, 16. c. 8: 1. c. 11: 26. cap. 16: 2.

Pix,

Thus,

Thus, *seu* olibanum, **wierook.**
Gumm. c.3:6,15,16. c.4:4. c.6:5. c.8:2. c.9:2,3,5.

Tragacanthum, **gom dragant.**
Gumm. c. 3. §. 4. c.4.§.9. c.6:9. c. 9: 2, 5.

Lachryma Abietis, **harst van denneboom.**
Ref. c. 9. §. 2.

II. De Animalibus: animalia quoque vel integra adhibentur, vel eorum partes, ut *Cornu*, *Ossa*, *Medulla*, Caro: vel quæ in iis generantur, ut *lac*, ova, vel eorum opera, ut *mel*, *cera*: vel excrementa, ut *fel*, *urina*.

Animalia, **Dieren.**
Adeps omnium anim. recens c. 6. §. 9.
Vetus c. 6. §. 3.
Fel omnium anim. c. 6. §. 10.
Medulla omn. anim. c. 6. §. 8.

Anser, **gans.**
Adeps, c. 7. §. 1.
Stercus, c. 8. §. 1.

Apes,

Da-

Dama, **das.**
Adeps cap. 3. §. 5.
Elepas, **olyphant.**
Spodium ex ebore cap. 6. §. 5.
Formica, **mier.** *Ova* c. 10: 7.
Gallina, **hoen.**
Adeps cap. 6. §. 1. cap. 7. §. 1.
Jus cap. 11. §. 2.
Ovi albumen cap. 6: 9. c. 8: 2.
vitellus cap. 7 §. 1.
Stercus cap. 8. §. 1.
Hædina, **geyte.**
Adeps cap. 6: 1.
Hircus, **bock.**
Sanguis cap. 8: 2. c. 9: 3. c. 17: 2.
Leo, **leeuw.**
Adeps cap. 3: 6.
Lumbrici terræ, **aard-wormen.**
Lumbrici cap. 4. §. 22.
Mulier, **vrouw.**
Lac cap. 4: 3, 7.
Moſchus, **musch-geyt.**
Moſch. c. 3: 7, 17. c. 4: 2. c. 6: 10.
Oſtrea, **oester.**
Oſtrea cap. 9. §. 7.

Par-

III. De

III De mineralibus: sub mineralibus comprehenduntur non solum proprie dicta mineralia, verum etiam varia terrarum genera, ut *terra*, *aqua*, *lapides*, *metalla*, & *metallis finitima*, etiam salia & sulphura.

Aqua, **water.**
Frigida cap.6.§.4. c.8:2.
Tepida c. 2. §. 2.

Ærugo *seu* viride æris, **spaansgroen.**
Ærug. c.3:7,17. c.6:10.

Æs ustum, **gebrant cooper.**
Æs ust. c. 3: 7, 17.

Alumen, **aluyn.**
Alumen crud. c. 3: 7, 17. c. 6: 5. c.8:2. c.9:2. c.10:5.

Antimonium, **antimonie.**
Antim. c. 9. §. 3.
Diaphor. c. 14: 2.
Vitrum c. 12: 4.

Arsenicum, **rotte kruyt.**
Arsen. c.3:8,18. c.10:4,6,7.

Auripigmentum, **pigment.**
Aurip. c.3:8,18. c.10:4,6,7.

Marina.

Co-

Finis secundi INDICIS.

INDEX

Medicamentorum annotatorum, de Mineralibus.

I. De MINERALIBUS, & ſunt

1. *Terra.*

2. *Aqua.*

3. *Lapides.*

4. *Metallica.*

5 *Me-*

5. *Metallis finitima.*

Antimonium crudum, c.9:3:10:4.
  crocus metallorum, c.12:4.
  vitrum, c.12:4.

6. *Recrementa metallica.*

Cadmia, c.9: 2,3.
Cerussa, c.9: 2.
Lapis Bezoar min. c. 21: 2.
Lithargirium, c. 9: 2.
Pompholix, c.9: 2.
Tutia, c.9:2.

7. *Salina.*

Sal commune, c.3: 17.
  Spiritus salis, c.13: 1.
Nitrum, c.3:17.

8. *Sulphurea.*

Arsenicum, c.10:7.
Auripigmentum, c.10:7.
Sulphuris flores, c.4:8.

II. De VEGETABILIBUS, & sunt

1. *Alterantia primaria.*

Bli-

Malvæ

2. *De Alterantibus Secundariis.*

Gum-

3. *De Purgantibus primariis.*

Epi-

4. *De Purgantibus secundariis.*

Elate-

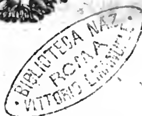
3. *De Animalibus*, & *sunt*

4. *De Compositis, & sunt*

FINIS

Operis & Indicum.

Digitized by Google

10

Digitized by Google